

Opinnäytetyö (YAMK)

Kirjasto- ja tietopalvelualan tradenomi (YAMK)

2017

[Click here to enter text.](#)

Aino Tapio

KELLUTUSKUVIOITA ESPOON KAUPUNGINKIRJASTOSSA

– valmistelu, käyttöönotto ja ensisukellus kelluvaan
kokoelmatyöhön

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kirjasto- ja tietopalvelualan tradenomi (YAMK)

2017 | 70 + 22

Ohjaaja: Olli Mäkinen

Aino Tapio

KELLUTUSKUVIOITA ESPOON KAUPUNGINKIRJASTOSSA

- valmistelu, käyttöönotto ja ensisukellus kelluvaan kokoelmatyöhön

Espoon kaupunginkirjastossa siirryttiin kelluvaan kokoelmaan tammikuussa 2016. Yksinkertaisimmillaan kellutus tarkoittaa kirjaston niteen jäämistä siihen toimipisteeseen, mihin se kulloinkin palautuu, mutta kellutus on luonnollisesti myös paljon enemmän. Kelluvan kokoelman käyttöönottoa edelsi valmistelu ja kellutuksen alettua sen sujumista sekä onnistumista seurattiin systemaattisesti ja edesautettiin yhteistoiminnallisilla menetelmillä. Tutkimusjakso koskee ajanjaksoa toukokuusta 2015 vuoden 2016 loppuun.

Opinnäytetyö on toimintatutkimus. Tutkimuskysymys kohdistuu pitkälti muutosprosessiin ja prosessin aikana kirkastunut näkökulma on vahvasti kokoelmatyössä. Kellutus läpäisee kokoelmatyön kaikki vaiheet. Se pakottaa laajentamaan ja jopa muuttamaan näkökulmaa, josta yhteistä kirjastokokoelmaa hallitaan, kehitetään ja hoidetaan. Kellutuksen myötä osa aikaisemmin Espoon kussakin kirjastossa paikallisesti hoidetuista kokoelmatyön osa-alueista on keskitetty. Samoin käytännöt aineiston merkitsemisessä tai järjestämisessä on yhtenäistetty. Yhteistyön ja yhteisten työtapojen kehittämisen pohjaksi perustettiin kirjastojen henkilökunnasta koostuvat syndikaatit.

Kellutuksen teoriaa peilataan ensivaiheen kokemuksiin Espoossa. Tasapainotus on kellutuksen mukanaan tuoma uusi työvaihe ja sen tiimoilta toteutettiin henkilökuntakysely loppuvuodesta 2016. Muut keskeisimmät käytetyt tutkimusaineistot koostuvat kellutusprojektiin liittyvistä asiakirjoista, prosessin aikana laadituista työohjeista ja dokumentoidusta havainnoinnista.

Ylipäätään kellutus vakiintui Espoossa suuremmista ongelmista ja sillä on ollut positiivista vaikutusta esimerkiksi lähikirjastojen kokoelmien vaihtuvuuteen ja monipuolistumiseen. Tilastojen tasolla kellutuksen suorista seurauksista on vaikeaa erottaa muusta kehityksestä ja muuttujista. Tässä opinnäytetyössä ei esitetä yksityiskohtaisia tai systemaattisia tilastolukuja, vaan niitä on poimittu esimerkinomaisesti. Tutkimuksessa ei myöskään ole selvitetty Espoon kaupunginkirjaston henkilökunnan kokemuksia, näkemyksiä tai tunteita kellutukseen tai työn muuttumiseen liittyen.

ASIASANAT:

yleiset kirjastot; Espoon kaupunginkirjasto; kirjastokokoelmat; kokoelmatyö; kellutus; kelluva kokoelma; kelluvat kokoelmat

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Library and Information Services

2017 | 70 + 22

Instructor: Olli Mäkinen

Aino Tapio

FLOATING IN ESPOO CITY LIBRARY

- Preparation, Implementation and the First Experiences of Working with a Floating Collection

Espoo City Library started to float its collection in January 2016. Basically floating means a library item staying in the current location where it is checked in. Naturally it is much more. There was careful planning and preparation before implementing the floating collection. Co-operative methods were used during the process. The research period in Espoo City Library covers time between 2015/05-2016/12.

This master's thesis is an action research and the research question is tied to the process of change. The perspective is in the everyday processes of maintaining a library collection. Floating affects the whole picture of managing, developing and working with a library collection. Many areas of collection work have been centralized in Espoo. The labelling of the items and organizing of the materials in the branches have also been unified. Syndicates that consist of library staff have been established to promote co-operation and the sharing of good practices.

The theory of floating collections is discussed based on the first experiences in Espoo. Balancing is a new task and a staff -survey about it was launched at the end of the first year of the floating. Other main research materials are the documentation of the Floating Project and staff -guides that were written during the process. Careful perception was done during the whole research period.

There have not been any major problems with the floating in Espoo. Especially in the smaller branches, it has made a positive effect in the diversity and variety of the collections. It is complicated to distinguish the impact of pure floating from the other variables in statistics, though. Some numbers are shown as examples, however. This thesis does not cover the experiences, opinions or feelings of Espoo City Library staff about floating or the general change in their work.

KEYWORDS:

public libraries; Espoo City Library; library collections; collection management; floating collections

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 KELLUTUS, KOKOELMATYÖ JA OPPIVA ORGANISAATIO	10
2.1 Kellutus	10
2.2 Kokoelmatyö tänään	13
2.2.1 Keskeiset termit ja käsitteet	13
2.2.2 Keskittäminen	15
2.2.3 Osallistava valinta eli PDA	16
2.2.4 Sähköiset kokoelmanhallinnan työkalut	19
2.3 Oppiva organisaatio ja ryhmätason osaaminen	20
3 TUTKIMUSOTE	23
3.1 Tutkimusmenetelmänä toimintatutkimus	23
3.2 Tietolähteet ja tiedonkeruumenetelmät	26
4 KELLUTUKSEEN VALMISTAUTUMINEN	29
4.1 Projektikuvaus	29
4.2 Kirjastojärjestelmä ja kellutus	30
4.3 Yhtenäistämistalkoot	32
5 KELLUVA KOKOELMATYÖ	34
5.1 Poistaminen	35
5.2 Tasapainotus	40
5.3 Aineiston valinta kelluvaan kokoelmaan	45
5.4 Hankinta ja uutuusaineiston käyttökuntoon saattaminen	48
5.5 Kellutus kirjaston arjessa	50
6 SYNDIKAATIT	52
6.1 Syndikaattien tavoitteet ja tehtävät	53
6.2 Poimintoja teemoista ja kotitehtävistä	54
7 KELLUTUS JA TILASTOT	56
8 TASAPAINOTUSKYSELY	58
8.1 Kyselyn suunnittelu	58

8.2 Kyselyn tavoitteet	59
8.3 Vastaukset ja niiden analysointi	60
8.4 Johtopäätökset	60
8.4.1 Kokemukset tasapainotuksesta ja kehitysehdotuksia	61
8.4.2 Tasapainotuksen ja poistojen suhde	63
8.4.3 Vähän teoriaa suhteessa käytäntöön	64
9 LOPUKSI	66
LÄHTEET	68

LIITTEET

Liite 1. Tasapainotuskyselyn vastaukset

KUVAT

Kuva 1. Esimerkinäkymä Espoon kaupunginkirjaston tasapainotuslokista.	42
Kuva 2. Poistosprintin satoa Espoonlahdesta.	54
Kuva 3. Syndikaatti uutiset kesäkuu 2016.	55

KUVIOT

Kuvio 1. Kellutuksen edut ja haitat (Cress 2004; Bartlett 2014; Weber 2014; Obydzińska 2016).	12
Kuvio 2. Kokoelmatyön prosessi. (Mukaillen Hibner ja Kelly 2010).	15
Kuvio 3. Toimintatutkimuksen sykli (Heikkinen 2008, 79).	25
Kuvio 4. Esimerkki Espoon sisäisestä kellutuksesta.	31
Kuvio 5. Kelluvan kokoelmatyön ydinkomponentit.	34
Kuvio 6. Varausten määrän kehittyminen ja vaihtelu Espoossa.	56

TAULUKOT

Taulukko 1. Esimerkki Decision Centerin tasapainotustyökalun Subject Use by Location raportista.

44

1 JOHDANTO

Kelluvassa kirjastokokoelmassa on keskeistä sen yhteisyys. Kyse on paitsi tarpeellisesta tehostamisesta, myös tasavertaisuuden edistämisestä, uudesta jakamisen kulttuurista ja ylipäätään kokoelmapalvelun laadun parantamisesta. Kelluva kokoelma vie ajatuksen erilaisten kirjastokimppojen yhdessä käyttämiä staattisia kokoelmia monta askelta pidemmälle.

Espoon kaupunginkirjastossa päätettiin kelluvaan kokoelmaan siirtymisestä keväällä 2015. Ajatuksen toi mukanaan kirjastopalveluiden johtaja Jaana Tyrni vierailultaan Uuden-Seelannin Aucklandista.

Toikko ja Rantanen (2009, 57) kuvaavat kehittämistä ongelmien ja visioiden kannalta siten, että ongelmat *työntävät* kohti muutosta, kun taas visiot *vetävät* kohti muutosta. Tähän opinnäytetyöhön kehittämistyönä ja toimintatutkimuksena ei liity ongelmaa, jota olisi lähdetty ratkomaan. Tulevaisuusnäkökulmasta kellutukseen siirtyminen on vain pieni osa Espoon kaupunginkirjaston strategiaa. Staattisen kokoelman haasteet muuttuneessa, modernissa toimintaympäristössä ja taloudelliset realiteetit työnsivät kohti ratkaisua. Aucklandin terveiset tekivät näkyviksi kellutuksen oletetut edut; visio lähti vetämään kohti muutosta houkuttelevasti vertaiskokemusten kautta.

Kellutukseen valmistautumista ja sen käyttöönottoa varten perustettiin projektiryhmä ja olen ollut mukana siinä alusta alkaen. Vuoden 2016 alusta työnkuvani keskittyi pitkälti kokoelmien ja kellutuksen ympärille. Kehittämistyöni liittyy kellutuksen toimeenpanoon ja erityisesti sen käytännön onnistumisen varmistamiseen sekä seurantaan. Olin jo etukäteen suunnitellut ja päättänyt tekeväni toimintatutkimusta ja pyrin systemaattisesti mahdollisuuksien mukaan suuntaamaan, havainnoimaan ja dokumentoimaan toimintaa. Kehittämistyössä on hyödynnetty myös osallistavia työmenetelmiä. Tasapainotukseen liittyen toteutin tasapainotuskyselyn, jonka tuloksia olen analysoinut laadullisin menetelmin. Kyselyyn tulleiden vastausten perusteella on tehty kehitysehdotuksia ja -suunnitelmia.

Opinnäytetyössäni käsiteltävä ajanjakso rajautuu ajallisesti toukokuusta 2015 vuoden 2016 loppuun. Pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastoista kellutukseen siirtyi ensimmäisenä Vantaa syksyllä 2015 ja Espoo seurasi perässä tammikuussa 2016. Heti keväällä 2016 Espoon ja Vantaan kaupunginkirjastot käynnistivät myös neuvottelut ja valmistelut

kaupunkien välisestä kellutuksesta, joka aloitettiin helmikuussa 2017. Tämä yhteistyö kuitenkin rajautuu kokonaisuudessaan opinnäytetyöni ulkopuolelle.

Toimintatutkimuksen keskiössä on ollut pohtia sitä, millaisia toiminnallisia muutoksia tai uusia näkökulmia kelluva kokoelma tuo kirjaston kokoelmatyöhön. Tässä opinnäytetyössä ei ole selvitetty Espoon kaupunginkirjaston henkilökunnan kokemuksia, tunteita tai mielipiteitä kelluvaan kokoelmaan liittyen. Esitetyt näkemykset ja kannat ovat omiani, ellei toisin ole mainittu.

Lyhyesti opinnäytetyöni lähtökohtana on

- 1. Kuvata kellutukseen valmistautumista ja sen käyttöönottoa suhteessa kokoelmatyöprosesseihin. Keskeisiä näkökulmia ovat keskittäminen, yhtenäistäminen ja yhdessä toimimisen kehittäminen.**
- 2. Tutkia ja arvioida kellutuksen vaikutusta kokoelman laatuun, käytettävyyteen ja käyttöön yhden vuoden tutkimusjaksolla Espoon kaupunginkirjastossa.**

Toimintatutkimusta voi raportoida verrattain vapaasti, esimerkiksi juonellisenä kertomuksena. Kehittämishanke on tarina joka sisältää ajan, paikan, tapahtumat, henkilöahmot ja juonen. Tutkijan kokoama ja tuottama kerronnallinen tulkinta on vain yksi mahdollinen totuus tapahtuneesta. (Heikkinen 2008, 117-119) Toimintatutkimuksen raportointi ei siis noudata tarkkaa kaavaa tai traditiota. Kirjoittajan vahva osallisuus tutkittavassa aiheessa ja yhteisössä antaa erilaisen pohjan kuin ulkopuolisen tarkkailijan lyhytaikainen tai kertaluonteinen näkökulma (Levin 1999, 35).

Tutkielman rakenne etenee kuvauksena läpikäydystä prosessista. Aluksi pohditaan kellutuksen, kokoelmatyön ja oppivan organisaation teoriaa kirjallisuuden valossa. Tämän jälkeen esitetään opinnäytetyön tutkimusote, tietolähteet ja tiedonkeruumenetelmät. Neljännessä luvussa päästään jo asiaan eli siinä kuvataan kellutusvalmisteluja Espoon kaupunginkirjastossa sekä kerrotaan lyhyesti kellutuksen käyttöönotosta. Viidennessä luvussa käydään läpi työkäytänteitä ja haasteita kelluvan kokoelman hoitoon liittyen. Kuudes luku on omistettu syndikaateille eli henkilökunnan jäsenistä koostuville kokoelmayhteistyöelimille. Esitän joitakin yleisiä tilastolukuja kellutuksen vaikutuksista yhden vuoden arviointijaksolla seitsemännessä luvussa. Kahdeksannessa luvussa esitellään Espoon

kaupunginkirjaston henkilöstölle tehty tasapainotuskysely. Toimintatutkimuksen eteneminen, syntynyt tutkimusaineisto ja sen analysointi sekä raportointi ovat tässä työssä tiiviisti sidoksissa toisiinsa, joten johtopäätöksiä esitetään suoraan kunkin kappaleen yhteydessä. Lopuksi arvioidaan työn luotettavuutta ja hyödyllisyyttä sekä nostetaan esiin muutama jatkotutkimusidea.

2 KELLUTUS, KOKOELMATYÖ JA OPPIVA ORGANISAATIO

Kelluvat kokoelmat ovat monella tapaa ajankohtaisia. Niihin liittyvää teoriakirjallisuutta tai tutkimusta ei kuitenkaan juuri löydy. Wendy K. Bartlettin (2014) *Floating collections: a collection development model for long-term success* on tämän tutkielman kirjoitushetkellä ainoa kelluvaa kokoelmaa käsittelevä perusteos.

Kellutus alkoi yleistyä Pohjois-Amerikassa reilut kymmenen vuotta sitten. Library Journalissa on ollut ajoittain kirjoituksia aiheesta. Näistä keskeisin on Ann Cressin (2004) *The Latest Wave* joka toi kokemuksia kelluvasta kokoelmasta rytinällä kirjastomaailman tietoisuuteen. Hyvä ja tuore yleis- ja kirjallisuuskatsaus on Beata Anna Obydzińskan (2016) *Floating Collections – an Alternative Concept in Library Collection Management*.

Korkeakouluissa on toki tehty muutamia tutkielmia aiheesta. Yhdysvalloista löytyi Kate E. Weberin (2014) maisteritason työ *The Benefits and Drawbacks of Working with Floating Collections: The Perceptions of Public Librarians* joka pohjaa laajaan ja hajanaiseen kyselyaineistoon. Turun Ammattikorkeakoulussa valmistui vuoden 2016 lopulla kaksi alempaa korkeakouluopinnytetyötä. Heidi Rautasen työ esittelee erilaisia kellutusmalleja ja kokemuksia niin Suomesta kuin ulkomailtakin. Raija Helle puolestaan pohtii kokoelmien poistamista kelluvassa kokoelmassa kahden esimerkkikirjaston haastattelujen pohjalta.

Koska teoriakirjallisuutta tai tutkimusta kellutuksesta on siis niukalti, pohditaan tässä luvussa sen lisäksi lyhyesti muita kokoelmatyön kannalta ajankohtaisia teemoja. Kellutukseen siirtymistä on luontevaa tarkastella myös oppivan organisaation ja ryhmätason osaamisen näkökulmasta.

2.1 Kellutus

”Yksi järjestelmä, yksi kokoelma.” Yksinkertaisuudessaan kellutus tarkoittaa yhteisen kirjastoaineiston jäämistä siihen toimipisteeseen, johon se kulloinkin palautuu. Kellutuksen tyypillisimmät edut liittyvät säästöihin kuljetuskustannuksissa ja aineiston saatavuuden paranemiseen sen viettäessä vähemmän aikaa kuormalaatikoissa. (Cress 2004)

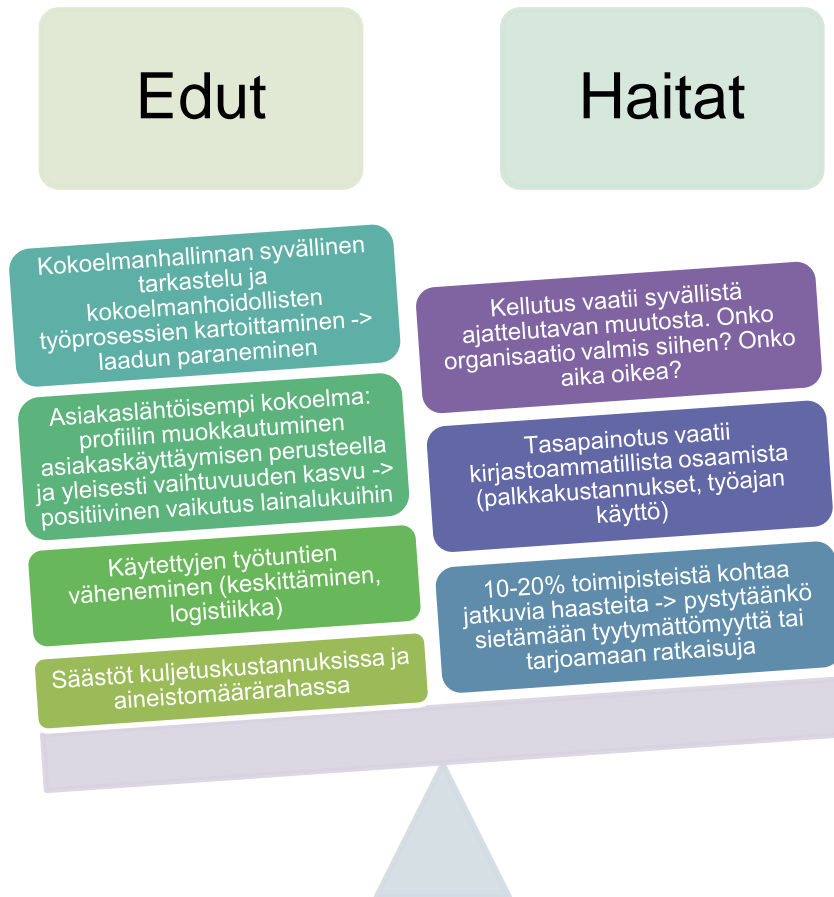
Vaikka kellutukseen siirrytään usein säästöyistä, on hyvä muistaa myös asiakasnäkökulma. Asiakaslähtöisesti toimivassa kirjastossa asiakas nähdään toimijana, ei vain toiminnan kohteena (OKM 2010). Kelluvassa kokoelmassa tämä toteutuu monella tapaa. Asiakkaat pääsevät vaikuttamaan kirjastonsa kokoelmaan aivan uudella tavalla; kokoelma heijastaa yhteisön tarpeita lainauskäyttäjymisen kautta. Kellutus tuoreuttaa kirjastojen kokoelmia, ja tämä parempi selailtavuus on johtanut monessa kirjastossa lainalukujen nousuun (Bartlett 2014). Se, ettei palautuksia lähetetä enää takaisin omistajakirjastoon, säästää työtä lainauspalveluissa ja logistiikassa. Tähän tietysti vaikuttaa kirjaston automaatioaste eli se, onko lajittelun tehnyt automaatti vai ihminen. Pakkaamisen ja purkamisen väheneminen säästää sekä henkilökunnan fysiikkaa että aineiston kulumista (Bartlett 2014).

Erittäin oleellinen näkökulma on myös se, että kellutukseen siirtyminen pakottaa tarkastelemaan kokoelman hallintaa syvällisellä tasolla. Kokoelmatyön nostaminen valokeilaan ja toimenpiteisiin ryhtyminen parantaa kokoelmien laatua (Bartlett 2014). Yhteinen kokoelma haastaa myös ajattelemaan kirjastoa yhtenä kokonaisuutena eikä erillisinä toimipisteinä (Burman 2016). Hyvin hoidettu kokoelma on asiakasystävällinen ja helpottaa myös henkilökunnan työtä. Teoriassa aineistomäärärahassakin voidaan säästää; pienempi nidemäärä riittää täyttämään palvelutarpeen yhteisessä kokoelmassa (Bartlett 2014).

Kellutuksen suurimmat haitat liittyvät siihen, että kelluttavissa kirjastoissa arviolta 10-20 prosentissa toimipisteistä kellutuksen vaikutukset ovat pysyvästi negatiivisia (Bartlett 2014). Jos muiden kirjastojen henkilökunta onkin tyytyväinen kellutukseen, on tilanne todennäköisesti toinen paikoissa joissa työmäärä räjähtää tulvimisen myötä tai joissa hyllyt tyhjenevät silmissä. Tasapainotus onkin kellutuksen merkittävin piilokustannus: se vaatii onnistuakseen ammattitaitoista henkilökuntaa (Bartlett 2014). Johtamisen tasolla henkilökunnan mahdollinen tyytymättömyys kellutukseen tai henkilökuntaresurssien uusi jakaminen siirtyneen tai muuttuneen työmäärän mukaan voivat nousta haasteiksi.

Kelluvassa kokoelmassa suositellaan tiettyjen kokoelmatyöprosessien keskittämistä. Näitä ovat tyypillisesti aineiston valinta, hankinta, luettelointi ja uutuusaineiston käsittely. Siinä missä keskittäminen voi tuoda omat etunsa, on se myös haaste henkilökunnan työmotivaatiolle ja erityisesti johtamiselle (Bartlett 2014). Kellutus mullistaa sen ajattelutavan, jolla paikallisia kokoelmia on rakennettu ja hoidettu. Muutokselle täytyy varata aikaa ja resursseja, muuten haitat esimerkiksi yleiselle ilmapiirille voivat olla merkittävät (esim. Weber 2014, Bartlett 2014).

Olen koonnut kuvioon 1 kellutuksen etuja ja haittoja.

Kuvio 1. Kellutuksen edut ja haitat (Cress 2004; Bartlett 2014; Weber 2014; Obydzińska 2016).

Kellutustapa ja sen laajuus räätälöidään kirjaston tarpeiden mukaan: kelluvat aineistotyytit ja muut mahdolliset rajaukset voidaan säätää kunkin kirjastojärjestelmän mahdollistamissa rajoissa (Cress 2004). Kellutuksen vaikutukset esimerkiksi kokoelman vaihtuvuuteen tai sillä saavutettavat hyödyt ovat suoraan verrannollisia kellutuksen laajuuteen ja kelluviin aineistoihin (Bartlett 2014). Eniten kiertävä aineisto kelluu eniten, vähän lainatuissa aineistoissa vaikutukset jäävät pienemmiksi. Luonnollisesti mitä pienempi osa aineistosta tai toimipisteistä kelluu, sitä vähäisempää on vaikutus kuormamääriin. Toisaalta huolella räätälöity kellutus eli esimerkiksi tiettyjen aineistonosien, toimipisteiden tai osastojen jättäminen kellutuksen ulkopuolelle voi ehkäistä tasapainotukseen tai aineiston saatavuuteen liittyviä ongelmia.

Kellutus edellyttää kirjastolta toimivaa perusinfrastruktuuria: kuljetuksia toimipisteiden välillä, aineiston varausmahdollisuutta ja luonnollisesti kirjastojärjestelmän täytyy tukea kellutusta (Cress 2004).

2.2 Kokoelmatyö tänään

Kun puhutaan kellovasta kokoelmasta ja kokoelmatyöstä, käy pian ilmi, ettei alan kirjallisuus ole ajantasaista. Ylipäätään kokoelmatutkimus, -opetus ja nykyaikaan liittyvät vaatimukset, kuten säästöt ja tehostaminen, eivät kohtaa toisiaan (Hedlund ja Copeland 2013). Edes uusimmissa, 2000-luvulla ilmestyneissä kokoelmatyön johtavissa ammatti-teoksissa ei puhuta esimerkiksi valinnan keskittämisestä tai sähköisten työkalujen hyödyntämisestä kokoelman arvioinnissa ja poistoissa. Koska ne ovat kriittisen ajankohtaisia, yritän kuitenkin nostaa esiin joitakin näkökulmia.

Kansalaisten aktiivinen osallistuminen ja osallistaminen on selkeästi suuntaus, jota kirjastoalalla painotetaan tällä hetkellä. Yleisten kirjastojen neuvosto (2016) painottaa linjauksessaan yleisten kirjastojen lähivuosisuunnasta yhteisöllisyyttä joka sisältää ajatuksen siitä, että kuntalaisia haastetaan mukaan kirjastopalvelujen suunnitteluun. Osallistava valinta on yksi ajan hermolla oleva käytännön ilmentymä tästä.

Seuraavaksi käsitellään kuitenkin ensin lyhyesti kokoelmatyön keskeisiä termejä ja käsitteitä.

2.2.1 Keskeiset termit ja käsitteet

Keskeisiä ja usein yhdessä käytettäviä ylätermejä kokoelmatyöhön liittyen ovat *collection development* ja *collection management*. Termit on suomennettu kirjallisuudessa *kokoelmien kehittämiseksi* ja *kokoelmien hallinnaksi* (esim. Wilén 2007). Kokoelmien hallinta on käsitteenä laajempi ja sen voi katsoa pitävän sisällään myös kokoelmien kehittämisen. Kuitenkin näitä kahta käytetään usein rinnakkain ja jopa toistensa synonyymeina.

Kokoelmien kehittäminen ja hallinta käsittävät Johnsonin (2009) mukaan

- aineiston valinnan
- kokoelmiin liittyvät linjaukset

- kokoelmanhoidon kuten poistot ja varastoinnin
- budjetoinnin ja rahoituksen
- käyttäjien ja potentiaalisten käyttäjien tarpeiden arvioinnin
- kokoelmiin ja sen käyttäjiin liittyvän yhteistyön ja hakeutuvan toiminnan
- kokoelmien arvioinnin ja evaluoinnin
- yhteistyön ja resurssien jakamisen suunnittelun.

Kokoelmatyö tai kokoelmanhoito voidaan jakaa osiin jotka toistuvat syklissä osittain monen suuntaisestikin. Näitä ovat 1) *valinta*, 2) *hankinta*, 3) *uutuusaineiston käsittely ja luettelointi*, 4) *hyllytys ja kokoelman järjestäminen kirjastossa*, 5) *lainaustapahtumat*, 6) *uudelleen hyllytys*, 7) *huolto ja korjaaminen* sekä 8) *poistot ja varastointi*. Malli on tietysti hyvin pelkistetty ja yksinkertainen, mutta samalla se luo rungon perustyön laadun tarkkailulle. Syklin kaksi peräkkäistä osiota valinta ja poistaminen on perinteisesti katsottu kirjastoammatillista asiantuntemusta vaativiksi työvaiheiksi ja niiden ohjeistaminen liki mahdottomaksi. (Hibner ja Kelly 2010)

Kuviossa 2 olen muokannut sykliä vastaamaan Espoon kaupunginkirjaston kokoelmatyön prosesseja lisäämällä mukaan sisältöjen avaamisen, aineistojen markkinoinnin ja esillepanon sekä tasapainotuksen.

Kuvio 2. Kokoelmatyön prosessi. (Mukaillen Hibner ja Kelly 2010).

Kelluminen läpäisee kaikki perinteiset kokoelmatyön vaiheet. Se, että organisaatiossa on laadittu kirjallinen kokoelmien hallinnan menettelytapojen linjaus (collection management policy), on laadukkaan kokoelman selkäranka (Hibner ja Kelly 2010). Espoosakin päätettiin kelluvaan kokoelmaan siirryttäessä laatia kirjalliset dokumentit soveltuvin osin. Näitä sekä Espoon kaupunginkirjaston työkäytäntöjä ja tavoitteita avataan tarkemmin luvussa 5. Tasapainotus on merkittävä, kellutuksen mukanaan tuoma uusi työ ja sen sujumista Espoossa analysoidaan vielä erikseen luvussa 8.

2.2.2 Keskittäminen

Kirjastoalan lehdissä on ilmestynyt joitakin artikkeleja, jotka käsittelevät aineistovalinnan keskittämistä. Hajautetussa, toimipistekohtaisessa valinnassa yleisiä ongelmakohtia voivat olla valintavastuun väistäminen kalliissa teoksissa ja täydennyksissä tai asiakassegmentin olemassaolon kieltäminen (Gibson 1995). Huolellinen ja syvälinen valintatyö on

aikaa vievää. Keskitetyn valinnan kiistämättömin etu liittyy valikoiman laajentumiseen sekä siihen, että keskitetyllä valitsijalla tai valintatiimillä on rahat, perspektiivi ja vastuu palvella koko verkkoa (Sullivan 2004).

Mitä suurempi osa kokoelmasta kelluu, sitä perustellumpaa valinnan keskittäminen on. Bartlettin (2014) mukaan kellutus paljastaa armottomasti huonosti hoidetun poistotyön, yhtä lailla kuin puutteet tai vinoumat valinnassa. Valintatyössä on perinteisesti painotettu paikallisyhteisön tuntemusta. Tämä näkökulma ei enää ole entisellä tavalla relevantti kelluvassa kokoelmassa, jossa yhteinen kokoelma palvelee koko verkkoa. Asiakkaat ja henkilökunta vaikuttavat kuitenkin paikalliseen valikoimaan lainauskäyttäytymisen ja tasapainotuksen kautta. Kelluvassa kokoelmassa on omat lainalaisuutensa; paikallisesta näkökulmasta voi olla mahdotonta ymmärtää, miksei uutta aineistoa tarvitse juurikaan enää valita omaan kirjastoon (Bartlett 2014). Edellä on myös esitetty (kts. luku 2.1), että kelluvassa kokoelmassa pienemmät nidemäärät riittävät palvelemaan koko verkkoa. Hajautetussa valinnassa tämän koordinointi ja arviointi on melkein mahdotonta (Bartlett 2014).

Kellutus edellyttää toimipistekohtaisen tarkastelun sijaan koko verkon tarpeiden arviointia ja ymmärtämistä myös poistotyössä. Monet kirjastot ovatkin kellutukseen siirtyessä kehittäneet jonkinasteista keskitettyä poistamista. Bartlettin (2014) mukaan tämä varmistaa tietyn yhtenäisen laatutason poistotyössä ja auttaa tasapainotuksen onnistumisessa. Päätettiin poistotyöhön ottaa mukaan keskitettyjä elementtejä tai ei, on syytä keskustella poistotyön pelisäännöistä, jottei synny asetelmaa, jossa ”toisten” aineistoa ei uskalta poistaa (Burman 2016).

Espoon kaupunginkirjaston kokoelmaprosessien kehittämistä ja keskittämistä esitellään luvussa 5.

2.2.3 Osallistava valinta eli PDA

Kirjastokokoelmia on lähestytty perinteisesti kahdesta näkökulmasta. Kärjistetysti sanottuna kokoelmakeskeisessä lähestymistavassa, jossa kokoelma on staattinen ja massiivinen kaiken keskipiste, käyttäjä nähdään lähinnä häiriötekijänä. Käyttäjäpainotteisessa näkemyksessä kokoelman kehittäjän työnä on saattaa yhteen käyttäjä, hänen tarpeensa ja olemassa olevat tietoresurssit. (Wilén 2007, 36-40)

Kenties menossa on siirtymävaihe, jossa kokoelmien kehittäjän roolina on mahdollistaa parhaalla mahdollisella tavalla se, että asiakas pääsee suoraan vaikuttamaan eli toisin sanoen muodostamaan kokoelmaa sen sijaan, että hän toimisi vain olemassa olevan kokoelman käyttäjänä tai mahdollisena käyttäjänä.

Vuonna 2016 e-kirjojen lainaus kasvoi Helmetissä 37% ja saatavilla olevien nimekkeiden määrä vastaavasti 44% ollen vuodenvaihteessa 10 000. E-aineistoja on käyttänyt 11% aktiivisista kirjastokortin käyttäjistä. (Helmet 2017). Kuten muissakin yleisissä kirjastoissa, pääpaino on siis vielä voimakkaasti fyysisissä aineistoissa. Kellutus sitoutuu konkreettisiin objekteihin, joiden kulloinenkin sijainti on suoraan verrannollinen aineiston saatavuuteen. Kun katsotaan vähän pidemmälle, voidaan jo nähdä, että e-aineistot sisältävät lähtökohtaisesti kelluvaan kokoelmaan liittyviä ominaisuuksia kuten kokoelman yhteisyyden. Kellutus on yksi vaihe siinä, että kirjaston on kokoelmatyössäkkin ryhdyttävä luopumaan tiukasta kontrollista ja toimijuutta on avattava asiakkaille.

Tieteelliset kirjastot ovat siirtyneet e-aineistoihin yleisiä kirjastoja nopeammassa tahdissa. Tähän on varmasti monia luonnollisia syitä kuten yleisten kirjastojen asiakaskunnan laajempi ikäkirjo, erilainen palvelutehtävä ja Suomessa myös yleisiin kirjastoihin soveltuvan suomenkielisen aineiston tarjonta. Osallistavaa valintaa (patron-driven acquisition eli PDA, demand-driven acquisition, patron selection programs, research-driven acquisition model, patron-initiated purchase) koskeva teorian ja tutkimuksen näkökulma on tiiviisti tieteellisissä kirjastoissa ja se on viime vuosina painottunut elektronisiin aineistoihin. Osallistavaa valintaa on kuitenkin kokeiltu myös Helsingin kaupunginkirjastossa (Hirvi 2015).

Käyttäjien osallistaminen kirjaston kokoelman muodostamiseen ei ole uusi asia. Käytännössä se on toteutunut tieteellisissä kirjastoissa esimerkiksi laitosten toimittamina hankintalistoina, hankintaehdotuksina, hankkimalla kaukolainaksi pyydetty aineisto omaksi tai lisäkappaleiden hankkimisena niistä nimekkeistä, joista on varauksia (Schroeder 2012).

E-aineistojen kohdalla aukeavat kuitenkin kaikki mahdollisuudet. Lugg (2011, 7-11) nostaa esiin seitsemän näkökulmaa e-aineistojen asemasta 2010-luvulla ja niistä eduista, joiden valossa PDA on erityisen houkuttelevaa.

1. Tieteellisten kirjastojen budjeteista valtaosa, keskimäärin 65-70%, on osoitettu elektronisiin aineistoihin. Perinteisten tietokantojen, tieteellisten aikakausjulkai-

sujen ja muiden erilaisten portaalien lisäksi hankitaan runsaasti myös monografioita. Elektronisia kokoelmia täydentää esimerkiksi valtion tutkimuslaitosten tuottama kirjastolle maksuton aineisto. Elektronisten aineistojen käyttö peittoaa painetut aineistot moninkertaisesti. Nopea ja helppo saatavuus on nykyään käyttäjien oletus.

2. Taloudelliset realiteetit vaativat tarkempaa valintaa. E-aineistojen erilaiset omistuluslisenssit mahdollistavat käytön ilman nimekkeen hankkimista pysyvästi kirjaston kokoelmiin. Käyttäjän itsensä valitsema teos hyödyttää häntä suoraan.
3. Kirjastotiloja tarvitaan käyttäjille opiskeluun ja muuhun sosiaaliseen toimintaan, ei kirjojen säilyttämiselle eikä varsinkaan sellaisten kirjojen, joita ei edes käytetä.
4. Painettujen aineistojen elinkaari on kallis verrattuna e-aineistoihin.
5. E-aineistot mahdollistavat kirjaston etäkäytön.
6. Valtava osa (jopa 55%) tieteellisiin kirjastoihin hankituista painetuista kirjoista ei mene koskaan lainaan. Kun käytetään osallistavan valinnan työkaluja, aineisto johon kirjasto investoi määrärahojaan tulee käytetyksi ainakin kertaalleen.
7. E-kirjojen keskitetty arkistointi poistaa tarpeen yksittäisten kirjastojen varastoinnilta.

Käytännössä PDA voidaan toteuttaa esimerkiksi siten, että toimittajan valikoima avataan kirjaston tietokantaan tai muuhun käyttöympäristöön. Valikoimaa voidaan filitroidä vaikapa aineiston hinnan tai iän mukaan. Kokoelmasta voidaan sulkea pois haluttuja genrejä, aihealueita tai päällekkäisyyksiä. Parhaimmillaan osallistava valinta on asiakkaalle näkymätöntä eli tällä on välitön pääsy löytämäänsä aineistoon. Toimittaja laskuttaa kirjastoa sopimuksen mukaan. Malleja on lukuisia. Tyypillisesti käyttäjä voi selailla teosta esimerkiksi kymmenen minuuttia tai kymmenen sivua ennen lainan kirjautumista. Kirjasto voi maksaa yksittäisestä lainasta tai hankkia teoksen omaksi määritellyllä käyttäjälisenssimäärällä. (Sword 2011)

Kirjastoalan julkaisuissa on ilmestynyt lukuisia artikkeleja, joissa esitellään erilaisia osallistavan valinnan pilotteja ja niiden arviointeja. Bingham Young Universityssä Utahissa saatiin tulos, jossa asiakkaiden valitsemien e-kirjojen keskimääräiseksi kustannukseksi käyttökertaa kohden tuli 0.54 \$ ja henkilökunnan valitsemien teosten puolestaan 9.87 \$ (Schroeder 2012). Wayne State Universityssä Michiganissa kahta tieteenalan erikoiskirjastonhoitajaa pyydettiin arvioimaan lähes viisisataa käyttäjien valitsemaa teosta ja tietämättä mistä oli kyse, kirjastonhoitajat katsoivat 92% nimekkeistä sellaisiksi, jotka he itsekin olisivat voineet valita (Sutton 2003).

Aiemmin mainittujen lisäksi etuina voidaan nähdä myös se, että avaamalla kustantajien tarjontaa asiakkaille hankkimatta sitä etukäteen valinnanvara kasvaa huomattavasti. Kirjastontyöntekijöiden rooli saattaa jopa parantua, kun tehottomaan valintatyöhön käytettyä työaikaa vapautuu. Erilaiset PDA-alustat tarjoavat myös runsaasti tilastotietoa asiakkaiden tarpeista ja käyttötottumuksista. (Polanka ja Delquié 2011, 127).

Täytyy kuitenkin muistaa, etteivät osallistava valinta ja asiantuntijavalinta sulje toisiaan pois, vaan täydentävät toisiaan; valintaa ei tehdä vain käsillä olevaa hetkeä varten ja toiset kirjat ovat tärkeämpiä ja kestävätkin aikaa paremmin kuin toiset (Lugg 2011, 21). Kirjastojen täytyy edelleenkin voida olla vastuussa kokoelmastaan ja sen tasapainoisuudesta sekä hallita budjettiaan (Polanka ja Delquié 2011, 128). Huonosti suunniteltuna PDA-kokeilu voi tulla kirjastolle kalliiksi (esim. Hodges 2010).

2.2.4 Sähköiset kokoelmanhallinnan työkalut

Kirjastojärjestelmien ominaisuudet, joilla tuotetaan dataa kokoelmanhallinnan perusteeksi, vaihtelevat. Espoon kaupunginkirjastossa käytössä oleva Decision Center on Innovative Interfacesin oma tuote ja se toimii lähes reaaliaikaisesti yhdessä kirjastojärjestelmä Sierran kanssa. Decision Centerissä on runsaasti mahdollisuuksia käytännön kokoelmatyön tueksi niin poistoihin kuin valintaankin sekä kokonaisuuden että yksittäisten niteiden näkökulmasta. Kokoelman käytön ja kehittymisen lisäksi se tarjoaa tilastotietoa muun muassa kirjaston käyttäjävirroista eli lainaustapahtumien sijoittumisesta aukiolo-tunneille. Vuonna 2013 Decision Centeriin alettiin kehittää tasapainotustyökalua joka pureutuisi nimenomaisesti kirjastojen kuivuus- ja tulvaongelmiin (Enis 2013). Siitä, miten Decision Centeriä on hyödynnetty Espoon kaupunginkirjastossa kellutuksen yhteydessä, kerrotaan luvuissa 5.1 ja 5.2.

Yksi tunnetuimmista järjestelmäriippumattomista yleisissä kirjastoissa käytetyistä sähköisistä kokoelmanhallinnan työkaluista on CollectionHQ. Se auttaa kirjastoja rakentamaan ja sijoittamaan kokoelmiaan tilastodatan avulla. Ohjelma tarjoaa tukea aineistomäärärahojen budjointiin ja myös suoraan valintaan esimerkiksi täydennettävien niteiden suhteen. Ohjelman käyttö on helppoa, kirjastot voivat toimia itsenäisesti, eikä esimerkiksi poistolistoja tarvitse tuottaa keskitetysti. Ohjelmasta saa suosituimmat-raportteja myös kokoelmien markkinointiin. Joidenkin näkemysten mukaan CollectionHQ:n

avulla voidaan tehostaa kokoelmien käyttöä kellutusta paremmin. Kuitenkin ohjelmaa on mahdollista käyttää myös kelluvassa kokoelmassa tasapainotuksen apuna tuloksellisesti. (Kelley 2012)

Suomessa CollectionHQ on käytössä Jyväskylän kaupunginkirjastossa, jossa osa kokoelmista myös kelluu. CollectionHQ:n suurimpana etuna on nähty sen ominaisuus, jossa loppuun luettuja niteitä voi korvata vähemmän käytetyillä. Ohjelmasta saa myös selkeää näyttöä siitä, mitä aineistoa ei kannata tasapainottaa. (Baer 2016)

2.3 Oppiva organisaatio ja ryhmätason osaaminen

Siirryttäessä kelluvaan kokoelmaan ollaan tilanteessa, joka edellyttää uuden ajattelutavan hakemista ja löytämistä. Menestyksekkäs kokoelmanhoito kelluvassa kokoelmassa pohjaa sille kokoelma- ja sisältöosaamiselle joka henkilökunnalle on vuosien mittaan syntynyt. Hiljainen tieto on käsite, joka nousee usein esiin, kun puhutaan organisaation osaamisesta. Helposti lähestyttävän siitä tekee määritelmä, jonka mukaan hiljainen tieto on kokemuksen kautta hankittua ammatillista osaamista (Pohjalainen 2016, 19). Muutosprosessissa on kuitenkin huomioitava, että myös hiljainen tieto, kuten esimerkiksi tekemisen tavat, vanhenee eikä sitä ole aina syytä pyrkiä siirtämään eteenpäin (Manka 2003, 8). Hiljaiseen tietoon sosiaalistutaan ja sitä omaksutaan yhdessä arjessa työtä tekemällä (Pohjalainen 2016, 20).

Pohjalainen (2016) on tutkinut kirjastonhoitajien hiljaista tietoa käytänteorian näkökulmasta. Tämän sosiokulttuurisen näkemyksen mukaan asiantuntijuus ei ole pelkästään yksilön ominaisuus, vaan se kehittyy ja näkyy sosiaalisessa toimintaympäristössä ja -kulttuurissa (Lave ja Wenger 1991, tässä Pohjalainen 2016, 35).

Pelkkä muutoksen hallinta, siihen reagoiminen ja paineista selviäminen ei riitä tämän päivän kirjastoissa. Tarvitaan yhteisesti rakennuttua visiota siitä, mitä ja missä kirjasto haluaa tulevaisuudessa olla. Yhdessä työskentely on keskeistä ja menestyminen edellyttää myönteistä ilmapiiriä. Organisaation on saavutettava tuloksia pysyäkseen toimintakykyisenä. Asiat on vietävä läpi ja tieto muutettava toiminnaksi. (Iivonen 2003)

Viitala (2014) on koonnut organisaation oppimiskyvylle merkityksellisiä seikkoja.

- Visio- ja strategiaprosessi luo yhteistä näkemystä ja suuntaa sekä virittää oppimista.

- Johtajat kannustavat jatkuvaan oppimiseen ja kehittymiseen. Johtamiskulttuuri on osallistava ja pohjaa visioon.
- Organisaatorakenne on joustava ja hyödyntää tehokkaasti tiimitoimintaa.
- Kehittymiselle ja oppimiselle on luotu mittarit, jotka virittävät ja antavat suuntaa.
- Oppimista tukevat käytännöt, kuten toiminnan arviointi tai hyvistä käytännöistä oppiminen, ovat systemaattisia.
- Tarkastelutapa on prosessilähtöinen ja systeeminäkemykseen nojaava.
- Henkilöstön kehittämistoiminta on tehokasta.
- Tiedonkulku on avointa ja tehokasta.
- Palkitsemisjärjestelmä on kannustava.
- Ilmapiiri on oppimista tukeva.

Oppimista voidaan hahmottaa yksilön, ryhmän ja verkoston tasolla. Ytimenä on aina yksilön oppiminen, mutta uudistumiseen tarvitaan laajempien joukkojen oppimista, jotta ihmiset ryhtyisivät ajattelemaan ja toimimaan uudella tavalla. Kun organisaatioon syntyy uusia toimintamalleja, prosesseja, rutiineja, uskomuksia, laatukäsikirjoja tai innovaatioita, voidaan puhua verkoston oppimisesta, joka säilyy organisaatiossa ihmisistä riippumatta. (Viitala 2014)

Kelluvaan kokoelmaan siirtyminen on tilanne, joka edellyttää avoimuutta ja oppimista kaikilla tasoilla. Erityisen kiinnostavaa se on ryhmätason osaamisen näkökulmasta. Ryhmässä suora eli yksilökohtainen ja epäsuora eli ryhmän kautta tapahtuva oppiminen yhdistyvät tilanteessa, jossa on käytettävissä myös enemmän informaatiota ja ongelman ratkaisun vaihtoehtoja (Viitala 2014). Kirjastokohtaisia kokoelmia pystyi hoitamaan vielä yksittäisen ihmisen osaamiseen nojaten, kelluvan kokoelman ja sen ympärille muotoutuvien työkäytäntöjen perustaksi tarvitaan kuitenkin sosiaalisia prosesseja. Organisaation strategian määrittämisen osaamisen ja henkilökohtaisten osaamisten välinen silta muodostuu, kun ihmiset jakavat, luovat ja hyödyntävät tietoa ja osaamista toimivissa rakenteissa (Viitala 2014).

Ryhmässä oppimisen edellytykseksi nostetaan usein dialogi, joka on luovaa, kokeilevaa ja avointa mielipiteiden, olettamusten ja tiedon tutkimista. Dialogisuus edellyttää kykyä kuunnella ja pyrkimystä ymmärtää muiden näkemyksiä. Lisäksi se vaatii omien näkemysten kyseenalaistamista ja testaamista. Dialogi ei ole henkilökemiallinen asia, vaan siihen voidaan pyrkiä tietoisesti. On tärkeää, että kyseenalaistaminen tehdään positiivisessa hengessä ilman, että se tuntuu virheiden osoittelulta. Onnistuneessa dialogissa

osallistujat ovat valmiita jakamaan osaamistaan ja tietoaan, mutta myös luopumaan omista toimintamalleistaan silloin, kun parempi vaihtoehto on löydetty. Pohdinnalle ja arvioinnille on syytä antaa aikaa. Reflektointi on välttämätöntä oppimiselle ja se on parhaimmillaan tietoista ja luonnollista ulottuen perusoletusten tasolle saakka. Organisaatiossa voidaan parantaa henkilöstön kehittämistä arjessa paljon jo tietoisesti suuntaamalla esimerkiksi palaveri- ja työskentelykäytäntöjä arvioimaan ja kehittävään suuntaan. Muodollisempia tapoja tukea ryhmätason oppimista ovat esimerkiksi kehittämisprojektit ja kokeilut. Ei pidä myöskään unohtaa tiimityötä ja oppimista tukevia tilaisuuksia. (Viitala 2014)

Onnistuneesta ryhmätason osaamisen kehittymisestä ja tiedonrakentamisesta seuraava askel on artikuloidun hiljaisen tiedon ja näkemysten dokumentointi siten, että se on läpinäkyvää ja sitä voidaan reflektoida sekä jatkojalostaa (Pohjalainen 2016, 81).

3 TUTKIMUSOTE

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmä tai tutkimuksellisen kehittämisen lähestymistapa on toimintatutkimus. Toimintatutkimuksen piirissä vietiin läpi muutos: valmisteltiin kellokukseen siirtymistä, työskenneltiin aktiivisesti sen käyttöönottovaiheen ja alkuvaiheen onnistumiseksi sekä lähdettiin hakemaan yhdessä uusia työtapoja muuttuneessa toimintaympäristössä. Tutkimuskysymys kohdistuu siis pitkälti prosessiin ja sen aikaisten työtapojen kuvaamiseen ja arviointiin.

3.1 Tutkimusmenetelmänä toimintatutkimus

Toimintatutkimus on yksi tutkimuksellisen kehittämistoiminnan suuntaus. Yleisesti tutkimuksellinen kehittämistoiminta tähtää muutokseen ja tavoittelee jotain parempaa ja tehokkaampaa kuin aiemmat toimintatavat ja -rakenteet. Lähtökohtana voivat olla nykytilanteen ongelmat tai näky jostain uudesta. Kehittäminen suuntaa aina tulevaan ja mahdollistaa asiointilojen muuttumisen määrällisesti, laadullisesti tai rakenteellisesti. Toimintatutkimuksessa on kyse toiminnan kehittämisestä ja sen samanaikaisesta systemaattisesta seurannasta. (Toikko & Rantanen 2009, 16, 30)

Tavanomaisesta työelämän kehittämisprosessista toimintatutkimuksen erottaa siis sen järjestelmällisyys, tiedonhankinta, analyttisyys, kriittisyys ja prosessin dokumentointi tavoitteena luoda uutta tietoa jaettavaksi (Ojasalo ym., 2014, 22). Näistä erityisesti viimeinen on tämän opinnäytetyön keskeinen motiivi, sillä laajempaa kuvausta kellokuttamisen käyttöönotosta, käytännöistä ja vaikutuksista suomalaisissa kirjastoissa ei ole ollut aiemmin saatavilla. Ojasalo ym. (2014, 18) vertaa tutkimuksellista kehittämistä tieteelliseen tutkimukseen ja toisaalta kehittämiseen arkiajattelulla:

- Tutkimuksellisessa kehittämisessä pyritään ratkaisemaan käytännöstä nousseita ongelmia tai uudistamaan työelämän käytäntöjä ja luomaan uutta tietoa niistä. Tieteellisessä tutkimuksessa taas pyritään luomaan uutta teoriaa ja testaamaan teorioita.
- Kehittämisen tueksi haetaan tietoa systemaattisesti ja kriittisesti sekä käytännöstä että teoriasta käyttäen erilaisia menetelmiä (vrt. arkityön suurempi sattumanvaraisuus). Tieteellisessä tutkimuksessa taas noudatetaan tieteen traditioita ja teoreettinen viitekehys korostuu.

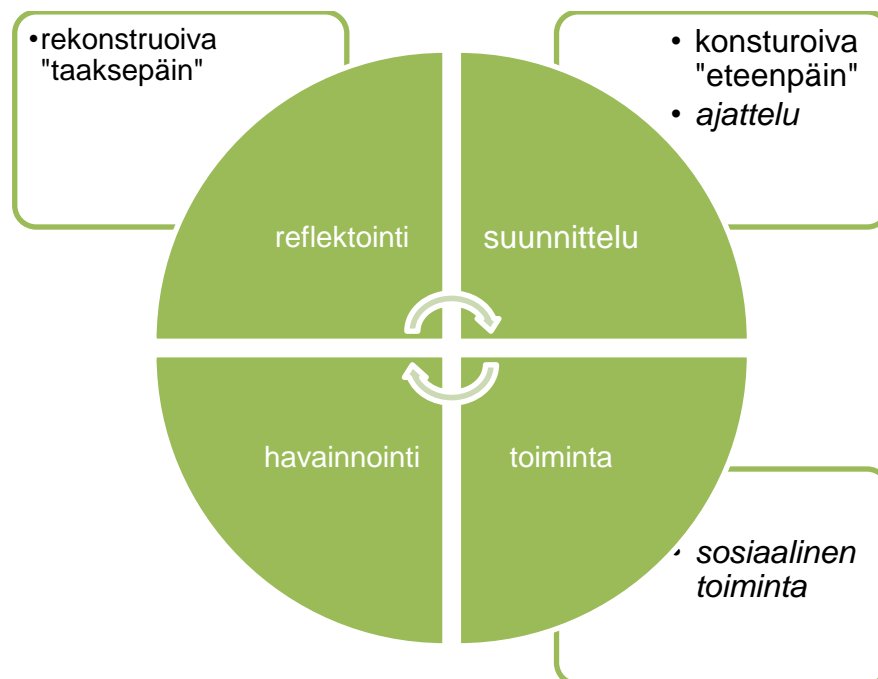
- Tutkimuksellisessa kehittämisessä painotetaan jatkuvaa vuorovaikutusta eri tahojen kanssa. Tieteellisessä tutkimuksessa tutkija on pääsääntöisesti enemmän irrallaan tutkimuskohteestaan.

Perinteisesti tieteellisessä tutkimuksessa on korostettu riippumattomuutta ja arvovapautta. Kehittämisessä tämä on ongelmallista. Tavoiteltu muutos palvelee aina jotain tai jonkun intressejä. (Toikko & Rantanen 2009, 44)

Tieteellisessä tutkimuksessa luotettavuutta arvioidaan reliabiliteetin ja validiteetin sekä laadullisessa tutkimuksessa vaikuttavuuden kautta. Kehittämistoiminnassa luotettavuus tarkoittaa kuitenkin ennen kaikkea käyttökelpoisuutta. (Toikko & Rantanen 2009, 122) Toimintatutkimus on käytännönläheisyydessään siis sidoksissa pragmatistiseen totuus käsitykseen: totuudellisuus on tiedon toimivuutta ja käyttökelpoisuutta (Heikkinen 2008, 171). Toimintatutkimusta voidaan arvioida myös sen autenttisuuden kautta: tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti voidaan todentaa vain, mikäli tutkimus tuloksineen on osallisten mielestä tunnistettava, todellinen ja vakiintunut tai vahvistettu (Zuber-Skerritt 2012, 211).

Toimintatutkimus ei etene kuten tutkimuksen tekeminen tavallisesti hahmotetaan eli säännönmukaisesti etenevänä prosessina. Heikkinen (2008, 78) korostaa kuinka toimintatutkimus ei saa alkuaan tutkimussuunnitelmasta vaan käytännöstä nousevan tarpeen reflektoinnista. Uuden toimintatavan kehittäminen vaatii ajatustyötä ja keskustelua niin suunnittelu- kuin arviointivaiheessa. Toimintatutkimuksessa painottuu myös käytännön toiminta.

Heikkisen (2008, 79) mukailema toimintatutkimuksen sykli, joka voi alkaa mistä vaiheesta tahansa, kuvaa erinomaisesti omaa tutkimuskohdettani. Sykliin kuuluu kahden suuntaisia piirteitä. Konstruointi on uutta rakentavaa ja tulevaisuuteen suuntaavaa. Rekonstruoinnissa havainnoidaan ja arvioidaan toteutunutta toimintaa. Käytännössä tämä ilmenee siinä, että Espoon kaupunginkirjastossa päätettiin kokeilla kellova kokoelmaa. Tätä valmisteltiin sekä suunniteltiin ja kellovaan siirtymisen jälkeen testattiin käytännössä. Kokemuksista kerättiin systemaattisesti havainnointiaineistoa. Toimintaa arviointiin ja reflektointiin yhdessä ja nämä arvioinnin tulokset olivat suuntaviivoja toiminnan edelleen kehittämiseksi.

Kuvio 3. Toimintatutkimuksen sykli (Heikkinen 2008, 79).

Toimintatutkimus on luonteeltaan projektiivista: tutkimusongelmat muuntuvat ja kehittyvät prosessin myötä, eikä täsmällistä tutkimussuunnitelmaa tai tiedonhankinnan etenemistä voi kuvata tarkasti etukäteen. Tiettyä sekavuutta ja suunnanmuutoksia voidaan pitää järkiperäisenä oppimisprosessina joka kehittää ideointia. (Heikkinen 2008, 79)

Toimintatutkimuksen luonteeseen kuuluu siis olennaisesti tutkimuskysymysten jatkuva uudelleen muotoutuminen prosessin aikana. Tutkimuskysymyksen muuttumista voidaan pitää jopa takeena kehitymisestä ja oppimisesta. Kysymysten kirkastuminen ohjaa prosessia. Se, että osallistujat kokevat prosessin tarkoituksenmukaiseksi ja tärkeäksi, on siis kaikkein kriittisintä. (Levin 1999, 31)

Keskeinen termi toimintatutkimuksessa on interventio. Ajatus pohjautuu sille, että kun vallitsevaa käytäntöä ryhdytään muuttamaan, saattaa paljastua merkittäviä seikkoja kuten tiedostamattomia toimintatapoja, perinteitä ja vallankäyttöä (Heikkinen 2008, 28). Kelluvaan kokoelmaan siirtyminen pakotti kyseenalaistamaan ja haastamaan ikiaikaisia kokoelmatyön tapoja; enää ei voitu tehdä kuten oli vain totuttu tekemään.

Interventiota voisi tässä opinnäytetyössä havainnollistaa Lewinin mallin mukaan: ensin tilanne sulatetaan (unfreezing), minkä jälkeen toimintaa tarkastellaan ja yhteisöä valmistellaan muutosten kohtaamiseen (changing). Kokeilujen ja testausten jälkeen tilanne jäädytetään (freezing), mikä tarkoittaa käytänteiden vakiinnuttamista (Heikkinen 2008, 28).

Kellutusta ruvettiin valmistelemaan hyvissä ajoin ja kirjastojen kiertäminen projektiryhmän voimin oli yksi esimerkki henkilökunnan ja ilmapiirin valmistamisesta muutokseen. Lisäksi tehtiin systemaattista yhteistyötä. Iso muutos tapahtui konkreettisesti ja nopeasti: kirjastojärjestelmän valmistelun jälkeen kellutustoiminto vain aktivoitiin. Käytännössä muutos alkaa kuitenkin näkyä vasta pikkuhiljaa. Vuoden kokemusten reflektoinnin ja toimintatapojen testaamisen sekä kehittämisen jälkeen alkaa muodostua toimivia käytäntöjä, joita pyritään vakiinnuttamaan ja levittämään. On hyvä kuitenkin tiedostaa, että kehittämisen syklinen luonne varmistaa sen, että uusi, parempikin käytäntö on myös aina tilapäinen (Heikkinen 2008, 29).

3.2 Tietolähteet ja tiedonkeruumenetelmät

Toimintatutkimus katsotaan yleensä laadulliseksi eli kvalitatiiviseksi lähestymistavaksi, mutta siinä voidaan käyttää myös kvantitatiivisia eli määrällisiä menetelmiä. Koska kyseessä on osallistava tutkimus, jonka tarkoituksena on osallistava kehittäminen, tulisi myös tiedonkeruumenetelmien olla osallistavia. Aineistoa voidaan kerätä esim. kyselyllä, ryhmäkeskustelulla, aivoriihityöskentelyllä, haastattelulla tai havainnoimalla. (Ojasalo ym. 2014, 61-62.)

Toimintatutkimuksessa kehittäminen tapahtuu siinä ympäristössä jossa tutkittava ja kehitettävä ilmiökin, eli siellä missä käytännön työn haasteet ovat käsin kosketeltavissa (Toikko & Rantanen 2009, 95-96). Jotta toimintatutkimus voidaan viedä läpi, tarvitaan aktiivisia toimijoita eli tutkija ja muut tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön liittyvät ihmiset (Kananen 2014, 66). Tutkijan osallistuminen ja osallisten osallistaminen ovat siis toimintatutkimuksen keskeinen piirre. Toimintatutkimus on kollektiivinen ponnistus joka parhaimmillaan luo uusia rakenteita organisaation dialogille ja oppimiselle (Levin 1999, 34.) Erityisen toimintatutkimuksesta tekee sen mahdollinen kehittävä tai voimaannuttava vaikutus (*emansipatory*) ja lähtökohtainen tasavertaisuus (*egalitary*) yhteisössä; tutkimus ei ole hierarkkista vaan vapauttavaa kun kaikki ihmiset antavat osansa tutkimuksen kokonaisuuteen (Zuber-Skerritt 2012, 8).

Tiedonkeruumenetelmien suhteen toimintatutkimus muistuttaa täsmällisen tutkimusmenetelmän sijaan ennemminkin tutkimusstrategiaa, jossa tiedonkeruun ja analyysin menetelmät voivat vaihdella tilanteen mukaan (Kananen 2014, 77-78).

Toimintatutkimuksen syklinen luonne vaikuttaa siis myös tutkimuksen tiedonkeruuseen ja -tuotantoon. Prosessin näkökulmasta tutkimuksen tiedon käyttökelpoisuutta voidaan arvioida siinä, miten hyvin kerätyt ja tuotetut aineistot ovat palvelleet itse prosessia. Tuotettujen aineistojen ja niistä tehtyjen tulkintojen tarkoituksenmukaisuus sitoutuu siis prosessiohjauksen arviointiin. (Toikko & Rantanen 2009, 125)

Vaikka havainnointiin voidaan liittää tutkimuksen näkökulmasta tiettyjä luotettavuusongelmia, on sen käyttö perusteltua ja tehokasta tilanteissa joista ei ole saatavilla ennestään tietoa. Tutkijan täytyy tunnistaa osallisuutensa ja ymmärtää millaisiin ilmiöihin menetelmä soveltuu. Ihmisten tapaa toimia on mahdollista havainnoida, heidän ajatuksiaan ja tapaansa ajatella sen sijaan ei. Tutkimusaineistona voidaan hyödyntää myös asiakirjoja ja muuta kirjallista aineistoa. Kyselyt suoritetaan tyypillisesti tutkimuksen alkukartoituksena tai lopussa vaikutusten arvioimiseksi. (Kananen 2014, 81, 97, 103)

Tutkimusaineistonani hyödynnän kellutusprojektiin liittyviä dokumentteja, aiheesta käytyä sähköpostikirjeenvaihtoa ja laadittuja ohjeistuksia. Olen tehnyt havainnointia tutkimusjakson eli puolentoista vuoden aikana sekä tarkkailemalla ja käytännössä tekemällä että keskustelemalla aiheesta kollegoideni kanssa kirjastoissamme. Ennen kellutuksen alkua järjestettiin workshop-tapaamisia ja yhteistoiminnallisia ideointimenetelmiä hyödynnettiin myös syndikaattien tapaamisissa.

Espoon kaupunginkirjaston käyttämästä Sierra-kirjastojärjestelmästä on ajettavissa monipuolista tilastotietoa sekä suoraan että erillisen lisäohjelman kautta. Tilastoja ei kuitenkaan käydä tässä työssä läpi systemaattisesti, vaan pikemminkin valikoiden esimerkkejä. Yksityiskohtainen analyysi esimerkiksi tietyn kirjaston kokoelmasta ja asiakkaiden lainauskäyttäytymisestä on mielestäni olennaista kehittämisen kannalta Espoossa, muttei yleisellä tasolla. Kelluvan kokoelman hoitoa ja uusia työkäytäntöjä haettaessa taustalla on teoriakirjallisuuden lisäksi myös Aucklandin varsin perusteellinen Collection management & development policy -aineisto.

Kelluvaan kokoelmaan siirtyminen huomioitiin luonnollisesti myös Espoon kaupunginkirjaston strategiassa. Kyse ei kuitenkaan ole pelkästään uuden järjestelmän käyttöönotosta ja sen hallinnasta vaan laajemminkin työn tekemisen tulevaisuudesta. Keskeistä on osaamisen ja oppimisen kehittäminen – tämä oli keskiössä myös kirjaston henkilökunnalle tehdyssä tasapainotuskyselyssä. Kysely suoritettiin tutkimusjakson loppuvai-

heessa, jotta sen avulla voitaisiin myös arvioida toimintatutkimuksen tutkimuskysymyksen eli prosessin ja sen tavoitteiden toteutumista ja onnistumista kyselyn teeman näkökulmasta ja yleisemminkin kellutukseen liittyen.

Tutkielman tiedonkeruumenetelmät ovat siis kysely, havainnointi ja dokumenttianalyysi. Osallistamisen näkökulmasta tärkeitä ovat käytetyt yhteisölliset ideointimenetelmät. Tutkijan roolia tässä toimintatutkimuksessa pohditaan tarkemmin kuudennessa luvussa.

4 KELLUTUKSEEN VALMISTAUTUMINEN

Espoon kaupunginkirjaston johtoryhmä päätti kellutukseen siirtymisestä alkuvuonna 2015 ja projekti alkoi virallisesti toukokuussa 2015. Projektipäällikkönä toimi aineistopäällikkö Miika Miettunen. Ryhmään kuului lisäksi järjestelmäasiantuntija, tietoasiantuntija ja neljä muuta henkilökunnan jäsentä. Kellutusprojekti yhdistyy kaupungin strategiaan eli Espoo tarinaan toiminnan tuottavuuden ja vaikuttavuuden parantamisen kautta. Projektin arvioitiin päättyvän vuoden 2016 lopussa.

Kellutukseen valmistauduttiin Espoossa innokkaasti ja huolellisesti. Kokemuksia ja tietoa haettiin alan kirjallisuudesta ja artikkeleista. Benchmarkkausta tehtiin Jyväskylässä, Oulussa ja Aucklandissa. Tärkeää vertaistukea ja kokemusta saatiin Vantaan kaupunginkirjastosta, joka otti kellutuksen käyttöön nelisen kuukautta ennen Espoota.

4.1 Projektikuvaus

Miika Miettunen ja Sini Neuvonen laativat Espoon projektijohtamisen mallin mukaisen projektikuvauksen kellutusprojektista.

Projektille määritettiin kolme keskeisintä hyötytavoitetta. Ensimmäinen liittyy kokoelmien käyttöasteen nousuun, kun materiaali viettää vähemmän aikaa kuljetuksissa. Tätä voidaan mitata kirjastojärjestelmän raporteilla aineiston kierrosta sekä aineiston kiertoindekseillä. Toiseksi tavoiteltiin säästöjä logistiikkakuluissa kuormamäärän pienentyessä. Kolmanneksi hyötytavoitteeksi nostettiin kokoelmien laadun paraneminen.

Projektin tuotoksena syntyy uudenlainen kirjaston kokoelma, jossa aineisto ei enää ole tietyn toimipisteen omistuksessa, vaan se liikkuu asiakkaiden kysynnän mukaan. Tällainen kokoelma vastaa paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Aineistoa on myös enemmän asiakkaiden käytössä.

Projektiin rajattiin kuuluvaksi

- kirjastojärjestelmän säätäminen kellutuksen mukaiseksi
- kirjastojen kokoelmien yhdenmukaistaminen (tarpeellisessa määrin) sekä kirjastojärjestelmätasolla että fyysisellä tasolla yhteisiä kokoelmia silmällä pitäen
- uusien työtapojen määrittely

- henkilökunnan kouluttaminen uusiin työtapoihin
- asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden informointi
- logistiikan prosessien uudelleenjärjestäminen tarpeen mukaan
- asiakas- ja henkilökuntatytytyväisyyden mittaaminen
- tilastoinnin organisointi.

Projektin riskienkartoituksessa yksi potentiaalinen uhka liittyy kirjastojärjestelmän mahdolliseen kaatumiseen pidemmäksi aikaa. Voi myös olla, etteivät kirjastojärjestelmään laaditut kellutussäännöt toimi halutulla tavalla ja kaikki joudutaan tekemään uusiksi. Riskinä mainitaan myös, että kellutuksen mukanaan tuomat lisätyöt kuten tasapainotus saattavatkin kuormittaa kirjastoja kohtuuttomasti. Voi myös olla, ettei kellutuksesta koidu toivottuja laatu- ja kustannustavoitteita. Mikäli joudutaan palaamaan takaisin vanhaan systeemiin, on tehty paljon työtä turhaan.

4.2 Kirjastojärjestelmä ja kellutus

Espoon kaupunginkirjastossa oli kellutukseen siirryttäessä kirjastojärjestelmänä Innovative Interfacesin Sierra, joka on käytössä useassa kelluttavassa kirjastossa eripuolilla maailmaa, muun muassa Aucklandissa. Kellutusmoduuli siis hankittiin ja järjestelyt voitiin aloittaa.

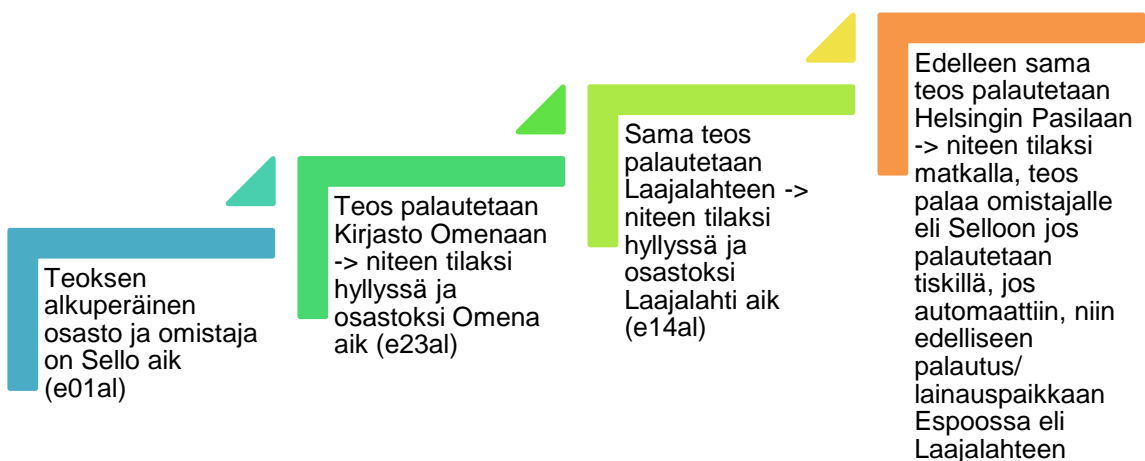
Kirjastojärjestelmässä määritellään se, mitkä aineistotyypit kelluvat ja missä kirjastoissa. Espoossa päädyttiin kelluttamaan kaikkea aineistoa pois lukien lehdet. Myös muutamat marginaaliset nidetyypit, eli LP-levyt, kasetit, VHS-videot ja esineet, jäivät kellutuksen ulkopuolelle. Harvinaiskielisen kirjallisuuden kohdalla harkittiin niiden rajaamista kellutuksen ulkopuolelle selailtavuuden säilymisen näkökulmasta. Tämä olisi käytännössä vaatinut kokonaan uuden osastotunnuksen perustamista. Päätettiin siis katsoa ensin ja ryhtyä toimenpiteisiin tarvittaessa. Espoon kirjastoista hakeutuva toiminta eli kirjastoauto, kotipalvelu ja sairaalakirjasto, jätettiin kellutuksen ulkopuolelle. Ensimmäisen kellutusvuoden loppupuolella katsottiin kuitenkin jo parhaaksi lähteä kelluttamaan kirjastoauton aikuisten kokoelmaa.

Sierran kellutus toimii siten, että niteet kelluvat osastolta osastolle. Keskenään kelluttavissa kirjastoissa on siis oltava sama osastojärjestys. Espoossa kelluvat aikuisten aineistot (osastotunnus eXXal), lasten aineistot (eXXll), nuorten aineistot (eXXnl) ja musiikkiaineistot (eXXml). Ennen kellutuksen alkua vain kolmessa aluekirjastossa oli käytössä

erillinen nuorten osastotunnus. Kaikkiin kirjastoihin luotiin kyseinen tunnus ja vanhaa aineistoa siirrettiin osastoille järjestelmäajoin, jonka mahdollisti se, että kirjastoissa oli laajasti käytetty nidesanoja NUORET ja UNGDOM. Kellutuksen alkuvaiheessa vain seitsemässä kirjastossa oli käytössä musiikkiosasto. Käytännössä tämä tarkoitti musiikin kaotamista osasta lähikirjastoja. Pian tehtiinkin päätös musiikkiosaston luomisesta kaikkiin toimipisteisiin. Tarpeettomiksi jääneitä osastoja myös siivottiin kirjastojärjestelmästä. Muutamassa Espoon kirjastossa on käytössä osastotunnus käsikirjastolle, Espoo-kokoelmalle ja varastolle, eivätkä nämä osastot siis kellu.

Kirjastojärjestelmässä kellutus näkyy reaaliaikaisesti. Sijainti eli nidetietueen kiinteämitainen osasto-kenttä (Location) päivittyy teoksen kelluessa kirjastosta toiseen, kun se palautetaan kirjastojärjestelmässä. Tunnuksen alkuosa eli kirjasto (esim. e30) vaihtuu, mutta loppuosa eli osasto (esim. a1) säilyy. Kellutuksen myötä nidetietueisiin lisättiin omistaja-kenttä (Owning Location) joka kertoo teoksen pysyvän tai alkuperäisen sijoituksen. Ennen kellutusta potentiaalisten tulvakirjastojen aikuisten kokoelmien omistajiksi vaihdettiin aluekirjastoja. Kelluvan kokoelman uusille niteille päätetään omistaja-kenttä valinnan (tai tilaamisen) yhteydessä.

Kellutus on järjestelmätasolla varsin yksinkertaista, kuten kuvioista 4 voi huomata. Teokset joista on varaus lähtevät palautuessaan seuraavaan noutokirjastoon entiseen tapaan.

Kuvio 4. Esimerkki Espoon sisäisestä kellutuksesta.

Kellutusmoduulin asentamisen ja käyttöönoton myötä siirtokokoelmista jouduttiin luopumaan, koska kirjastojärjestelmä ei pysty tukemaan niitä yhdessä kellutuksen kanssa.

Katsottiin kuitenkin, että kellutus jo sinällään, ja etenkin yhdistettynä tasapainotukseen, tarjoaa hyvät puitteet kokoelmien vaihtuvuudelle ja monipuolisuudelle.

4.3 Yhtenäistämistalkoot

Heti toukokuussa 2015 projektiryhmä aloitti kierroksen, joka tuli kattamaan kaikki Espoon kirjastot. Yhtenä tehtävänä oli kartoittaa kokoelmien kellutuksen kannalta ongelmalliset käytännöt erityisesti lähtötilannetta ajatellen niin systeemitasolla kuin fyysisten kokoelmien tasolla. Tarkastelussa olivat esimerkiksi aineistotyytit, osastot, merkinnät ja aineistojen järjestäminen kirjastoissa. Käytännöt olivat hyvin hajanaisia. Aikuisten osalta löytyi kuitenkin selkeä päälinja, jonka mukaan yhtenäistämistä lähdettiin tekemään. Lasten ja nuorten osalta työryhmä päätti projektiryhmään kuuluvan lastenkirjastotyön asiantuntijan johdolla jatkossa käytettävät genret, aihepiirit ja erikoisnidesanat.

Käytännössä esimerkiksi aikuisten kaunokirjallisuudessa löytyi joistakin kirjastoista genrejä, joita muualla ei ollut käytetty. Erotiikka oli esimerkki tällaisesta vain yhdessä kirjastossa käytetystä merkinnästä. Yksittäisten kokoelmien systemaattinen ylläpito on mahdotonta kelluvassa kokoelmassa, joten selkeyden vuoksi ne purettiin. Päätetyt genret haluttiin kaikkialle yhtenäisesti: esimerkiksi lähes kaikissa kirjastoissa oli jo käytössä viihde-genre, joten niissä kirjastoissa joissa se puuttui, merkittiin niteet takautuvasti. Tarrojen osalta katsottiin kokonaisuutta ja päätettiin jatkossa liimattavat. Takautuvasti kehoitettiin vaihtamaan ne, joissa oli sekaantumisen vaaraa tai muuta ristiriitaisuutta.

Joissakin kirjastoissa oli luotu vanhemmuus-kokoelmia, joissa sisällöltään aikuisten tietokirjoja oli sijoitettu lasten osastolle. Koska tällaista hyllyä ei ollut edes kaikissa aluekirjastoissa, pyydettiin nämä kokoelmat purkamaan aineiston löydettävyyden parantamiseksi, sillä esimerkiksi Sellossa aikuisten ja lasten kokoelmat sijaitsevat fyysisesti kaukana toisistaan. Osittain aineistolle oli siis päätetty osasto sen fyysisen sijainnin mukaan. Mikäli aikuisten elokuvia oli musiikkiosasto-tunnuksella tai toisinpäin, piti osasto yhtenäistää sisällön mukaiseksi, jotta lajittelu ja hyllytys sujuisivat myös muualla.

Yksi osa yhtenäistämistä liittyi linjanvetoon tiettyjen sarjakirjojen genrejen ja osastojen suhteen. Vain osassa kirjastoja oli esimerkiksi erotettu lasten ja nuorten fantasiakirjallisuus. Ylipäätään nuorten osastotunnuksen luominen kaikkiin kirjastoihin kannusti tarkastelemaan sisältöön perustuvaa jaottelua kaikissa aineistolajeissa. Kirjastot olivat aiemmin valinneet teoksille genren ja osaston itsenäisesti. Esimerkiksi Sookie Stackhouse -

kirjoja löytyi viihteestä, kauhusta ja fantasiasta. Kun uutuuksineisto alettiin käsitellä kokonaan keskitetysti, ryhdyttiin myös ylläpitämään listaa yhtenäistettävistä sarjoista. Asiakasta haluttiin juoksuttaa mahdollisimman vähän hyllyltä toiselle etsimässä saman teki-jän tai sarjan teoksia. Täydellisyyteen ei takautuvassa yhtenäistämässä tulla koskaan pääsemään. Aucklandin kokoelmaohjeissa annettiinkin ihan hyvä neuvo suhtautua risti-riitaisuuksiin: sama kirja kahdessa eri paikassa on toisaalta myös kaksinkertainen mahdollisuus hyllyjä selailevalle lukijalle löytää teos.

Henkilökuntaa informoitiin ja osallistettiin kullutusvalmisteluihin kierroksen lisäksi myös workshop-tapahtumissa, jotka järjestettiin kolmella alueella. Workshopeissa keskusteltiin projektiryhmäläisten fasilitoimina pienryhmissä kolmesta eri teemasta. Keskustelut myös purettiin yhdessä lopuksi.

Ensiksi käytiin läpi odotuksia ja huolia sekä pohdittiin arkipäivään tulevia mahdollisia muutoksia kullutuksen myötä. Käytännössä mietittiin esimerkiksi kuormia, hyllytysrytmiä, varauksia ja vyörytystä hyllytyksen yhteydessä. Toiseksi ennakoitiin tasapainotusta poh-timalla sitä, mikä on epätasapainoa. Keskusteltiin siitä, miten ja milloin siihen on syytä reagoida. Kolmanneksi puhuttiin yhteen hiileen puhaltamisesta kullutuksen onnistu-miseksi ja asiakasviestinnästä. Tilaisuuksissa myös näytettiin joitakin laskelmia aineiston liikkumisesta ja esiteltiin alustavia tasapainotustapoja ja viestintää. Lisäksi puhuttiin ko-koelmatyön lisääntyvästä keskittämisestä.

Logistiikkaan liittyen tehtiin pariin otteeseen kuormanseurantaa sekä kirjastoissa että kir-jaston logistiikkakeskuksessa. Projektiryhmään kuuluva tietoasiantuntija laati kirjastojär-jestelmän tarjoamasta lainaus- ja palautuspaikkadatasta heijasteita aineiston käyttäyty-misestä. Projektiryhmäläiset laativat myös ohjeita ja muuta materiaalia kirjaston intraan. Loppuvuodesta kirjaston johtoryhmä päätti, että sekä lapsilla että aikuisilla on hyvä olla keskitetty kokoelmatyöntekijäresurssi kulluvan kokoelman myötä. Lähdimme sitten yh-dessä työparini ja esimiehen kanssa vuoden 2016 alussa hahmottelemaan uutta työnkuvaa. Kokoelmatyön kannalta työhön tuli liittymään mm. prosessien kartoittamista ja arviointia kullumisen myötä muuttuneessa toimintaympäristössä. Näitä kuvataan seu-raavassa luvussa.

5 KELLUVA KOKOELMATYÖ

Osaa kokoelmatyön prosesseista oli arvioitu ja kehitetty Espoossa jo ennen päätöstä kellutukseen siirtymisestä. Yhteinen kokoelma edellyttää yhtenäisyyttä, yhteisvastuullisuutta ja yhteisymmärrystä. Yksi tavoitetilä oli tiettyjen logististen ja kokoelmatyöhön liittyvien prosessien keskittäminen. Moniäänisyyden takaamiseksi perustettiin kokoelmayhteistyöelimet eli syndikaatit joista kerrotaan tarkemmin luvussa 6.

Kuvio 5. Kelluvan kokoelmatyön ydinkomponentit.

Kokoelman hoidon yhteydessä puhutaan kokoelman hallinnasta; kelluvan kokoelman hoito on samalla osa ison kokonaisuuden hallintaa ja kehittämistä toivottuun suuntaan. Aucklandista saatiin esikuvaksi paksu nivaska hyvin yksityiskohtaisia kokoelmanhoito-ohjeita. Tällaiset koettiin osittain vieraiksi ja epäiltiin niiden toimimista omassa organisaatiokulttuurissa. Koska yhteiseen, kelluvaan kokoelmaan siirtyminen edellyttää henkilökunnalta ajatustavan muutosta monessa kohtaa, oli kuitenkin tärkeää luoda jotain dokumentointia yhteisen ymmärryksen pohjaksi.

Libraries without collection development policies are like businesses without business plans. Without a plan, an owner and his employees lack a clear understanding of what the business is doing now and what it will do in the future, and potential investors have little information about the business's prospects. The owner has no benchmarks against which to measure progress. Daily decisions are made without context." (Johnson 2009, 72)

Kokoelman hoito kuuluu kirjaston ydintoimintoihin ja sen täytyy pohjautua kirjaston kokoelmapolitiikkaan. Kirjaston kokoelmapolitiikka määrittelee hankintaa; myös luettelointia, markkinointia, lainaustoimintoja ja muita kokoelmatoimintaan liittyviä toimintoja, kuten tasapainotusperiaatteita.

5.1 Poistaminen

Kirjastoaineiston poistamiseen liittyy välillä suuria tunteita. Etenkin pohjoisamerikkalaisissa kirjastoalan lehdissä toistuu juttutyyppejä, jossa kirjastonhoitajalla on hamstrausongelma, johon täytyy puuttua paitsi intervention, myös itsereflektion kautta (esim. Young 2009).

Myös kotimaisesta kirjallisuudesta löytyy esimerkki poistotyön sensitiivisestä luonteesta ammatillisesta näkökulmasta. Huttunen (2011) on tehnyt Pirkanmaan alueella sekä kysely- että haastattelututkimusta mahdollisesta yhteistyöstä poistojen ja varastoinnin suhteen alueen kirjastoissa. Kyselyssä neljäsosa vastusti ryhmää, jonka tehtävänä olisi helpottaa poisto- ja varastointityötä ohjeita laatimalla. Mitä huonommalla mallilla poistotyö oli ja mitä enemmän ajanpuutetta valitettiin, sitä enemmän tällaista vastustettiin. Toiseksi tutkija oli esittänyt haastatteleuilleen asiantuntijoille ajatuksen kirjastokimpan yhteiselle viestintäsivustolle toteutettavasta poistovinkit-palstasta. Haastateltavien mukaan tässä pitäisi olla hyvin hienotunteinen ja välttää määräävää sävyä. Vain aivan kamalimmat löydökset rekisterin uumenista saisi raportoida ja nämäkin vain bibliografisin tiedoin. (Huttunen 2011)

Espoossa oli kuitenkin alusta asti selvää, että yhteistä kokoelmaa tullaan hoitamaan yhdessä sovittujen periaatteiden mukaisesti. Poistotyöhön kumuloituu kokoelman sisällöntuntemukseen liittyvää hiljaista tietoa, jonka kehittäminen näkyvään muotoon on haasteellista. Sisällöntuntemus on mitä suurimmassa määrin myös kulttuurista tietoa, ja sen kirjaaminen yksityiskohtaisiksi työohjeiksi on jo lähtökohtaisesti haastavaa. Laadimme kuitenkin työparini Pauliina Luovan kanssa ”Poistoista yleisesti” -ohjeen jota täydentävät yksityiskohtaisemmat ohjeistukset niin lasten- kuin aikuistenaineistojen osalta.

Ohjeessa perusteltiin ensin, miksi poistoja tehdään. Yleiset syyt liittyvät siihen, että kirjasto haluaa tarjota asiakkaiden käyttöön uusiutuvan, sisällöltään kiinnostavan, laaduk-

kaan, ajantasaisen, käyttäjäkunnalle tarpeellisen, siistin ja esteettisesti miellyttävän kokoelman. Kellunnan alettuakin tilat ja kalusteet sallivat rajallisen kokoisen kokoelman. Kokoelmaa on helpompi ja esteettömämpää käyttää, kun poistot tehdään säännöllisesti. Määrä ei korvaa laatua.

Kellutuksen myötä on yleisten poistoperiaatteiden lisäksi huomioitava entistä syvempi yhteisvastuu kokoelmasta. Yhteisessä kokoelmassa poistopäätökset eivät synny oman kirjaston profiilista lähtöisin, vaan nimekkeitä arvioidaan suhteessa koko verkon todellisiin tarpeisiin. Tasapainotus on uusi työprosessi, jolla muokataan ja kehitetään paikallista valikoimaa, mutta sen varjolla ei saa sysätä poistotyötä muualle. Kaikilla kirjastoilla on oikeus ja velvollisuus poistaa aineistoa ”omistajakirjastosta” riippumatta. Myös täydennykset tehdään aina kokonaisuutta ajatellen.

Varsinaiset poistoperusteet tiivistettiin seuraavasti:

- a. Sisällön perusteella
 - vanhentuneisuus (tiedot ovat vanhentuneet, tilalle on tullut uusi painos, aihe ei enää kiinnosta ketään)
 - sisältö on korvautunut paremmalla tiedonlähteellä
 - harhaanjohtavuus ja virheellisyys
 - epäkiinnostavat omakustanteet ja kirjallisilta ansioiltaan vaatimattomat teokset (kielellisesti ja tyylillisesti heikot, huonosti toimitetut ja/tai oikoluettut)

- b. Painoksen ja fyysisen rakenteen ongelmat
 - Irtoilevat sivut
 - Irtoava selkämys
 - Irtoilevat osat
 - Hajoava kierreselkä
 - Suttuinen, pieni tai muuten vaikeasti luettava teksti

- c. Fyysinen kunto
 - likainen, kastunut, turvonnut, tahrainen, haiseva, homeinen, rikkinäinen, vääntynyt, kommentoitu, piirrelty, väritetty, teippailtu
 - pahasti naarmuuntunut, haljennut (cd, DVD, BD)
 - sivuja puuttuu, sivuja ja kuvia leikeltä
 - liite tai muu osa hävinnyt
 - pahasti kulahtanut nide, joka on mahdollista korvata uudella
 - kertaalleen korjattu teos taas hajonnut
 - kertaalleen hiottu levy ei toimi

- d. Käytön ja saatavuuden perusteella
 - liikkumattomuus, ei mene lainaan missään
 - hittikirjaa ei tarvita enää massiivista määrää Espoon tasolla (jää silti kymmeniä)

- käytön ja tarpeen vähennyttä riittää esim. muutama nide kyseistä nimekettä (esim. tietty tietokirjanimeke)
 - formaatista luovutaan (VHS ym.)
 - vastaavia teoksia ilmestyy säännöllisesti, josta sinänsä syntyy poistoperuste
 - epäonnistunut valinta; teokselle ei ole ollut, eikä tule olemaan kysyntää jatkosakaan
- e. Ikä
- Julkaisuvuosi, painovuosi, niteen luontivuosi (tulo kirjastoon); kaikki nämä huomioiden arvioidaan ikään perustuvaa poistotarvetta
 - eri aineistot ja eri tiedon alat vanhentuvat eri ajassa

Lopulliseen poistopäätökseen vaikuttaa usein useampikin yllä mainituista seikoista. Koska aineisto vanhenee eri tavoin, on aikuisten ja lasten aineistolle on yleisten poistoperiaatteiden lisäksi laadittu liitteet, joissa on kuvattu eri aihepiirien poistoperiaatteita tarkemmin. Kokonaisuuden huomioimista poistotyössä ei voi korostaa liikaa. Toiseksi on syytä painottaa poistojen ja tasapainotuksen erottamatonta suhdetta.

Osa kirjastojen poistoprojekteista epäonnistuu. Kokoelman hallinnan suunnitteluun ja johtamiseen liittyvissä dokumenteissa täytyy olla mietittynä se, kuinka asiakkaille viestitään kirjastojen poistoista. Samoin materiaalien asianmukainen kierrättäminen tulee ohjeistaa. Pahimmat julkiset skandaalit tapahtuvat, kun mittaviin poistoihin joudutaan ryhtymään nopealla aikataululla ja mahdollisesti hallitsemattomasti. Mikäli henkilökunta ja johto suhtautuvat poistoihin ammatillisesti ja ne nähdään keskeisenä osana kokoelmien hallintaa ja kehittämistä, ei vuosien laiminlyöntejä tai psykologisia esteitä pitäisi syntyä. (Vnuk 2015)

Yleisesti poistoista -dokumentissa haluttiinkin huomioida edellä mainitut seikat. Poistaminen on jokapäiväistä ja kuuluu kaikille. Jokaisessa kirjastossa on esimerkiksi poistoehdotuslaatikko, johon rikkinäisen tai epäsiistin aineiston voi jättää. Poistetun aineiston kirjastot voivat oman harkintansa mukaan myydä kirjastossa tai tapahtumissa. Sen voi myös jakaa ilmaiseksi esimerkiksi kierrätysshyllystä, kirjastopyörästä tai tapahtumissa. Poistettua aineistoa voi lahjoittaa suoraan yhteistyötaholle tai jollekin muulle kumppanille. Kirjat, jotka päätyvät kierrätykseen täytyy hävittää asiaankuuluvalla tavalla, eikä niitä esimerkiksi saa viedä kiinteistön jäteastioihin. Poistetun aineiston käsittely ei saa viedä kohtuuttomasti aikaa tai esimerkiksi haitata työtilojen esteettömyyttä ja viihtyisyyttä. Suurempien kertapoistojen eli esimerkiksi tilamuutoksiin, suursiivouksiin tai muutoksiin liittyvissä tilanteissa on asiakkaille syytä tiedottaa poistoista jo etukäteen. Asiak-

kaalle voi esittää samat yleiset poistoperusteet, kuin henkilökunnallekin on dokumentoitu. Kirjaston henkilökunta tekee poistopäätökset, sillä kirjaston toimintafilosofian mukaan aineistoa ei poisteta asiakkaan toiveen mukaan omaksi asiakkaalle tai koska asiakas ei pidä siitä.

Kelluvaan kokoelmaan siirtyminen nostaa esiin poistamisen tärkeyden tilanteessa jossa yksittäisten kirjastojen täytyy luopua omasta staattisesta kokoelmasta (Bartlett 2014). Espoossa kellutukseen siirtymistä ei ennakoitu systemaattisella poistokampanjalla. Pian kellutuksen alettua kävi kuitenkin ilmi, että varsinkin dekkarihyllyt nitisivät liitoksistaan kaikkialla. Erään laskelman mukaan Espoon aineistosta oli koko ajan kuljetuksissa noin 20% ennen kellutusta. Tämän aineiston mahdollistaminen hyllyihin vaati toimenpiteitä: ensimmäisissä syndikaateissa starttasi poistosprintti, jonka tavoitteena oli myös saada kokoelma priimakuntoon ennen rfid-tarroituksen alkua.

Kelluva kokoelma voi nostaa joidenkin toimipisteiden osalta esiin tarpeen luopua kokonaan jostain kokoelman vähän käytetyistä osista ja keskittyä siihen, minkä asiakkaat nostavat tärkeäksi (Bartlett 2014). Espoossa tällaisia toimenpiteitä harkittiin joidenkin pienempien potentiaalisten tulvakirjastojen kohdalla, mutta toimipistekohtaisen lainauksen rajun kasvun vuoksi toimenpiteisiin ei ollut tarvetta ryhtyä. Aika näyttää, miten esimerkiksi uuden Iso Omenan kirjaston lainauskehitys suhteutuu kokoelman optimointiin sille varatussa tilassa. Jos edessä on tilanne, jossa liikkuva aineisto eli palautukset eivät mahdu hyllyihin, olisi luontevaa karsia vähemmän kiertävää aineistoa ja mahdollisesti sijoittaa joitakin staattisempia kokoelmanosia muihin kirjastoihin.

Yhteisvastuulliset poistot

Keskitettyjen poistotiimien, joilla on hyvä näkemys kokoelmasta koko järjestelmän tasolla, haittapuolena on paikallisen henkilökunnan vieraantuminen kokoelmasta ja mahdollinen motivaation laskeminen (Bartlett 2014). Espoossa keskitettyä poistamista ei lähdetty edes miettimään. Päätettiin kuitenkin kehittää käytänteitä, joissa havaittaessa vanhentuneen painoksen, ylisuuren tarjonnan tai muun vastaavan poistotarpeen voitaisiin poistaa useampi nide "kerralla".

Oli luonnollista aloittaa sisällöllisesti vanhentuneista nimekkeistä. Yhteisvastuullisen poistamisen tavoitteena on välttää päällekkäisen työn tekemistä; saman teoksen sisältöä

ei ole järkevää arvioida jokaisessa kirjastossa erikseen. Yhteisvastuullista poistamista sovelletaan pääasiallisesti aikuisten tietokirjallisuuteen. Se on järkevää aineistossa, jonka sisältö koostuu vaikkapa laeista, säädöksistä ja asetuksista, standardeista, viranomaisohjeista, virallisista hoitosuosituksista tai osoitteista ja puhelinnumeroista. Tarkoituksena on, että jokainen, joka arvioi kuvatun kaltaista aineistoa, poistaa myös muut Espoon niteet kirjastojärjestelmästä. Menetelmänä on alkuvaiheessa yksinkertaisesti hyllyssä olevan niteen varaaminen yhteisellä kortilla siihen kirjastoon, jossa se kulloinkin sijaitsee. Nide tulostuu hakulistalle ja paikallinen henkilökunta poistaa sen. Lainassa olevat niteet taas merkataan muulla keinoin. Henkilökunnan huolta tynnytettiin painottamalla, ettei uudistettu painos automaattisesti tarkoita, että edellinen olisi vanhentunut sisällöllisesti. Kun kokoelmatyötä tekevä selvittää asiaa ja toteaa muutosten laadun ja sisällön, on hyvä, että hänen tekemänsä työ on koko kirjastoa varten. Teosten sisällöllinen vanheneminen ei liity niiden ikään vaan sisältöön.

Ylisuuri tarjonta (overabundance) on mutkikkaampi ilmiö. Jos järjestelmää tutkimalla voidaan hahmottaa poistotarvetta nimekkeen tasolla, on niteistä poistettavat valikoitava kunnan perusteella, ja tämä arviointi on tehtävä paikan päällä kirjastossa. Helmet-kirjastossa toimitaan ympäristössä, jossa nimekkeeseen kertyy helposti tuhatkin varausta ja niteitä on pyrittävä hankkimaan kysynnän edellyttämiä määriä. Joidenkin teosten kysyntä hiipuu nopeasti jonon huvettua. Sama pätee myös pienemmässä mittakaavassa aineistoon, jossa sisällöllisesti vastaavia teoksia ilmestyy jatkuvasti. Tästä hyvä esimerkki ovat esteettisesti vanhentuvat sisustus- ja keittokirjat. Kelluvassa kokoelmassa nämä kertyvät lopulta hyllyyn entistä tehokkaammin, koska palautuksia ei enää kuljetella kirjastosta toiseen. Kirjat käyvät toki edelleen lainassa, joten niitä ei voida paikantaa kieron vähäisyyden perusteella.

Decision Centerissä tuli loppuvuodesta 2016 mahdolliseksi tehdä listauksia, joissa järjestelmä antaa poistosuosituksia nimekkeen niteiden määrän ja niiden keskimääräisen kysynnän perusteella. Esimerkiksi jossakin kirjastossa on kyseisellä hetkellä kahdeksan kappaletta tiettyä nimekettä. Näistä kaksi on lainassa ja loput kuusi hyllyssä. Ohjelma laskee kuukausittaisen kysynnän lainamäärien perusteella ja arvioi sopivaksi määräksi esimerkiksi kolme nidettä. Tällöin poistoehdotus on viisi nidettä. Kyseistä työkalua on tarkoitus ruveta testaamaan käytännössä. On selvää, että sen käyttäminen edellyttää syvällistä sisältöjen ja aineiston lainauskäyttämisen tuntemusta.

Bartlett (2014) varoittaa ilmiöstä, jossa kelluvassa kokoelmassa tulee houkutus sysätä poistovastuuta muualle. Joitakin vastaavia kokemuksia on myös ilmennyt Espoossa kellutuksen alkuvaiheilla. Näitä kokemuksia käsitellään tarkemmin luvussa 8. Toisaalta kellutukseen voi liittyä pelkoja siitä, että kollega poistaa arvokkaita teoksia (esim. Weber 2014). Tältäkin osin yhteisen kokoelman hoitaminen Espoossa näyttää sujuneen suuremmitta ongelmitta. Ylipäätään poistojen ja tasapainotuksen suhde on keskeinen tarkastelunkohde kelluvassa kokoelmassa. On tärkeää yhdessä syvällisesti pohtia sitä, milloin on syytä tasapainottaa aineistoa muihin kirjastoihin poistamisen sijaan ja missä tapauksissa poistaminen on paras ratkaisu (Bartlett 2014).

5.2 Tasapainotus

Ideaalitilanteessa aineisto saisi kellua täysin vapaasti: resurssit ja tilat mukautuisivat kulloisenkin tilanteen mukaan. Tosielämässä kellutukseen valmistautuessa on huolella mietittävä tulevaa tarvetta tasapainottaa kokoelmaa (Bartlett 2014). Tasapainotuksella tarkoitetaan siis henkilökunnan tarkoituksellista puuttumista aineiston sijoittumiseen erotuksena asiakkaiden aikaansaamaan aineiston liikkumiseen (esim. Obydzińska 2016). Epätasapaino kokoelmassa voi näkyä hyllyjen tyhjenemisenä: toimipisteestä lainataan enemmän aineistoa kuin sinne palautetaan. Vastaavasti toiseen kirjastoon palautetaan enemmän aineistoa kuin sieltä lainataan ulos. Espoossa päädyttiin käyttämään termejä tulva (pooling) ja kuivuus (drought).

Epätasapaino voi paikallistasolla koskea koko toimipisteen kokoelmaa tai se voi näkyä erityisesti jossain kokoelman osassa. Kirjaston asiointivilkkaus, asiakaspohja ja saavutettavuus ovat vaikuttavia tekijöitä, samoin kellutus haastaa kunkin kirjaston kokoelman mitoituksen ja profiilin (Bartlett 2014). Espoossakin tasapainotukseen haluttiin varautua ja valmistautua ennakolta. Kirjastojärjestelmästä laskettiin heijasteita lainaus- ja palautusvirroista tarkoituksena paikantaa potentiaalisia kuivuus- ja tulvakirjastoja. Kellutusprojektiryhmä myös kiersi kaikki toimipisteet ja tapasi henkilökuntaa ennen kellutuksen aloittamista. Tämä auttoi orientoitumaan kellutuksen tuloon.

Bartlettin (2014) mukaan kellutus ei edellytä juurikaan tasapainotusta suurimmassa osassa toimipisteitä, mutta arviolta 10-20% kirjastoista tulee kohtaamaan jatkuvia haasteita. On siis tärkeää miettiä etukäteen miksi ja miten tasapainotusta tehdään. Tasapainotuksen tarkoitus on ohjata oikeaa aineistoa oikeaan paikkaan, ei ylläpitää kellutusta edeltänyttä kokoelmaprofiilia ja -mitoitusta.

Espoon kaupunginkirjaston aineistopäällikkö Miika Miettunen laati ennen kellutuksen aloittamista tasapainotusohjeen, josta käy ilmi kaupunginkirjaston keskeiset periaatteelliset tarpeet ja linjaukset tasapainotukselle.

Tasapainotusta ei pidä erottaa arkipäiväisistä kokoelmanhoitoon liittyvistä työvaiheista kuten hyllytyksestä ja poistoista. Espoon tavoitteena on tehdä tasapainotusta optimaalisesti; ei liikaa, eikä liian vähän. Tasapainotus on paitsi reagoimista kellutuksen vaikutuksiin, myös mahdollisuus kokoelmien laadulliseen parantamiseen. Tasapainotus edellyttää määrällisen tarkastelun lisäksi myös sisältöjen tuntemukseen liittyvää näkemystä. Tasapainotustarve eli kokoelmassa oleva puute tai ongelma voidaan paikallistaa neljästä eri näkökulmasta. On tärkeää reagoida ongelmaan tarkoituksen mukaisin keinoin.

- 1) Ongelma voi olla määrällinen: aineistoa on joko liikaa tai liian vähän suhteessa kirjaston käyttöön ja/tai hyllytilaan.
 - tällöin käytännössä kartoitetaan, paljonko ja mitä aineistoa olisi tarpeen ja tarkoituksenmukaista lähettää muualle tai vaihtoehtoisesti mitä olisi syytä pyytää muualta täydennykseksi
- 2) Ongelma voi olla laadullinen: jotakin aihealuetta, genreä tai aineistotyyppiä on liikaa tai liian vähän.
 - identifioidaan se, millaisesta aineistosta on yli- tai alitarjontaa; esimerkiksi aikuisten fantasiaa palautuu, mutta sitä ei lainata ulos tai lasten dvd-hylly on jatkuvasti tyhjä
- 3) Ongelma voi olla myös hyvin tarkkarajainen: yksittäinen teos palvelisi paremmin toisaalla tai se olisi syytä löytyä paikalliskokoelmasta.
 - esimerkiksi lähikirjastoihin palautuvat yksittäiset harvinaiskieliset teokset tasapainotetaan aluekirjastoon, jossa on jo kyseisen kielen seilaitava kokoelma
- 4) Ongelma voi olla myös kokoelman staattisuus: samat kirjat seisovat hyllyssä vuodesta toiseen ja aktiiviset paikalliset lainaajat ovat jo ne lukeneet.

- ongelmana ei siis aina ole kellutuksen mukanaan tuomat aineistovirrat vaan pikemminkin niiden puute: tällöin voidaan kokeilla esimerkiksi keittokirjakokoelmien vaihtamista päittäin lähikirjastojen välillä

Ohjeessa nostetaan myös esille tasapainotuksen keskeiset periaatteet ja pelisäännöt. Se, että kellutus muuttaa paikallista kokoelmaa ei ole ongelma. Kirjastoilla on erilainen rooli kirjastoverkossa: esimerkiksi lähikirjastoista ei tarvitse löytyä kaikkea väliltä 0-99. Paikallisesti voi olla tasapainotuksen sijaan tarkoituksenmukaista tehdä poistoja tai vyörytystä eli aineiston tasaamista käytössä olevaan kokonaistilaan. Tasapainottamalla ei saa sysätä poistovastuuta muualle, tämä aiheuttaa vain moninkertaista työtä. Ajoittaista epätasapainoa on siedettävä. Muiden kuin yksittäisten teosten tasapainottamisesta täytyy aina sopia vastaanottavan kirjaston kanssa. (Miettunen 2016)

Yhteydenpito tasapainotustarpeiden osalta päätettiin järjestää kirjaston intranetin kautta. Tasapainotuslokissa eli tasapainotusta varten intraan perustetulla ilmoituspalstalla koko henkilökunnalla on mahdollisuus tarjota, pyytää tai ehdottaa vaihtokauppaa aineistosta. Lokin hyvinä puolina pidettiin sen avoimuutta kaikille ja pyyntöjen sekä vastausten, tai niiden puutteen, näkyvyyttä ja helppoa seurattavuutta. Lisäksi kirjastoilla on tietysti mahdollisuus sopia säännöllisestä tasapainotuksesta keskenään tai koko kirjaston kellutusvastaavien eli minun ja työparini kannustamina. Tasapainotuksesta keskustellaan aktiivisesti syndikaateissa ja sen toteutumista selvitettiin heti kellutuksen aloittamista seuraneilla kirjastovisiiteillä.

Uuden viestin voit lisätä painamalla Lisää uusi kohde. Vastamaan pääset, kun klikkaat viestin auki otsikosta ja painat muokkaa kohdetta -painiketta.

[painotusloki - tarjotaan!](#)

uutu	Otsikko	Kirjasto	Tarpeen kuvaus	☐ Tekijä	Homma hoidettu - kyllä vai ei?
2.9.2016 15:43	Ruotsinkielistä lasten helppolukuista kaunoa/Lättlästa svenska bamböcker	Entresse	Hyllyt helppolukuisten osalta aika täynnä.	Lindberg Johan	Ei
2.9.2016 13:33	Melkein kaikkea aikuisten tietoa	Nöykkiö	Tule noukkimaan itse parhaat!	e30lib	Ei
1.9.2016 16:09	Ruotsinkielisiä dekkareita	Sello	Sello tarjoaa ruotsinkielisiä dekkareita. Kysy Sadulta, jos hyllyssäsi on tilaa.	Nylund Satu	Ei
1.9.2016 9:20	Lasten sarjakuvia, erityisesti akkaripokkareita.	Entresse	Entressen lasten sarjakuvahyllyt tulvi, kuka haluaa sarjiksia ja mangaa, myös akkarin taskukirjoja?	Kirjasto Entresse	Ei

[88 uusi kohde](#)

[painotusloki - tarvitaan!](#)

uutu	Otsikko	Kirjasto	Tarpeen kuvaus	☐ Tekijä	Homma hoidettu - kyllä vai ei?	Vastaus
10.2016 17:51	Iso omena tarvitsee !	Iso Omena	Tavutettuja kirjoja, äänikirjoja lapsille sekä nuorille ja kivoja kuvakirjoja (kaikki hyväkuntoinen menee)	Kirjasto Omena	Ei	Tavutettuja ja Haukiahdesta tasapainotusla
10.2016 14:08	Sinttu-kirjoja Kalajärvelle	Kalajärvi	Jos jollain on ylimääräisiä hyllyssä niin Kalajärvelle voisi lähettää Lin Hallbergin Sinttu-kirjoja.	Rukkinen Petra	Ei	
2.9.2016 15:42	Ison Omenan kirjastosta puuttuu matkaoppaita	Iso Omena	Portugal, Malta, Bulgaria, Romania, Bosnia Kosovo, Kroatia, Makedonia, Montenegro, Serbia, Slovenia, Albania, Puola, Kypros, Riiga, Liettua.	Kirjasto Omena	Ei	Pieni saisi tulo tasapainotus
3.9.2016 12:53	lasten romskut	Sello	sarjoista: Karoliina, Narnia, Talismaani, Isa + Bea, Nolo elämäni, Bestikset, Valkoinen kirahvi, Reuhurinne, Kepler, Zaida, Miisa.	Lehtonen Kirsi M SITO/	Ei	Soukasta tulos

Kuva 1. Esimerkinäkymä Espoon kaupunginkirjaston tasapainotuslokista.

Käytännön tasolla tasapainotusta suositeltiin tehtävän laatikoittain. Tällöin aineisto pakataan ”hyllyssä” tilassa ja laatikko merkitään selkeästi menemään suoraan kuorman mukana kohdekirjastoon. Vastaavasti niteistä voidaan tehdä selvästi merkitty nippu. Yksittäiset tasapainotettavat niteet käsitellään ja merkitään kirjastojärjestelmässä.

Pahimmillaan huonosti organisoitu, kommunikoitu ja ymmärretty tasapainotus voi aiheuttaa tunnetta työmäärän kasvusta ja turhautumista osassa henkilökuntaa (Bartlett 2014; Weber 2014). Aucklandin kokoelmaohjeissa painotetaan tasapainotuksen yhteydessä sopimisen ja kommunikoinnin psykologista merkitystä. Sopimatta ja pyytämättä lähetetyistä tasapainotuslaatikoista tulikin nopeasti negatiivista palautetta myös Espoossa.

Kellutus aiheuttaa siis kroonisia ongelmia osaan toimipisteitä ja niitä on syytä lähteä ratkomaan ennakkoluulottomasti ja luovasti (Bartlett 2014). Pääkirjastoissa on perinteisesti usein paikallista kysyntää laajemmat kokoelmat ja tällaisen kokoelman hajautuminen on ilmiö, joka nousee esiin kellutuksen yhteydessä (esim. Bartlett 2014). Sellon kirjasto on kokoelmaltaan Espoon suurin kirjasto, mutta myös sen kävijämäärät ja paikan päällä tapahtuvat lainausluvut ovat erittäin korkeat (esim. Suomen kirjastoseura 2016). Osassa aikuisten tietokokoelmaa oli kuitenkin pian nähtävissä kokoelman hajautuminen lähikirjastoihin. Tietokirjallisuudessa, jota hankitaan suhteellisen pieniä kappalemääriä kysyntään nähden, kuten oikeustiede, liiketalous, lääketiede ja ylipäätään oppi- ja ammattikirjallisuus, kävi nopea kato eikä asiakkaita ollut tietenkään hyvä ohjata tyhjille hyllyille. Asiaa käsiteltiin syndikaateissa. Hyvässä yhteisymmärryksessä lähikirjastoille annettiin ohjeeksi kerätä ja lähettää kaikki edellä mainittu kirjallisuus Selloon kerran pari kuukaudessa. Espoossa näkyvin kriisi ilmeni kuitenkin Sellon kirjaston lastenosastolla, joka tyhjeni silmissä. Tasapainotusta täytyi lähteä organisoimaan systemaattisesti ja yhteisvastuullisesti. Myös valintaa ja täydennyksiä kohdennettiin Lastenmaahan entistä voimakkaammin.

Tasapainotuslokin lisäksi Espoossa ryhdyttiin kokoamaan Aucklandin mallin mukaista tasapainotustyökaaviota, josta pystyisi nopeasti tarkastamaan esimerkiksi harvinaiskielisten kokoelmien sijainnit ja aluekirjastot voisivat listata keskeiset tasapainotustarpeensa kestotilauksena. Ensimmäisen kellutusvuoden aikana kirjaston omassa logistikkassa tehtiin kokeiluja ohjata muista Helmet-kirjastoista tulevia palautuksia aivan pienimpien kirjastojen ohi suoraan aluekirjastoihin.

Myös Decision Centerin tasapainotusmoduulista saatiin vuoden 2016 lopulla positiivisia kokemuksia ja se tullaan ottamaan osaksi systemaattista tasapainotusta. Bartlett (2014)

kyseenalaistaa sähköisten kokoelmanhallintatyökalujen yhteydessä sen, pystyvätkö ne kohdistumaan todellisiin ongelmakirjastoihin ilman, että muut tekevät tasapainotusta tasapainotuksen takia.

Decision Centerin tasapainotustyökalun etuna on se, että suositukset perustuvat aineiston käyttö- ja sijaintidatan mukaiseen tarpeeseen ja se huomioi suosituksessa myös alueella lainassa olevan aineiston eli niin sanotun piilokasauman. Käytännössä esimerkiksi lähikirjastossa tehdään ohjelmalla excel-lista niteistä, jotka olisi syytä tasapainottaa valittuihin aluekirjastoihin. Kun niteet on kerätty hyllystä, ne pakataan erillisiin laatikoihin, jotka merkitään "tasapainotus ja kirjaston tunnus"-lapulla. Yksittäisten niteiden käsittelyä ja tutkimista kirjastojärjestelmässä ei siis tarvita.

Ylipäätään tasapainotukselle täytyy löytyä tilastollisia perusteita. Espoon kaupunginkirjastossa kaksi kolmasosaa lainauksesta tulee neljästä aluekirjastosta, joten tasapainotusta on järkevää tehdä sinne, missä kysyntä on suurinta. Ei pidä kuitenkaan unohtaa sitä, että sellaista aineistoa, jota on kaikkialla yllin kyllin tai vastaavasti aineistoa joka ei mene lainaan missään, on turhaa kuljettaa paikasta toiseen.

Espoossa on tehty Decision Centerin tasapainotustyökalulla systemaattisia tilastollisia tarkasteluja kirjastojen kokoelmien koosta nideluokittain/aihealueittain ja niiden käyttöasteesta. Tasapainotuksella voidaan puuttua havaittuihin epäsuhtiin ja nostaa kokoelmien laatua ja saatavuutta. Taulukossa 1 on esimerkki aikuisten rajatietokirjallisuuden jakautumisesta ja käytöstä kirjastoittain.

Taulukko 1. Esimerkki Decision Centerin tasapainotustyökalun Subject Use by Location raportista.

Subject Use By Location							
2016-08-31, Physical Format: All Physical Formats, Collection: Adult book, Call Number Range: Rajatieto, Rajatieto, and 4 more							
Branch	Number of Titles	Number of Items	Checkouts Last 365 Days	Renewals Last 365 Days	Total Circs Last 365 Days	Turnover	Recommendation
Entresse	135	153	573	86	659	4,31	
Haukilahti	14	16	26	0	26	1,63	Weed
Iso Omena	145	158	669	40	709	4,49	
Kalajärvi	26	30	81	11	92	3,07	
Karhusuo	2	3	10	0	10	3,33	
Kauklahti	31	37	69	6	75	2,03	
Kirjastoauto Espoo	8	10	6	15	21	2,1	
Kivenlahti	70	75	185	5	190	2,53	
Laajalahti	22	22	25	4	29	1,32	Weed
Laaksolahti	21	22	32	2	34	1,55	Weed
Nöykkiö	38	42	102	2	104	2,48	
Sello	304	339	1075	113	1188	3,5	
Soukka	61	63	143	9	152	2,41	
Tapiola	199	237	362	33	395	1,67	Weed
Vihervaara	40	50	28	8	36	0,72	Weed

Taulukosta voi esimerkiksi nähdä, että rajatiedon kokoelma on Tapiolassa huomattavasti suurempi kuin Entressessä tai Iso Omenassa, joissa kokoelman lainaaminen taas on huomattavasti aktiivisempaa kiertoluvun (turnover) perusteella. Tapiola on näistä kolmesta aluekirjastoista pienin, joten voisi olla perusteltua tasapainottaa osa rajatiedon kokoelmaa näihin kahteen muuhun.

Espoon kaupunginkirjaston henkilökunnan tasapainotuskokemuksia ja mahdollisia luovia tapoja helpottaa tasapainotusta käsitellään vielä luvussa 8.

5.3 Aineiston valinta kelluvaan kokoelmaan

Aineiston valinta on taidetta ja tiedettä: siinä yhdistyvät tieto, kokemus ja intuitio (Johnson 2009, 108). Sisältöjen tuntemus ja kyky arvioida aineistoa suhteessa niin vastaavaan aineistoon ja olemassa olevaan kokoelmaan yhtä lailla kuin asiakastarpeisiin on valintatyön ydintä, olipa kyseessä sitten kelluva tai staattinen kokoelma. Espoon kaupunginkirjastossa keskitettiin aineiston valinta jo vuosia sitten. Kellutukseen valmistauduttaessa valitsijoiden määrää supistettiin edelleen. Pohja yhteiseen kokoelmaan valitsemiselle oli jo olemassa.

Suurin osa kellutukseen siirtyneistä kirjastoista on päätyneet keskittämään aineistovalinnan kustannus- ja tehokkuussyistä (Bartlett 2014). Kelluvaan kokoelmaan valitseminen tuo mukanaan uusia piirteitä aineistovalintaan ja edellyttää jatkuvaa seuranta-aineiston jakautumisen suhteen. Hajautetulla valinnalla olisi mahdotonta tai ainakin kohtuuttoman työlästä koordinoita valinta tulokselliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi.

Essoossa haluttiin korostaa yhteistä kokoelmaa: ei ole meidän tai teidän kirjoja ja käyttäjät ovat kaikkien asiakkaita. Aiemmin aineistot jakautuivat budjetoinnin tai suhteellisen tasajaon perusteella, nyt asiakkaiden aktiivisuuden huomioiminen korostuu aivan uudella tavalla.

Aikuisten suomen- ja englanninkielisen tieto- ja kaunokirjallisuuden valinnasta vastaa kolmen hengen ydinryhmä, johon itsekin kuulun. Valintatyömme keskeiset toimintaperiaatteet on myös muotoiltu kirjallisesti ja julkaistu kirjaston intrassa. Valinnan yhteydessä niteille määritellään alkusijoituspaikat (omistajakirjasto), mutta käytännössä ne kelluvat vapaasti, eli aineisto valitaan yhteiseen kokoelmaan. Bartlett (2014) korostaa niteen alkusijoituspaikan tärkeyttä, mutta todellisuudessa lähes kaikki valitsemamme aineisto lähtee suoraan varausjonoon. Helmet-alueella muista kaupungeista tulevat palautukset palasivat pääsääntöisesti ensimmäisenä kellutusvuotena järjestelmäteknisistä syistä omistajakirjaston sijaan siihen toimipisteeseen, josta ne oli edellisen kerran Essoossa lainattu.

Teoriassa valinnan yhteydessä tehtäviä sijoituksia päätettäessä täytyy kelluvassa kokoelmassa analysoida kyseisen toimipisteen koon lisäksi lainaus- ja palautusaktiivisuutta (tulva/kuivuus) huolella. Niin radikaalilta kuin se kuulostaakin, voidaan lähes kaikki aineisto sijoittaa korkean lainausaktiivisuuden kuivuuskirjastoihin: aineisto leviää sieltä kyllä tehokkaasti muihin toimipisteisiin. Pieniin kirjastoihin, joissa on aktiivinen lainaajakunta, ei tarvitse sijoittaa paljon uutuuksia. Asiakkaat tekevät varauksia ja uutta aineistoa kulkeutuu muutenkin hyllyihin palautuksina. Tulviin kirjastoihin ei kannata sijoittaa mitään, kelluminen itsessään pitää kyllä kokoelman tuoreena. (Bartlett 2014)

Essoossa teoriaa pystyi tarkkailemaan aikuisten kokoelman osalta bestsellereiden kirjasto-kohtaisten määrien perusteella. Bestsellerit ovat kaikkein kysytyimpiä uutuuksikirjoja ja niissä on lyhennetty laina-aika. Bestsellerit kelluvat, mutta niitä ei voi varata. Kirjasto-kohtaisista nidemääristä pidetään kuukausittaista tilastolistausta, josta käy ilmi niteen omistajakirjasto ja sen kulloinenkin sijainti. Sijoituksia päätettäessä oli pian huomatta-

vissa, että tulvakirjastoihin näitä himottuja teoksia kulkeutui tehokkaasti. Aluekirjastoissakin pystyi näkemään, että toisissa oli jatkuvasti huomattavasti vähemmän niteitä kuin niihin oli sijoitettu. Myös lähikirjastojen välillä oli suuria eroja. Johtopäätöksenä voi pitää sitä, että kuivuus/tulva-aspekti kannattaa pitää mielessä omistajakirjastoa määriteltäessä. Tulevaisuuden logistiikkaratkaisut ja kirjastojärjestelmän kehittyminen tulevat helpottamaan asiakkaiden tasavertaisuutta harkinnanvaraisen tasapainottamisen ohella.

Toisaalta yhteiseen kokoelmaan valitseminen nopeuttaa ja helpottaa monia valinnan työvaiheita. Aineistorahat on Espoossa jaettu aineistolajeittain ja kielittäin, joten kirjastokohdaisia budjetteja ei tarvitse laatia tai seurata. Sijoittaminen ei ole asiakasnäkökulmastaan kriittistä, vaan esimerkiksi sarjakirjoja voidaan hankkia sen mukaan, mikä niiden todellinen tarve on, eikä määrässä tai jaossa tarvitse seurata edellisen osan kohdalla tehtyjä valintoja orjallisesti.

Keskeisimmät aikuisten aineiston valintakriteerit ovat kysyntä, käyttöikä, paikallisuus ja relevanssi suhteessa aihepiiriin joka tarkoittaa esimerkiksi harvinaisuutta, laatua, merkityksellisyyttä tai ajankohtaisuutta. Myös kirjaston strategia vaikuttaa; tällöin painotetaan erityisesti erilaisia ja sosiaalista kestävyyttä. Valintaa tehdään määrärahan puitteissa ja suhteessa tarjontaan. Koska pyrimme monipuolisuuteen ja kestävyteen, ei kaikkien teosten saatavuus voi olla sama.

Kelluvan kokoelman yhteydessä esitetään usein, että hankittavien nimekkeiden nidemäärää voidaan supistaa kellutukseen siirryttäessä (Bartlett 2014; Obydzińska 2016). Aikuisten aineiston kohdalla tämä ei ole Espoossa aivan yksiselitteistä. Helmet-kirjastoissa kysytyimmät teokset keräävät tuhansia varauksia, eikä kelluminen nopeuta varausjonossa olevien niteiden kiertoa. Mitoitus täytyy laskea siten, että jonotusaika jää kohtuulliseksi. Kaikkien näiden suosikkikirjojen lainaus ei ole yhtä suurta jonon purkauttua. Ensimmäiset havainnot kellutuksen alettua liittyivätkin aikuisten kaunokirjallisuushyllyjen pursuilemiseen. Erityisesti pari vuotta vanhoja dekkareita oli yhtäkkiä valtavasti kaikkialla. Tämä ilmiö liittyy siihen, että Espoossa arviolta 20% aineistosta oli jatkuvasti kuljetuksessa ennen kellutukseen siirtymistä. Nopeasti kiertävä ja määrällisesti paljon lainattu aineisto vapautui kuormalaatikoista hyllyihin. Ensimmäisen kellutusvuoden aikana ryhdyimmekin uudelleen arvioimaan kaunokirjallisuuden nidemääriä.

On selvää, ettei kelluvassa kokoelmassa ole tarpeellista hankkia aineistoa yksittäisen kirjaston kokoelmaprofiilista käsin, vaan harkinta tehdään koko kirjastoverkon käyttötar-

peita ajatellen. Tämä ajattelumalli oli sisäistetty keskitetyn valinnan myötä jo ennen kellutustakin. Kellutuksen myötä vaihtuvuus kasvaa, joten hankitut niteet löytävät tiensä myös lähikirjastoihin ja jatkavat sieltä matkaansa. Kelluva kokoelma on suljettua ja staattista kokoelmaa mukautuvampi ja muunneltavampi myös valinnan näkökulmasta.

Aineistoresursseista on aina ollut pientä vääntöä kirjastojen kesken. Yhteisessä kokoelmassa keskeistä ei ole uutuushankintojen laskennallinen tasainen jakautuminen omistajan/alkusijoituspaikan suhteen, vaan kokoelmavalikoiman toteutuminen käytännössä. Tätä tarkastelua täytyy tehdä sekä fyysisen havainnoinnin että kirjastojärjestelmästä saatavan datan avulla. Hankittu aineisto halutaan tehokkaaseen käyttöön, mutta aineistovirtoja seurattaessa ja ohjattaessa täytyy ottaa huomioon myös oikeudenmukaisuus, sosioekonomiset seikat ja maantieteelliset tekijät.

Lähes kaikki aikuisten suomenkielinen kirjallisuus valitaan Espoossa ennakkolistoilta ennen teosten ilmestymistä. Systemaattinen arviointi ja täydentäminen muodostavat nykyään ison osan keskitetyn valintatyön kokonaisuudesta. Aikuisten täydennysvalinnassa keskeisimmät kriteerit ovat varausjonot, teoksen saamat arviot ja mediahuomio tai sisällön poikkeuksellinen laadukkuus ja pitkäikäisyys. Joskus ennakkotiedot ovat niin epämääräiset, että teosta on järkevää valita varoen ja tilata lisää tarvittaessa. Samoin tietokirjallisuuden aihepiireissä, joissa ilmestyy runsaasti päällekkäisiä teoksia, on lopullisen kappalemäärän arviointi mahdollista budjettisyistä vasta teoksen ilmestyttyä.

5.4 Hankinta ja uutuusaineiston käyttökuntoon saattaminen

Kellutus yhdistettynä keskitettyyn valintaan on poistanut kirjastokohtaiset aineistomäärärahabudjetit ja niihin liittyneet joskus raskaat neuvottelut. Aineistomääräraha on jaettu osastoittain eli aikuisille, lapsille ja nuorille sekä musiikille, kielittäin ja osin aineistolajeittain kuten nuotit, pelit ja elokuvat. Aikuisten suomen- ja englanninkielisessä kirjallisuudessa oli erikseen määräraha tieto- ja kaunokirjallisuudelle ensimmäisenä kellutusvuotena. Kun nämä kaikki kerrottiin vielä neljällätoista jokunen vuosi sitten, on selvää, että

hankinnan näkökulmasta yksi yhteinen kokoelma on selkeyttänyt ja vähentänyt työtä rahanseurannassa.

Kelluva, yhteinen kokoelma on nopeuttanut uutuusaineiston käsittelyä huomattavasti Espoon kaupunginkirjastossa. Ensinnäkin, keskityksen myötä aineisto lähtee kirjaston aineistokeskuksesta suoraan asiakkaalle varauksena tai valmiina kirjaston uutuushyllyyn. Toiseksi, fyysisiin niteisiin tehtävien merkintöjen ja liimattavien tarrojen määrä on laskeutunut parhaimmillaan jopa viidestä pääsääntöisesti yhteen. Kaikki nimekkeen niteet merkitään samalla tavalla myös tietokantaan, eikä käsittelijän tarvitse murehtia kirjastokohteisista erikoisjärjestelyistä. Nimekkeen osasto (aikuiset, lapset, nuoret, musiikki) määritetään valintavaiheessa sisällön mukaan yhdenmukaiseksi kaikille niteille ja omistajakirjasto määrittyy suoraan tilaustietueesta. Tämä nopeuttaa nidevientiä, joka on Espoossa ylipäätään pitkälle automatisoitu.

Vanhojen prosessien kriittinen uudelleentarkastelu on tuonut muutoksia myös luettelointiin. Suomenkielisen kirjallisuuden luettelointitietueet hankitaan ostopalveluna. Nimekkeen tilaustiedot, joista käy ilmi vähintään teoksen nimi, tekijä ja arvioitu ilmestyminen, ovat asiakkaille nähtävissä Helmet-aineistohaun kautta heti, kun ennakkotilaus on lähetetty. Käytännössä teoksiin siis kohdistuu varauksia jo ennen niiden painosta tuloa tai ainakin heti sen jälkeen. Kun aineiston luokitus ja genre ovat yksiselitteiset, on hyvä kyseenalaistaa, miksi aineistoa ei voisi laittaa suoraan varausjonoon, vaikka luettelointitietuetta ei vielä ole saatavilla. Käytäntöä testattiin ensimmäisen kellutusvuoden loppupuolella ja kokeiluvaiheen jälkeen siihen päätettiin siirtyä.

Kirjastot olivat saaneet aiemmin päättää melko itsenäisesti kokoelmarajauksista, nidesanoista ja selkämerkeistä. Osittain käytänteet olivat syntyneet jopa tilojen ja kalusteiden vaatimuksista. Jälkikäteen entinen omalakisuus tuntuu jo etäiseltä. Yhtenäinen tapa jakaa ja merkitä aineistoa on kokoelman kelluessa hyllytyksen kannalta tärkeää. Myös se, että esimerkiksi aikuisten kaunokirjallisuuden genret ovat kaikissa kirjastoissa samat, luo selkeyttä asiakkaalle kirjastotilassa. Yhtenäistämistä ei saada koskaan loppuun ja tämän epätäydellisyyden kanssa on opittava elämään.

5.5 Kellutus kirjaston arjessa

Kellutus toimii piristysruiskeena pienille kirjastoille tuomalla asiakkaiden ulottuville aineistoa, jota pieneen kirjastoon ei olisi hankittu omaksi. Kellutus muuttaa tutuksi tullutta kokoelmaa synnyttämällä pientä epävarmuutta: tässä on ollut jo vuosia tietyt teokset, nyt ei yhtään tuttua. Toisaalta se myös tuo mahdollisuuksia löytää uusia nimekkeitä, uusia aihealueita ja joskus jopa uutta aineistotyyppiä.

Kokoelman muuttumista asiakaspalvelun näkökulmasta voidaan katsoa kahdelta kantilta. Oman kirjaston kokoelmantuntemus vaikeutuu kokoelman kelluessa ja voi aiheuttaa henkilökunnalle tunnetta aineiston suosittelun haastavuudesta (Weber 2014, 38). Toisaalta monessa tapauksessa myös asiakkaat muistavat lähikirjastonsa kokoelmat ulkoa vaivautumatta enää hyllyjen väliin (Bartlett 2014). Kelluva kokoelma onkin sekä haaste että mahdollisuus kokoelmien markkinoinnin kannalta.

Syndikaateissa keskusteltiin paljon siitä, miten kelluvasta kokoelmasta voisi kertoa asiakkaille. On selvää, ettei toimipisteessä ennen näkemättömiä teoksia kannata piilottaa hyllyjen uumeniin. Monessa Espoon kirjastossa kellunutta aineistoa jätetään palautuskärryyn asiakkaiden löydettäväksi tai laitetaan muuten esille.

Toisaalta kelluvan kokoelman idean selittäminen asiakkaalle voi olla myös haastavaa. Kun hyllystä ei löydy mitään tietystä aiheesta ja aineistotietokantaa selatessa yksikään kirja ei näytä sijaitsevan asiakkaan omassa kirjastossa, voi helposti tulla tunne kokoelman puutteellisuudesta. Kun asiakkaalle kertoo kelluvasta kokoelmasta voi mainita esimerkiksi seuraavat seikat:

- Kokoelma on nykyisin yhteinen kirjastojen kesken.
- Helmetistä näkee teoksen kulloisenkin sijainnin tai viimeisimmän lainauspaikan.
- Kelluva kokoelma uudistuu jatkuvasti ja muovautuu asiakkaiden mukana.

Kelluvaan kokoelmaan siirryttäessä voi käydä myös niin, ettei mikään oikeastaan muutuakaan. Suurimmassa osassa toimipisteitä kellutus ei alkunnostuksesta huolimatta aiheuta suuria järjestyksiä (esim. Bartlett 2014). Espoossa tehtyjen heijasteiden mukaan noin 70-80% aineistosta palautetaan siihen toimipisteeseen, josta se on lainattu. Kellu-

van kokoelman lainalaisuuksiin kuuluu myös se, että jos aineistoa ei lainata, se ei myöskään kellu minnekään. Harvakseltaan lainattava aineisto siis löytyy tutusta paikastaan suurella todennäköisyydellä myös jatkossa.

Paikallisesta näkökulmasta kellutus voi huolestuttaa henkilökuntaa: katoaako omasta kirjastosta sen uniikki identiteetti? Kelluvassa kokoelmassa valta kokoelman muokkauksessa ja profiilissa siirtyy asiakkaalle ja henkilökunnan kannattaa olla avoin muutokselle (Bartlett 2014). Kelluva kokoelma lähtee hakemaan muotoaan ja voi vaatia hyllyjen uudelleen järjestelyä. Jotain aineistoa voi yhtäkkiä olla jatkuvasti enemmän kuin sille oli varattu hyllytilaa ennen kellutusta. Toisaalta voi olla myös niin, että jokin osa kokoelmaa on ollut ylimitoitettu suhteessa paikalliseen kysyntään ja palvelee nyt asiakkaita muualla. Keskeistä on tunnistaa oikea ja todellinen tasapainotustarve.

6 SYNDIKAATIT

Kehittämistoiminta on sosiaalinen prosessi, joka edellyttää ihmisten aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta. Osallistuminen perustuu dialogiin, jossa osapuolet voivat avoimesti tarkastella kehittämistoiminnan perusteita, toimintatapoja ja tavoitteita. Osallistaminen on muodikas termi, jota käytetään laajasti. Se pitää sisällään ajatuksen ulkoapäin tulevasta ohjauksesta tai aloitteesta toimijoiden osallistumiseksi. Voidaan sanoa, että osallistaminen on mahdollisuuksien tarjoamista, kun taas osallistuminen on mahdollisuuksien hyödyntämistä. (Toikko & Rantanen 2009, 90)

Kellutuksen alettua projektiryhmä teki pienemmällä kokoonpanolla uuden kierroksen Espoon kirjastoissa. Tarkoituksena oli haastatella henkilökuntaa ja saada yleiskuvaa siitä, miten kellutus oli lähtenyt sujumaan. Kierroksen jälkeen kirjaston johtoryhmä päätti perustaa kolme syndikaattia, joissa olisi henkilökunnan edustus kaikista kirjastoista, mukaan lukien esimiehiä. Erityisesti lähikirjastojen osallistumista painotettiin. Idea syndikaatteihin tuli Aucklandista, jossa ne ovat pidetty ja toimiva työelin. Syndikaattien perustaminen oli johtamisena yksi tapa tukea henkilökunnan osallistumista uusien työtapojen kehittämiseen ja kellumisen sujumiseen organisoimalla (Toikko & Rantanen 2009, 94) näkökulmasta. Minä ja työparini saimme vetovastuun syndikaateista. Syndikaatit päätettiin järjestää neljä kertaa ensimmäisen kellutusvuoden aikana, jonka jälkeen jatkoa arvioidaisiin.

Toimintatutkimuksessa kehittäjän rooli on osallistuva. Rajaa kehittäjien ja toimijoiden välille ei välttämättä tarvitse vetää. Toikko ja Rantanen (2009, 91-92) ovat listanneet kirjallisuudessa esiintyviä kehittäjän rooleja. Kehittäjä voi olla eräänlainen asiantuntija räätälikonsultti, joka kerää tietoa, analysoi sitä ja tekee ehdotuksia päättävälle taholle. Kehittäjä-työntekijä puolestaan kerää tietoa ja reflektoi sitä yhdessä muiden kanssa kehittämiseen omaa työtään tai työyhteisöään. Kehittäjän rooli voi olla myös fasilitoiva, jolloin työyhteisöä ja mahdollisesti muita sidosryhmiä pyritään kannustamaan muutostyöhön. Fasilitaattorin roolissa kehittäjä myös tarjoaa osaamistaan yhteisön hyväksi. Arvioisin, että minun ja työparini rooli syndikaateissa ja ylipäättään kellutuksen käyttöönottoon liittyvässä kehittämistyössä oli sekoitus kaikkia edellä mainittuja.

6.1 Syndikaattien tavoitteet ja tehtävät

Syndikaattien tavoitteet ja tehtävät kirjattiin ylös ja ne käsiteltiin tapaamisissa.

Lyhyesti:

- Syndikaattien tavoitteena on vakiinnuttaa kellutus kentällä sisäistetyksi ja hyväksytyksi toimintamalliksi, johon kaikki sitoutuvat

Sitoutuminen pitää sisällään ajatuksen siitä, että kokoelma on yhteinen; ei ole meidän kokoelmaa, teidän kokoelmaa ja heidän kokoelmaa, josta seuraa, että kaikki hoitavat yhteistä kokoelmaa.

Syndikaattien ja syndikaattien jäsenten tehtävät määriteltiin seuraavasti:

1. Seurata kellutuksen toteutumista ja sujumista
2. Jakaa kellutus- ja tasapainotustietoutta kirjastoissa
3. Osallistua ja kannustaa muita kellutusta tukevaan myönteiseen toimintaan, kuten tasapainotukseen
4. Kannustaa yhteisen kokoelman hoitoon, kuten asianmukaisiin poistoihin
5. Tuoda kentältä tietoa ja toiveita syndikaattikokouksiin ja syndikaattivastaaville (Aino ja Pauliina)
6. Tuoda valitsijoiden tietoon täydennyshankintatarpeita nimekkeitä tai aihealueita koskien.

Positiiviset kommentit syndikaateista liittyivät siihen, että nähtiin tärkeäksi kokoontua yhteen keskustelemaan kokoelmista. Vertaistuki oli tärkeää, syndikaattilaisista oli helpottavaa huomata, että muualla oli pohdittu ihan samoja asioita. Kellutuksen vakiinnuttua päätettiin syndikaatteja jatkaa myös vuonna 2017. Kokoonpano tiivistettiin yhdeksi isoksi syndikaatiksi, joka varmasti edesauttaa hyvän yhteishengen kehittymistä ja säilymistä entisestään.

6.2 Poimintoja teemoista ja kotitehtävistä

Ensimmäiset syndikaatit pidettiin maaliskuussa 2016. Tapaamisissa käytiin läpi syndikaattien tehtäviä ja tavoitteita. Päällimmäisenä olivat kuitenkin ensimmäiset kellutuskoemukset. Syndikaattilaisia pyydettiin kirjaamaan havaintojaan, ehdotuksiaan ja ajatuksiaan post-it lapuille. Jokainen sai vuorollaan lukea omansa. Laput jaoteltiin teemojen mukaan ja niistä keskusteltiin sitten yhdessä. Esiin nousi ilo kokoelman vaihtuvuudesta. Tasapainotus luonnollisesti askarrutti monia. Kellutus vaati sopeutumista, esimerkiksi irrallisia sarjojen osia seilasi ympäriinsä. Puhuttiin myös yhteisistä pelisäännöistä. Todettiin tarve yhteiselle poistourakalle. Lähestyvä rfid-tarroituksen aloitus antoi myös aiheita tehostetuille poistoille. Syndikaattilaiset veivätkin mukanaan kirjastoihinsa Poistosprinttihaasteen, josta oli tarkoitus myös tehdä vapaamuotoinen tarina toukokuuhun mennessä. Syntyi mm. runo, useita elokuvia ja sarjakuva.

Kuva 2. Poistosprintin satoa Espoonlahdesta.

Toukokuun tapaamisessa puhuttiin tasapainotuksen sujumisesta ja mietittiin yhtenäistämishojjeiden selkeyttämistä ja ylipäättään kokoelmanhoitoon liittyvien ohjeiden parempaa

löydettävyyttä. Tieto pyrkimyksestä yhteiseen kellutukseen Vantaan kanssa otettiin vastaan tynesti. Syndikaattilaiset päättivät myös uudistettavista selkämerkinnöistä eri vaihtoehtojen välillä.

Syndikaattitapaamiset haluttiin pitää mahdollisimman vapaamuotoisina tilaisuuksina, eikä niistä laadittu muistioita. Tiedottaminen on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää muutostilanteissa. Päädyimme työparini kanssa toimittamaan Syndikaattiuutisia, joissa tärkeät kokoelma-asiat tulisivat tiiviisti esitettyä ja tavoittaisivat mahdollisimman kattavasti henkilökuntaa.

ESPOON KAUPUNGIN KIRJASTO
Kesäkuu 2016

Syndikaattiuutiset

pinnalla
Tasapainotus
Poistot
Lähisten ml-osastot
Kellutusvuon uudistuu

**Lukailoa
kesään!**

Syndikaatit kokoontuivat toisen kerran toukokuun aikana. Raportoimme tapahtumat tuoreeltaan. Kysy lisää omalta edustajaltasi.

Kaikki kelluvasta kokoelmasta
EKSCLUSIIVISET juttuset

KESÄ ON PARASTA AIKAA LUKEA ... JA HOITAA KOKOELMAA!

LYHYESTI

Kellutukseen yhdessä Vantaan kanssa.
Neuvotte lut ovat käynnissä ja kirjastojen tähtöisiä yhteistyöhön on korkealla.

RFID tulee.
Ja poistot jatkuvat. Paitsi huonokuntoista ja lainaamontta aineistoa, pyritään myös arvioimaan tarpeetonta päällekkäisyyttä ja kohtuullista nide määrää.

Kellutusvuon uudistuu.
Siuna yllälaitaan on kiinnitetty linkit keskeisiin kokoe lmanhoito-ohjeisiin.

Seurataan ja ilmoitellaan aktiivisesti tasapainotuslokissa, jotta nähdään miten muuallakin menee ja yhdessä kehitetään syventy.

Vaihdetaan palsta odottaa vielä ensimmäistä rokkeaa.

Ihanaa ja rentouttavaa kesää kaikille.
Tx. Aino ja Pauliina

Syndikaattien ensimmäisissä tapaamisissa julistettiin haasteetöitä!

POISTOSPRINTTI OLI MENESTYS
Huhtikuussa huhtikittiin poistojen parissa ja työn lomassa syntyi mainioita tarinoita. Erityiskunni maininta suotakoon SKO:laisille, jotka onnistuivat paitsi määrällisesti myös yhteisnäköisellä osallt!

Puheissa on ollut myös huonokuntoisten nitiden vaihtojen korvaaminen vähemmän lainatuilla.

Tähän voisi kukin ehdottaa hyviä työkäytäntöjä, niin kehitetään yhdessä niistä toimiva systeemi.

HELMET Helmetin kirjasto

TOIMITTAJAT: Aino ja Pauliina

IHANA KESÄ EDESSÄ!

Läide nostajolla on juuri nyt ruuhkaa hyllyissä, kun koululaiset, perheet ja päiväkodit palaavat leinojaan. Rivistä nkeee parhaiten, mikä nide kannattaa säätää, mikä poistaa.

Muistetaan kokonaisuus: pikkukirjastossa, tai jopa Espoonlehdessä, jostain nimekkeestä riittää yksi nide, mutta hyväkuntoinen kaksiosakappale lähetetään Se lloon, eikä automaattisesti poisteta. Se llossa poistetaan vastaavasti huonokuntoisimmat. Tällä tavalla emme hukkaa aineistoa, mutta emme myöskään se isota sitä hyllyn tukkeena väärässä paikassa. Tarkkaillaan lainalukujl! Rakkes kokoe lma ke lluu iloisesti.

LYÖTÖJÄ, IHASTUKSIA, AARTEITA JA UUTUUKSIA

Täyde nnetään pitkin päivää. Oteetaan kuvia onnistuneista esitte lmistä ja hauskoista ideoidista ja jaetaan niitä some sa. Palaamme kuviin syksyn ensimmäisessä Syndikaattikokouksessa.

(Pöyt pois hyllyiltä ennen esillepanoa: silloin kun ei kuulu siivoojan työhön, kuuluu meille. ☺)

Tämä ke sän j panostamme esillepanoon kaikissa kirjastoissa. Kaiken sisällyttämisen ja poistamisen ohe lla hienoa kokoe lmaa avataan ja este lla n nostamalla aine istoja esitte ly hyllyille, stande ihin, näyte hyydyille jne.

YHTEISVASTUULLISET POISTOT KÄYNTIIN

Kiitos kaikille aktiivisille poistajille. Kesäksi palautuu hyllyihin valtavasti oppi- ja ammatti kirjallisuutta, jonka ajantasaisuutta on kuka ties aikaa nyt arvioida ja poistaa yhde llä ker taa kaikki nitet sisällöllisesti vanhentune ista nimekke istä varaimella ne Espoon poistot kortille. Muistetaan kuitenkin, ettei tehdä varauksia lainassa olevaan aine istoon (näihin laitetaan d-poistettu kaupunkikenttään, se ei vaikuta tai näy asiakkaille).

HUOMIO LÄHIKIRJASTOT

Syndikaattien kokouksissa sovittiin, että kaiken ke lluneen oppi- ja ammatti kirjallisuuden (erityisesti luokat 33, 59, 69) voi tasapainottaa lähikirjastoista suoraan Se lloon.

Uudet matalammat laaikat ovat mainioita tähän. Aine istoa voi ker tää viikon tai parin välein, eikä niit tä tarvitse pohtia ja käsitellä yksittään.

TASAPAINOTUS ON REILUA PELIÄ

Ei silvota oman kirjaston hyllyjä lähettämällä aine istoa muiden poistettavaksi.

Kaunokirjallisuutta on kertynyt hyllyihin kaikkialla. Arvioidaan nimekke en kysymättä suhteessa nide määrään koko kaupungissa myös lähitulevaisuuden näkökulmasta.

TARRAUUDISTUS TULEE

Aine istonkäsitte lyssä puhaltavat uudet tuulet ja uutuukskirjojen käsitte ly tehostuu jatkuvasti.

Myös aikuisten kirjoissa siirrytään yhden tarran politiikkaan ja genre merkintöihin tule tästä johtuen pieniä muutoksia.

Se urasa uutsointia aiheesta!

ML-OSASTOT LÄHES VALMIIT

Musikin ke llutus laajenee myös lähikirjastoihin. Tarja Rutonen tiedottaa aiheesta.

Tämä tuo varmasti paitsi he lputusta nyt havaittuun tilanlauteen, myös iloa asiakkaille.

Kuva 3. Syndikaattiuutiset kesäkuu 2016.

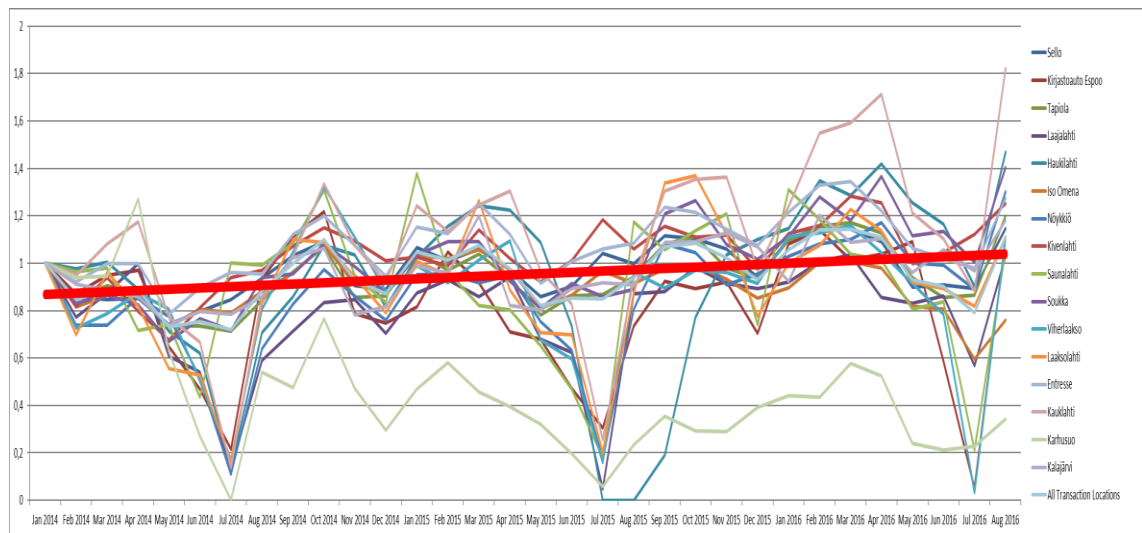
Syyskauden syndikaateissa ryhdyttiin jo orientoitumaan tarvittaviin muutoksiin joita kelluminen Vantaan kanssa toisi. Lisäksi pohdittiin tasapainotusta ja kokoelmatyön perusteita sekä ammatti-identiteettiä. Joulukuussa nähtiin jo ensimmäiset demot Decision Centerin käytöstä tasapainotuksessa. Ensimmäisen kellutusvuoden jälkeen syndikaatteihin oltiin tyytyväisiä.

7 KELLUTUS JA TILASTOT

Syvällisellä tasolla kellutuksen vaikutusta asiakkaan kokemukseen kokoelmasta, kokoelman mukautumista eri toimipisteissä tai vaikkapa kokoelman saatavuutta ja käytettävyyttä, on hyvin varhaista arvioida vuoden kuluttua kellutuksen alkamisesta. Arvioitiinpa kellutuksen vaikutuksia sitten tilastodatan tai subjektiivisen kokemuksen valossa, olisi keskeistä pyrkiä näkemään, miltä osin kellutuksen vaikutukset voidaan tunnistaa ja erottaa muusta kehityksestä.

Kellutuksen vaikutusta lainaukseen on mahdotonta arvioida tilanteessa, jossa samaan aikaan avataan omatoimikirjastoja ja toisaalta kaksi aluekirjastoa on metrotyömaiden saartamina. Kirjastojärjestelmän tasolla tekniset päivitykset vaikuttivat lainojen uusimisen kasvuun. Espoon kaupunginkirjaston lainaus kasvoi 4,8 prosenttia vuonna 2016 edelliseen vuoteen verrattuna. Eniten kasvua tapahtui lastenaineistoissa, suurinta lainauksen lasku oli musiikkiaineistoissa. Vuonna 2016 kokoelma pieneni jonkin verran ahkeran poistamisen (poistoprosentti 13%) johdosta.

Varausten määrä on ollut kasvussa koko Helmet-alueella. Kellutus ei tehnyt erityistä piikkiä Espoon indeksikäyrään, kuten ei myöskään varaumaksuista luopuminen kesällä 2014. Kokonaisuudessaan varausten kasvu on ollut Espoossa noin 20% vuoden 2014 alusta elokuuhun 2016. Paksu punainen viiva on kokonaisindeksi ja ohuemmat värilliset kuvaavat kehitystä kirjastoittain.

Kuvio 6. Varausten määrän kehittyminen ja vaihtelu Espoossa.

Kellutuksen positiivista vaikutusta aineiston kiertolukuihin on pohdittu. Ensimmäisen vuoden jälkeen kasvu on maltillista. Suurimmissa lainauskategorioissa eli suomenkielissä kaunokirjallisuudessa lasten kiertoluku nousi 6,15:stä 7,61:een ja aikuisten puolestaan 5,41:stä 5,84:ään. Aikuisten suomenkielisen tietokirjallisuuden nousi 4,78:sta 5,27:ään. Kasvun voi olettaa liittyvän siihen, että kysytty aineisto, ei kuitenkaan varaustalonossa kulkeva, on palautuksen jälkeen välittömästi uudelleen lainattavissa.

Kellutuksen vaikutusta kuljetuksiin on Espoon kaupunginkirjaston tapauksessa hankala arvioida. Seudulta tulevat ja sinne lähtevät palautukset täytyy kuljettaa kuten ennenkin, samoin kuin asiakkaiden varaama aineisto. Nämä tekijät vaikuttavat logistiikan kokonaisuuteen. Samoin laskennassa käytettävä yksikkö eli kuormalaatikko, lähtee pienimmistä kirjastoista yhtenä kappaleena, olipa se täynnä taikka tyhjiillään. Mittaustapana on Espoossa ollut otanta, joten myös kuukausi- ja päiväkohtaiset vaihtelut vaikuttavat tulokseen. Kokonaisuudessaan kuljetusten määrä laski Espoon kaupunginkirjastossa kellutuksen ensi vaiheessa arviolta parikymmentä prosenttia. Sitä, miten tai paljonko juuri kellutus on vaikuttanut Espoo kuljetusmääriin, on kuitenkin hyvin hankala määrittää, koska varausten jatkuva kasvu on vastaavasti nostanut etenkin seudullisten kuljetusten määrää. Myös Helsingin kaupunginkirjasto luopui varausmaksuista vuoden 2015 alussa ja varausmäärien kasvu näkyy suoraan Espoossakin. Asiantuntija-arvion mukaan kuormamäärien kasvu ylipäätään olisi vaatinut Espoossa lisäresursointia ilman kellutusta.

Yleisten lukujen sijaan kiinnostavampaa kelluvan kokoelmatyön kehittämisen kannalta on tarkastella eri toimipisteiden kehitystä. Lukujen perusteella voidaan hahmottaa, miten aineisto tasaantuu sen todellisen paikallisen kysynnän mukaan. Yhteisessä kokoelmassa kirjastokohtaisten hankintatilastojen ylläpitäminen ei ole mielekäästä (ks. luku 5.3), mutta vuosittain tehtävät toimipistekohtaiset kokoelma-, poisto- ja lainaustaulukot antavat osviittaa siitä, millaisia muutoksia kokoelmien koossa on tapahtunut ja miksi. Kuivumista voidaan nähdä esimerkiksi siinä, että poistoprosentti on pieni, mutta aineiston määrä on kuitenkin laskenut radikaalisti. Tämä tieto täytyy yhdistää lainauksen ja kokoelmien kehityksen yleiseen linjaan sekä asuinalueiden kehitykseen ja tunnistaa milloin on syytä pyrkiä korjaamaan kellutuksen vaikutuksia joko toimipisteen tai koko kirjaston tasolla. Toimipistekohtainen analyysi rajautuu kuitenkin tämän opinnäytetyön ulkopuolelle.

8 TASAPAINOTUSKYSELY

Espoon kaupunginkirjaston tulokortti vuodelle 2016 sivuaa osaamista monella tasolla. Missiossa on nostettu esiin, että ”palvelua tarjoaa aktiivinen ja osaava henkilökunta”. Keskeistä on, että kirjasto nähdään oppimisen ja tekemisen paikkana. Ajatus oppimisesta on kirjaston perustehtävään sisältyvän virkistys- ja sivistystehtävän lisäksi myös vahvasti ihmistenvälistä; henkilökunta oppii asiakkailta ja nämä toisiltaan. Henkilökunnan osaamisen kehittämisessä korostuu toiminnallisuus ja ketteruus. Kriittisissä menestystekijöissä on listattu seuraavaa: ”Kirjastolainen oppii jatkuvasti uutta, jakaa osaamistaan ja työskentelee siellä, missä hänen osaamistaan tarvitaan. Muutoksia tehdään ennen kuin on pakko. Asenne ratkaisee”.

Siirtyminen staattisesta kelluvaan kokoelmaan oli yksi vuoden 2016 merkittävimmistä muutoksista Espoon kaupunginkirjastossa. Minulla ja työparillani on keskitetty rooli arvioida ja edesauttaa kellutuksen sujumista sekä kehittää kirjastojen välistä yhteistyötä ja yhteishenkeä. Vuoden 2016 tulokorttiin on määritelty, että kellutuksen käyttöönoton myötä myös kokoelman hoitaminen on käynnistynyt uusien työmenetelmin.

Kelluminen läpäisee kaikki perinteisen kokoelmatyön vaiheet. Uutena työprosessina se tuo mukanaan tasapainotuksen. Koska kyseessä on uusi työ, joka on vasta hakemassa muotoaan, oli luontevaa syventyä siihen tarkemmin myös toimintatutkimuksen näkökulmasta. Toteutetulla kyselyllä on myös osaamiskartoituksen piirteitä; sillä voidaan pyrkiä myös keskeisten termien ja tehtävien määrittelyihin.

8.1 Kyselyn suunnittelu

Työtehtäväni, ja siten myös tämä toimintatutkimus, liittyvät työtapojen kehittämiseen ja jalkauttamiseen käytännön tasolla. Kyselyn teoreettisena taustana on hyödynnetty teosta *Esimies osaamisen kehittäjänä* (Kupias 2014). Kellutukseen siirryttäessä kirjastoammattilaisia on haastettu pohtimaan kokoelmanhoidollisia näkemyksiään. Kellutus vaatii keskittämistä ja yhtenäistämistä. On pakko siirtyä paikallisesta näkökulmasta ja ratkaisuisista kokonaisuuden hahmottamiseen. Kyse on siis osaamisen jakamisesta syvällisellä tasolla. Kirjaston tulokortissa mainitaan resurssien ja johtamisen kohdalla, että toiminnasta etsitään aktiivisesti hukkaa ja hukkatöistä luovutaan. Tämä edellyttää poisoppimista ja luopumisjohtamista.

Taustatyö tasapainotuskyselylle tehtiin syndikaateissa. Kyselyn suunnittelua varten kokosin vielä kolmen henkilön tehoryhmän, jonka kanssa pidimme ideointipalaverin. Kyselyn lopulliseen muotoiluun pyysin lisäksi kommentteja myös työpariltani ja kahdelta johdoryhmän jäseneltä eli henkilökunnan osaamisen kehittämistä vastaavalta ja esimieheltäni joka vastaa kokoelmien kehittämistä.

8.2 Kyselyn tavoitteet

Tasapainotuksen onnistumiseksi on tähdättävä yhteiseen osaamiseen, josta voidaan puhua myös tiimien osaamisena (Kupias 2014). Yksittäisten työntekijöiden osaamiset yhdistyvät kokonaisuutta hyödyntävällä tavalla ja tuottavat kehittyneempiä työtapoja. Osaaminen näkyy ja toivottavasti kasvaa myös tavassa tehdä yhteistyötä. Organisaation ydinosaaminen kerrostuu sen rakenteisiin ja on yksittäisestä työntekijästä riippumatonta. Se ei myöskään kehity, jollei siitä puhuta yhdessä. Kyselyn yksi tavoite oli luoda pohjaa selkeään toimintamallin hahmottamiselle ja sen dokumentoinnille, koska tämä on edellytys näkymättömän osaamisen yhteiselle käsittämiseksi.

Toiseksi kyselyn tuli vahvistaa henkilökunnan kokoelmatyöhön liittyvän asiantuntijaosaamisen tunnetta formaalin, praktisen ja metakognitiivisen tiedon tasolla. Sisällöllisen osaamisen kartoittamisen lisäksi halusin mukaan elementtejä, jotka antaisivat vihjeitä vuorovaikutusosaamisen tasosta. Kysymyksissä oli myös tärkeää niiden yhteys toteutuneeseen toimintaan tai ehdotus hyväksi toimintamalliksi. ”Kartoitus tekee tehtävänsä, kun se on mahdollisimman käytännönläheinen. Osaamiset tulisi kuvata toimintana.” (Kupias, 2014).

Espossa tähdätään optimaaliseen tasapainotukseen ja tällöin on syytä tarkastella kehittymisen edellytyksiä. Yleinen oppimisilmapiiri on erittäin tärkeässä roolissa siinä, miten kehittämiseen suhtaudutaan ja tuki tarvitaan myös oppimista tukevia rakenteita (Kupias 2014), joten näihinkin haettiin ideoita. Kokemusten reflektointi on tärkeää oppimisessa. Tämä oli keskeinen lähtökohta kysymysten muotoilussa. Ajattelin oikeastaan jo heti alkuun, että on olennaista muotoilla kysely siten, että sen lukeminen ja siihen vastaaminen on tärkeämpää kuin saadut tulokset. Kysely otsikoitiin: ”Tasapainotus – turhaa työtä vai yhteisen kokoelman luomista?”.

Toisena lähtökohtana oli keskinäinen palaute ja parhaimmillaan dialogisuus: kyselyn saatekirjelmässä nostettiin tämä vahvasti esiin. Tästäkin syystä vastauksia haluttiin juuri tekstimuodossa.

8.3 Vastaukset ja niiden analysointi

Tein kyselyn käyttäen SurveyPal -työkalua. Lähetin linkin kyselyyn sähköpostitse kahden otteeseen. Jakelussa oli mukana koko kaupunginkirjaston vakituinen ja tilapäinen henkilökunta tehtävistä riippumatta. Saateviesti oli otsikoitu ”Hei kokoelmien ystävät!”, mutta muuten kyselyä ei haluttu profiloida sen tarkemmin. Lisäksi mainostin kyselyä kirjaston intrassa. Vastaamisaikaa oli kaksi viikkoa.

Kyselyn avasi 100 henkilöä ja vastauksia tuli 30. Tätä voi mielestäni pitää ihan onnistuneena vastaajien tavoittamisena. Kyselyä muotoillut työryhmä päätti, ettei vastaajilta kysytä taustakysymyksiä. Ensimmäisen kysymyksen perusteella käy kuitenkin ilmi, että vastaajiksi valikoitui kokoelmatyötä aktiivisesti tekevää henkilökuntaa. Tämä oli myös etukäteisoletus.

Saatekirjeessä lupasin julkaista vastaukset pikimmiten. Luettavuuden parantamiseksi tein pientä redusointia sisällyttäen mukaan kuitenkin kaikki vastaukset sellaisinaan. Jaottelin vastauksia sisällön mukaan ja tiivistin niiden ydinsanommat. Kysely ja vastaukset jaoteltuina ovat kokonaisuudessaan luettavissa tämän opinnäytetyön liitteessä 1. Sain vastaukset valmiiksi viikon sisällä kyselyn päättymisestä ja julkaisin ne intrassa. Lisäksi lähetin kaikille syndikaattilaisille viestin kehottaen heitä käsittelemään aihetta omissa kirjastoissaan tai tiimeissään haluamallaan tavalla. Syndikaattilaisia pyydettiin valmistautumaan kertomaan käydystä keskustelusta vuoden viimeisissä tapaamisissa marras-joulukuun vaihteessa. Heitä pyydettiin tuomaan mukanaan myös konkreettinen toive yhteisönsä näkemyksestä kyselyn viimeiseen kohtaan eli mahdollisiin koulutustarpeisiin ja -tapoihin liittyen.

8.4 Johtopäätökset

Kyselyn ensimmäisessä kohdassa kartoitettiin siis sitä, millaista tasapainotusta vastaajat olivat tehneet. Vastausten perusteella varmistui ennako-oletus, että vastaajat olivat aktiivisia kokoelmatyössä. Kyselyssä ei haluttu erotella vastaajia heidän koulutuksensa tai

työkokemuksensa perusteella. Kysymykset haluttiin laatia niin, etteivät ne olisi liian osoittelevia. Vastausten esittämistapa (ks. liite 1) on myös sellainen, ettei saman vastaajan vastauksia voi yhdistää toisiinsa.

Kysely peilaa yhteisen kokoelmanhoidon tavoitteita suhteessa arjen toimintaan kellutuksen alkutaipaleella. Vastaukset antavat myös kuvaa siitä, mihin seikkoihin kannattaa kiinnittää huomiota viestinnässä. Niistä käy ilmi moninaisuus, erilaisuuden rikkaus. Tasapainotukseen annettua kirjallista ja suullista ohjeistusta Espoossa on esitelty luvussa 5.2.

8.4.1 Kokemukset tasapainotuksesta ja kehitysehdotuksia

Kyselyn toinen kysymys oli kolmiosainen. Ensiksi haluttiin kuulla kirjastojen hyvistä kokemuksista tasapainotuksen vastaanottavana osapuolena. Toiseksi annettiin mahdollisuus nostaa esiin ilmenneitä epäkohtia. Lopuksi pyydettiin kehitysehdotuksia edellisiin liittyen.

Vastauksissa iloittiin yhteistyön sujumisesta ja halusta auttaa muita. Kokoelmiin on saatu monipuolisuutta tasapainotuksen kautta. Vastauksista käy myös ilmi, ettei henkilökunnan tekemää tasapainotusta ole aina mahdollista erottaa vapaan kellunnan vaikutuksista.

Luonnollisesti esiin nousi myös epäkohtia. Tasapainotetun aineiston joukossa oli huonokuntoista ja liikkumatonta aineistoa. Osa vastaajista koki, että poistamista oli sysätty heidän kontolleen. Epäkohtana nousi voimakkaasti esiin myös sopimatta lähetetyt tasapainotuslaatikot. Joskus pyydettyä lähetty tasapainotussatsi ei ole ollut sisällöllisesti relevantti ja aina aineistoa ei oltu saatu tarpeeksi pyynnöistä huolimatta. Vastauksissa mainitaan myös tasapainotuksen tarpeellisuus ja yhteinen vastuu lähettää aineistoa sinne, missä sillä on odotetusti kysyntää.

Kehitysehdotuksissa nousivat esiin vetoamukset edellä mainittuihin epäkohtiin puuttumisesta. Vastauksista kävi ilmi, että kokoelmatyötä täytyy arvioida, uudistaa ja kehittää. Tasapainotuksen tueksi kaivattiin sähköisiä työkaluja, jotka perustuisivat kirjastojärjestelmästä saatavaan tilanteeseen ja joiden kautta kokonaisuutta olisi helpompi hahmottaa.

Vastausten perusteella päätettiin terävöittää tasapainotuksen pelisääntöjä ja laatia syndikaateissa yhteinen huoneentaulu kirjastoihin. Decision Centerin (ks. luvut 2.2.4 ja 5.2) tasapainotustyökalua alettiin testata ja sen kautta luotavat tasapainotuslistat otetaan systemaattiseen, säännölliseen käyttöön Espoossa vuonna 2017.

Kolmannessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin kuvaamaan omaa toimintatapaansa tasapainotustilanteissa, joissa paikallista ylitarjontaa suhteessa paikalliseen kysyntään esiintyy a) yksittäisessä niteessä tai b) aihepiirissä.

Toimintamallit olivat melko yhtenäisiä. Tilanteissa joissa yksittäistä teosta oli kertynyt hyllyyn useita kappaleita, pääsääntöisesti poistettiin ensisijaisesti tai lähettiin joko isompaan kirjastoon tai sinne missä kyseistä teosta ei näyttänyt olevan. Osa vastaajista lähetti kirjan mekaanisesti sen alkuperäiseen omistajakirjastoon. Osa oli tehnyt sopimuksen isomman kirjaston kanssa esimerkiksi tuplien lähettämistä, mikä toki nopeuttaa arkityötä. Myös yhteisesti sovittu ammattikirjallisuuden lähettäminen Selloon oli sisäistetty vastausten perusteella. Vastauksissa kehoitettiin myös katsomaan rauhassa, josko tilanne ratkeaisi luonnollisesti ja aineisto lähtisi lainaan kohtuullisessa ajassa. Teoksia, joita yksittäiseen kirjastoon oli kertynyt tietystä aihepiiristä, tarjottiin herkemmin tasapainotuslokissa. Osa vastaajista lähti näitäkin tasapainottamaan yksitellen.

Yleisenä johtopäätöksenä voi mielestäni pitää, että tasapainotuksen vaatimaa työmäärää suhteessa lopputulokseen täytyy arvioida. On tarpeen keskustella yleisesti järkevistä työkäytännöistä.

Palautukset haastoivat osan vastaajista myös analysoimaan tulvan syitä. Kyselyn perusteella päätettiinkin, että kellutuksen vakiinnuttua lähdetäisiin kellutusvastaavien tuella vuonna 2017 analysoimaan paikallisia piileviä asiakastarpeita eli pitäisikö tarjota jotain ihan uutta tai enemmän. Tai vastaavasti, voitaisiinko joistakin kokoelman osista paikallisesti jopa luopua. Tasapainotus siis tarjoaa mahdollisuuksia myös kokoelman sisällölliseen ja laadulliseen kehittämiseen.

Neljännessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan, pääsevätkö he hyödyntämään kokoelmanhoidollista ammattitaitoaan tasapainotustyössä. Noin kaksi kolmasosaa vastasi yksiselitteisesti kyllä. Muutama vastaaja vastasi kieltävästi. Vastaajia ei pyydetty arvioimaan tai kuvaamaan omaa ammattitaitoaan. Yleisesti kuitenkin on syytä huomioida, että sisältöjen ja asiakastarpeiden syvälinen tuntemus on hyvän tasapaino-

tuksen perusta. Kun siihen yhdistää suunnitelmallisuuden ja organisoinnin, systemaattiset toimintatavat ja sähköisten työkalujen käytön, syntyy kokonaisuus, jossa käytetty työ määrä on hyvässä suhteessa saatuun kokonaisuhyötyyn.

8.4.2 Tasapainotuksen ja poistojen suhde

Viidennessä kysymyksessä kysyttiin vastaajien mielipidettä yleisellä tasolla siitä, arvioi-daanko tasapainottaessa riittävästi poistonäkökulmaa tai otetaanko vastaavasti poistet-taessa riittävästi huomioon tarve/mahdollisuus tasapainotukseen.

Kysymyksen tarkoitus oli haastaa vastaajat miettimään näitä teemoja kokonaisuuden kannalta. Esiin nousi tärkeitä näkökulmia. Vain relevanttia aineistoa kannattaa tasapai-nottaa. Vastauksissa ilmeni myös poistamisen vaikeus ja muutenkin sensitiivinen luonne.

Pienten kirjastojen näkökulmasta isoissa voidaan poistaa surutta aineistoa, jota voisi vielä lähettää lähikirjastoihin. Isomman kirjaston näkökulmasta kyse on massoista, jolloin yksittäisten teosten kanssa säätäminen työllistää kohtuuttomasti. Huomiota pitäisi kiin-nittää myös kysytyjen teosten korvaamiseen parempikuntoisilla: lähikirjastoista löytyisi monesti vähemmän kulunutta aineistoa isoihin puhki luettujen tilalle. Kirjastojen tulisi myös joissain tilanteissa joustaa omista kriteereistään ja totutusta profiilistaan.

--Kuitenkin kirjastojen, joissa on korkeat lainausluvut ja joiden asiakkaat lukevat monipuolisesti, on mielestäni hyväksyttävä kokoelmiinsa myös aineistoa, joka ei ole kaikkein menevintä ja uusinta. Asiakkaat äänestävät lainausluvuilla!

Yleisesti vastauksissa nousee esiin tarve suuremmille poistoille Espoossa. Tämä voi sel-littyä myös vastaajien valikoitumisella. Espoon kaupunginkirjaston poistoprosentti ylittää kansallisen suosituksen (8%) lähes vuosittain (OKM 2010; Kirjastot.fi tilastot). Toisaalta aineiston suuri kierto toki aiheuttaa sen nopeaa kulumista ja lisää aineiston kuntoon liit-tyvää poistopainetta. Aiemmassa tasapainotusta käsittelevässä luvussa mainittu huoli, jossa yhteisen kokoelman vaarana on arvokkaiden teosten huoleton poistaminen, nou-see esiin yhdessä vastauksessa.

8.4.3 Vähän teoriaa suhteessa käytäntöön

Kuudennessa kysymyksessä kysyttiin osittain samaa asiaa kuin kolmannessa kysymyksessä, mutta teoreettisesti muotoiltuna: ”Pienessä kirjastossa jo yhdenkin asiakkaan tottumukset voivat luoda epätasapainoa. Kirjastoon palautuu esimerkiksi kahdeksan nimekettä sähkötekniikkaa tai englanninkieliselle scifille ei tunnu olevan muita lainaajia. Mikä olisi paras ja vaivattomin tapa toimia tällaisissa tilanteissa?” Vastaukset olivat hyvin linjassa siihen, miten vastaajat olivat aiemmassa kohdassa kuvanneet omaa tapansa toimia.

Vaivattomaan tapaan toimia tuli muutamia hyviä vinkkejä. Toimivien, aikaa ja vaivaa säästävien työtapojen kollegiaalinen jakaminen on tärkeää uudessa tilanteessa. Mielestäni kellutusvastaavien tehtävänä ei ole sanella ammattilaisille, kuinka heidän tulisi tehdä työtään. Ohjeet ja säännöt eivät koskaan korvaa keskustelua, yhdessä pohtimista ja oman toiminnan arvioimista.

Pienessä kirjastossa voi jättää kokeeksi kummallisuuksia vaikka palautuskärryyn asiakkaiden selattavaksi ja jos on esimerkiksi systeemi, että palautuva aikuisten musiikki jää palautuskärryyn ja lähetetään kerran viikossa muualle, voi spesiaali-aiheisilla tietokirjoilla tai marginaalisemmalla kirjallisuudella olla sama systeemi.

Seitsemäs kysymys hämmensi osaa vastaajista: ”Sanotaan, että kellutus korjaa itse itsensä. Miten ymmärrät tämän? Osaatko kertoa jonkun esimerkin?” Sanonnan pohtiminen sai vastaajat luoviksi.

Ensimmäinen tulkinta liittyi siihen, mitä Bartlett (2014) korostaa useaan otteeseen - kellutukselle täytyy antaa aikaa tasoittua. Vaikutukset eivät näy heti. Palautusten kanssa ei kannata hätäillä etenkin isoissa kirjastoissa. Jos nimeke on kysytty, tupla ja triplaniteet kyllä lähtevät lainaan tai varauksiin. Myös havaitut puutteet saattavat korjaantua palautusten myötä itsestään.

Toinen näkökulma liittyy vallan antamiseen asiakkaalle. Kellutus ja asiakkaiden lainauskäyttäytyminen voi myös muuttaa kirjaston kokoelmaa syvällisellä tasolla, eikä sitä vastaan taisteluun kannata laittaa voimiaan. Paikalliset kokoelmat heijastavat käyttäjien tarpeita, eivät aineiston valitsijan näkemystä.

Kolmanneksi nähtiin, että kelluvassa kokoelmassa aineisto jakaantuu sen kysynnän mukaan. Aineisto kelluu siis sinne, missä sille on eniten tarvetta.

Kysymys oli tulkittu myös haasteeksi. Osa vastaajista painotti, ettei kellutus suju ihan itsestään, vaan siitä aiheutuu paljon työtä. Palautukset eivät aina tule optimaaliseen paikkaan ja korjausliikettä tarvitaan.

Lopuksi on hyvä nostaa esiin vastaus, jossa muistutettiin, että usein kirjastoissa käytetään paljon aikaa ja energiaa siihen, miten hyllyt järjestetään ja mitä ne sisältävät, sen sijaan että syvällisesti mietittäisiin kokoelmien markkinointia, eli sitä, miten aineistot löytävät käyttäjänsä eli ne saadaan lainaan.

9 LOPUKSI

Joskus muutoksen jälkeen taaksepäin katsottaessa vanha asioidentila saattaa tuntua jopa järjenvastaiselta. Espoon kirjastojen ikiomat, mutta kuitenkin yhteiset kokoelmat, joita hartaasti kuljeteltiin edestakaisin, ovat onneksi enää muisto. Kellutukseen siirtymisen yhteydessä kokoelmatyö sai ansaitsemaansa huomiota. Sen kehittäminen jatkuu.

Kellutusta odotettiin uteliaasti. Kokoelmien rakentamista ja hoitamista on opetettu ja lähestytty paikallisten tarpeiden näkökulmasta ikiajat. Kellutus haastaa tämän kerralla ja monia itsestään selviä kokoelmanhoidon tapoja ja käytäntöjä on ajateltava uusiksi. Kuitenkaan kellutuksen mukanaan tuoma näkyvä muutos ei ollut maailmoja mullistava. Suurimmilta osin kellutus asettui osaksi Espoon kirjastoarkea ilman suurta meteliä.

Kellutuksen suorien vaikutusten erottaminen tai tunnistaminen muista muuttujista ja yleisestä kehityksestä on vaikeaa. Voidaan kuitenkin sanoa, että kellutuksella on ollut piristävää vaikutus lähikirjastojen kokoelmiin. Espoon sisäiset kuormat ovat myös vähentyneet huomattavasti. Tasapainotusta tehdään toki aktiivisesti, mutta laatikkomäärät ovat murto-osa aiemmista palautusmassoista. Kellutus on suoraviivaistanut ja terävöittänyt aineistonvalintaa, hankintaa ja uutuusaineiston käsittelyä.

Yleinen mieliala on pysynyt myönteisenä. Kellutuksen sisäistäminen Espoossa tarkoittaa sitä, että ollaan valmiit sitoutumaan uuteen, yhteiseen toimintamalliin. Sitoutuminen pitää sisällään ajatuksen siitä, että kokoelma on yhteinen; ei ole meidän kokoelmaa, teidän kokoelmaa ja heidän kokoelmaa, josta seuraa, että kaikki hoitavat yhteistä kokoelmaa. Tällöin keskeisimpiä suuntalinjoja esimerkiksi poistamisen, valinnan tai tasapainotuksen suhteen on syytä pohtia yhdessä ja kirjata ylös. Syndikaattien perustaminen oli yksi tapa luoda rakenteita hyvien työkäytäntöjen jakamiseen ja edelleen kehittämiseen.

Toikon ja Rantasen (2009, 61) mukaan kehittämistoiminnan arvioinnin tehtävänä on suunnata kehittämistoiminnan prosessia, mutta toisaalta myös analysoida sitä, onko kehittämisyössä onnistuttu vai ei. Yksi arvioinnin näkökulma on toimijoiden osallisuus: erilaisten odotusten esilletuomisen ja sidosryhmien kuulemisen onnistuminen, kun tavoitteena on yhteinen intressi ja ymmärrys.

Jos yleisellä tasolla muutamaa kirjastoa tai osastoa lukuun ottamatta kellutus ei aiheuttanut näkyviä ongelmia, täytyy muistaa, että henkilökohtaisella tasolla sillä on voinut olla

vaikutusta työntekijöihin. Kellutukseen liittyvä keskittäminen ja yhtenäistäminen voivat vaikuttaa erityisesti silloin, jos kokoelmatyö ja -osaaminen ovat olleet ammatti-identiteetin ytimessä. Tähän on syytä kiinnittää huomiota niin kokoelmien johtamisen kuin lähi-johtamisenkin näkökulmasta. Vanhentuneet työtavat vaativat poisoppimista ja samaan aikaan täytyy löytää kellutuksen kannalta arvokas kokoelmantuntemuksen ydin.

Kehittämistoiminnassa tuotetun tiedon käyttökelpoisuus on sen tieteellistä luotettavuutta tärkeämpää. Myös raportointikriteerit ovat alisteisia itse päämäärälle, eli kehittymiselle. Tutkimuksellisuus tuo kuitenkin kehittämiseen lisäarvoa. Tutkimukselliset asetelmat kehittämistoiminnassa ja pyrkimys luotettavaan tiedontuotantoon palvelevat monella tavalla itse kehittämisprosessia ja sen tulosten siirrettävyyttä. (Toikko & Rantanen 2009, 159)

Kokonaisuudessaan kellutukseen siirtymisen kehittämis- ja muutosprosessi Espoon kaupunginkirjastossa oli suunnitelmallinen. Tiedonkeruu ja etukäteisvalmistelut olivat hyödyksi monella tasolla. Valmistelutyöt auttavat orientoitumaan tulevaan muutokseen. Uudessa toimintatilanteessa on syytä varautua ohjeistuksiin jo alkuvaiheessa. Toimintaohjeita luonnollisesti mukautetaan ja lähdetään kehittämään eteenpäin jatkossa.

Espoon kaupunginkirjaston kellutusprojektissa läpikäytyt vaiheet tai työtavat eivät sellaisenaan ole suoraan siirrettävissä muihin organisaatioihin. Prosessin ja muodostuvien työkäytäntöjen kuvaus kuitenkin toivottavasti avaa muutamia näkökulmia, joita pohtia kellutusta harkittaessa tai siihen valmistautuessa.

Kelluvaan kokoelmaan ja ylipäätään kirjastokokoelmiin liittyen on kiinnostavaa nähdä, miten sähköisiä kokoelmanhallintatyökaluja aletaan hyödyntää lähitulevaisuudessa. Nämä antavat varmasti myös vauhtia monipuolisten kokoelmien suoriutumista kuvaavien mittareiden systemaattiselle kehittämiselle. Ylipäätään kokoelmanhoidollisten työvaiheiden, mukaan lukien valinta ja poistot, automatisoiminen ja keinoälyn hyödyntäminen näissä, olisi varsin kiinnostava jatkotutkimusaihe.

LÄHTEET

- Baer, T. 2016. Mutusta tietoon. Viitattu 19.3. 2017 <http://kirjastolehti.fi/artikkelit/mutusta-tietoon/>
- Bartlett, W.K. 2014. Floating collections: a collection development model for long-term success. Santa Barbara (CA): Libraries Unlimited.
- Burman, E. 2016. Float or Sink? Implementing Floating Collections – A Case Study. Qualitative And Quantitative Methods In Libraries, Qqml, 5, pp. 201-209.
- Cress, A. 2004. The latest wave: with floating collections, libraries stretch materials budgets, respond swiftly to patrons, and drive down delivery costs, Library Journal, Oct 1, 2004, Vol.129(16), p.48.
- Enis, M. 2013. Decision center releases floating collection module: Tracks where titles are needed and end up.(industry). Library Journal, 138(18), p. 21.
- Gibson, C. 1995. How We Spent \$2.7 Million--with the Help of Centralized Selection. Library Journal, 120(14), pp. 128-30.
- Hedlund, O. & Copeland, A. 2013. Collection management and the budget crunch: are we adequately preparing library students for current practices, Collection Building, Vol. 32 Iss 4 pp. 128 – 132.
- Heikkinen, H.L.T. & al. 2008. Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat, 3. tark. p. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Helle, R. 2016. Aineiston poistaminen kellovassa kokoelmassa. Opinnäytetyö. Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Helmet.fi 2017. Kirjaston e-kirjojen lainaus kasvoi lähes 40%. Viitattu 18.3. 2017. [http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Kirjaston_ekirjojen_lainaus_kasvoi_lahes\(126195\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Kirjaston_ekirjojen_lainaus_kasvoi_lahes(126195))
- Hibner, H. & Kelly, M. 2010. Making a collection count : a holistic approach to library collection management. Oxford: Chandos Publishing.
- Hirvi, S. 2015. Asiakkaiden osallistaminen yleisten kirjastojen aineistonvalintaan: Case DOK Library Concept Center. Opinnäytetyö. Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Hodges, D., Preston, C., & Hamilton, M. J. 2010. Patron-initiated collection development: Progress of a paradigm shift. Collection Management, 35(3-4), 208-221.
- Huttunen, T. 2011. Kirjastoaineiston ekologinen jalanjälki: ympäristönäkökulma aineiston poistamiseen, varastointiin ja muovitukseen. Helsinki: Avain.
- Iivonen, M. 2003. Kirjastojohtamisen välttämättömyys. Teoksessa Salonharju, I., & Järvinen, S. 2003. Kirja tietoverkkojen maailmassa. Helsinki: Helsingin yliopiston kirjasto.
- Johnson, P., 2009. Fundamentals of collection development and management, 2nd ed. Chicago: American Library Association.
- Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kelley, M. 2012. A Toolkit for Taking Stock. Library Journal, 137(15), p. 18.

- Kupias, P., Pirinen, J. & Peltola, R. 2014. Esimies osaamisen kehittäjänä. Helsinki: Talentum Media,
- Levin, M. 1999. Action Research Paradigms. Teoksessa Greenwood, D. J. 1999. Action research.
- Luck, R. 2011. Collecting for the Moment: Patron-Driven Acquisitions as a Disruptive Technology. Teoksessa Swords, D. A. (ed.). 2011. Patron-driven acquisitions: History and best practices. Walter de Gruyter.
- Manka, M-L. 2003. Transformatiivinen oppiminen muutosprosessin tuloksellisuuden edistäjänä. Teoksessa Kirjavainen, P. 2003. Kehittyvä osaamisen johtaminen. Helsinki: Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoulu.
- Obydzińska, B. 2016. "Floating Collections – an Alternative Concept in Library Collection Management", Folia Bibliologica, vol. 58, no. 0. Saatavilla myös: <https://journals.umcs.pl/fb/article/view/2522>
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan, 3. uud. p. Helsinki: Sanoma Pro.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2011. Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 20. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 28.2. 2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-956-1>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2009-2017. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 28.2.2017. <http://tilastot.kirjastot.fi/>
- Polanka, S. ja Delquié E. 2011. Patron-driven Business Models: History, Today's Landscape, and Opportunities. Teoksessa Swords, D. A. (ed.). 2011. Patron-driven acquisitions: History and best practices. Walter de Gruyter.
- Rautanen, H. 2016. Kelluva kokoelma: neljän kirjaston kokemuksia kellutuksesta, Opinnäytetyö. Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Schroeder, R. 2012. When patrons call the shots: patron-driven acquisition at Brigham Young University. Collection building, 31(1), 11-14.
- Sullivan, K. 2004. Beyond cookie-cutter selection, Library Journal, vol. 129, no. 11, pp. 44-46.
- Suomen kirjastoseura 2016. Ajankohtaista: Turun pääkirjasto oli vilkkain kirjasto vuonna 2015. Viitattu 28.2. 2017 <http://suomenkirjastoseura.fi/ajankohtaista/artikkeli/537/turun-paakirjasto-oli-vilkkain-kirjasto-vuonna/>
- Sutton, L. 2003. Collaborating with our patrons: letting the users select, in Thompson, H.H. (Ed.), Learning to Make a Difference: Proceedings of the Eleventh National Conference of the Association of College and Research Libraries. Chicago (IL): Association of College and Research Libraries.
- Swords, D.A. 2011. Elements of a Demand-Driven Model. Teoksessa Swords, D. A. (ed.). 2011. Patron-driven acquisitions: History and best practices. Walter de Gruyter.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisssessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.
- Weber, K.E. 2014. The Benefits and Drawbacks of Working with Floating Collections: The Perceptions of Public Librarians. A Master's Paper for the M.S. in L.S. degree., Chapel Hill, North Carolina.
- Viitala, R. 2014. Henkilöstöjohtaminen: Strateginen kilpailutekijä ([4. p.]). Helsinki: Edita.

Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Vnuk, R. 2015. The weeding handbook: a shelf-by-shelf guide. Chicago: American Library Association,

Yleisten kirjastojen neuvosto 2016: Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020. Viitattu 16.3.2017. www.kirjastot.fi/neuvosto/suunta

Young, D.J. 2009. Get to Effective Weeding, Library Journal, vol. 134, no. 19, pp. 36-36.

Zuber-Skerritt, O. 2012. Action Research for Sustainable Development in a Turbulent World. Bradford: Emerald Group Publishing Limited.

Tasapainotuskyselyn vastaukset

1. Millaista tasapainotusta olet tehnyt?

1. Millaista tasapainotusta olet tehnyt? - Jokin muu, mikä

- pyytänyt apua "päättävämmältä" henkilöltä
- Vastaanottanut ja käsitellyt tasapainotukseen tarkoitettua aineistoa.
- Varannut kirjoja, joita useampi on jumiutunut toisalle pidemmäksi aikaa ja niitä olisi ollut hyvä olla meilläkin.
- Kerännyt cd-levyjen tupla- tai triplakappaleita hyllyistä.
- poistanut opuksia Helmetistä

Kommentteja tähän kysymykseen

- liian hitaasti liikkeellä - turhautunut, mikäli pyyntöihin ei saa vastausta
- Uskomatonta, että joku pyytää bestiksiä, sillä eihän niitä missään ole tarpeeksi! Tämänkaltaista ajan käyttöä/tuhlausta esiintyy paljon muutenkin.
- tasapainotusloki toimii hyvin

Liite 1: Tasapainotuskyselyn vastaukset (2)

- Eri aineistoissa on varmaan eri tarpeet ja käytännöt. Musiikkiaineistossa, etenkin cd-levyjen osalta ei enää pidetä kuin yksi kappale nimekettä hyllyssä. Jos tuplia löytyy ne lähetetään toiseen kirjastoon.
- Tuntui vähän luvattomalta lähettää nippuja ilman sopimista.

2 a. Millaisia hyviä kokemuksia kirjastossasi on tasapainotuksesta vastaanottavana osapuolena?

Alkuperäinen vastaus	Tiivistetty ilmaus
<p>Apua on löytynyt, jos on pyydetty. Ihmiset vastaavat, jos eivät kykene lähettämään. On halua auttaa :)</p> <p>On tullut tarpeeseen, kun on pyydetty.</p> <p>Saamme täydennettyä tyhjentyneitä hyllyjä.</p> <p>Tasapainotuslogissa on pyydetty jotain aineistoa (käytännössä aina lastenkirjoja) ja olen saanut joka kerta vastauksen ja itse aineistoa takaisin.</p> <p>Saadaan kokoelmiin täydennystä sinne missä tarvetta on.</p> <p>Lähikirjastoihin saa aluekirjastosta helposti tasapainotettua kokoelmaa. Yhteisen kokoelman näkeminen kasvaa (toivottavasti).</p> <p>Kirjaston kokoelmist voidaan rakentaa syviä ja laajoja. Kolmoiskappaleet joko poistoon tai kellumaan.</p> <p>Olen saanut hyvin pyytämäni materiaalia.</p>	<p>Yhteistyö ja halu auttaa</p>
<p>Hienoa, kuinka harvinaisempaa aineistoa kellunnut muualle kuin isoimpiin kirjastoihin. Valikoima monipuolistunut.</p> <p>ihanat isot pinot "myyvää" kirjallisuutta</p> <p>kokoelman monipuolisuus</p> <p>Kokoelma monipuolistuu, etenkin englanninkielistä tietoa lainataan täällä runsaasti. Sehän ei ole kuulunut lähisten valikoimiin. Muutenkin palautuu ns. aluekirjasto valikoimaa.</p> <p>vanhat hyllyt kirjoineen näyttävät uudistuvan</p>	<p>Kokoelmaan on tullut monipuolisuutta</p>
<p>Kirjastooni tulee valtavasti aineistoa jo palautusten kautta, joten en sanoa miten juuri tasapainoitus vastaanoton näkökulmasta näkyisi kokoelmissa.</p> <p>Palautusten ja noutamattomien varausten myötä aineisto monipuolistunut.</p> <p>Kirjoja joita on tilattu vain kappale tai muutama, niin kelluu meilokin hyllyyn henkilökunnan ja asiakkaiden iloksi.</p> <p>Ihanasti saadaan kalssista palautuksina, kun oma kokoelma on pitänyt hävittää tilan puutteen takia. Asiakas siis joutuu tekemään enemmän työtä kuin ennen.</p> <p>Levyt kiertävät hyvin.</p>	<p>Toisaalta henkilökunnan tekemää tasapainotusta voi olla vaikea/mahdotonta erottaa asiakkaiden mukanaan tuomasta kellunnasta</p>
<p>en osaa sanoa En osaa vastata. ei kokemuksia</p>	<p>EOS</p>

Lyhyestä työjaksosta johtuen, en vielä pysty vastaamaan kysymykseen. Suhtaudun kuitenkin mielenkiinnolla aiheeseen.

2 b. Entä oletko huomannut epäkohtia kirjastoosi tasapainotetusta aineistosta (esim. sisältö, kunto, todellinen tarve)?

Alkuperäinen vastaus	Pelkistetty ilmaus
<p>Joskus tänne lähetetään huonokuntoista aineistoa, mikä menee suoraan poistoon. Kaikkialla tuntuu olevan loppu samat suosittu kirjat.</p> <p>Tulee välillä huonokuntoista.</p> <p>huonokuntoisia lastenkirjoja poistettu</p> <p>Suttuisia tulee. Toisaalta muutamasta teoksesta on helppoa noukkia se likaisin ja poistaa.</p>	<p>Tasapainotettu huonokuntoista aineistoa</p> <p>Tasapainotettu aineistoa joka ei liiku</p>
<p>Lähetetään aineistoa, jota ei ole pyydetty. Ei hyvä.</p> <p>todellinen tarve, esim. itse "siivonnut" jonkin aineiston osan - saa muualta voisikohan sanoa epäkuranttia aineistoa</p> <p>Välillä tullut sellaista aineistoa, jota ei tarvitse.</p>	<p>Tasapainotettu pyytämättä</p>
<p>Joskus ilmestyi merkillisiä opuksia, jotka eivät olleet olleet moneen vuoteen lainassa missään...ehkä ajateltu, että ei tarvitse poistaa, aluekirjastosta menevät lainaan. Monta vuotta seisooneet eivät liiku enää edes aluekirjastosta.</p> <p>Joitakin huonokuntoisia on lähetetty meille vaikka meillä kaikenlaisiksi niitä olisikin. Samoin kirjoja jotka eivät ole liikkuneet omistajakirjastossa sitten vuoden 2012 ja ovat meilläkin huonosti lainassa olleita. Sekä rikkiäisiä huonosti lainattuja.</p> <p>Vanha tavara kiertää.</p>	<p>Sysätty poistovastuu muille</p>
<p>Joskus pyytäessäni ruotsin tai englanninkielistä kaunoa, on tullut turhaan kaksoiskappaleita tai vanhoja, jotka eivät liiku.</p>	<p>Saatu tasapainotus - satsi ei ole aina ollut relevantti</p>
<p>Aineistoa ei tule riittävästi pyynnöistä huolimatta</p>	<p>Tasapainotusta ei saada aina riittävästi</p>
<p>Ei varsinainen epäkohta, mutta vaatii lisätyötä, ettei vain vähän liikkuva aineisto, mutta kerran pikkukirjastoon palautettu aineisto unohtuisi pikkukirjaston hyllyyn vaan se älyttäisiin siirtää vilkkaampaan kirjastoon, josta löytynee paremmin (esim. jotkin nuotit löytänevät asiakkaansa paremmin isoista musiikkiosastoista).</p>	<p>Harvinaisempi aineisto ei saa jumittua lähikirjastoon</p>

<p><i>Jotkut tietoluokat ovat tyhjentyneet vauhdilla ja toisaalta joi-takin kaunokirjan niteitä on hyllyssä pitkä rivi. Tuntuu siltä, että pienten kirjastojen uudehkot romaanit palautuvat isoihin kirjastoihin. Mietin usein mitä pikkukirjastoissa onkaan hyl-lyssä kaunopuolella. Tämä ei välttämättä ole mikään totuus, vain mutu-tuntuma. Olen tasapainottanut kaunoa, jos olen ehtinyt</i></p> <p><i>Cd-levyistä kertyy tuplakappaleita. Lähtökohtana on ollut, että kutakin levyä hankitaan vain yksi kappale.</i></p>	<p>Nähdään, että kellu-minen vaatii tasapai-nottamista</p>
<p><i>Yllättävän huonokuntoista aineistoa on asiakkaiden mukana kierrossa. Toisaalta jos se on kysyttyä ja sille on tarvetta, voi huonokuntoinenkin kirja jatkaa kiertoaan.</i></p> <p><i>meillä on erilainen käsitys siitä mikä teos ansaitsee kuolon (=poiston) ja mikä uuden elämän uudessa ympäristössä - tämä on (kirjastomaailmassa) hyvä juttu</i></p>	<p>Täytyy hyväksyä, ettei kaikki aineisto ole uu-den uutta</p>
<p><i>ei kokemuksia En ole ei huomioita En. En. Ei ole huomautta-mista.</i></p>	<p>Tasapainotuksessa ei epäkohtia tai huo-mautettavaa</p>

2 c. Kehitysehdotuksia edellisiin kohtiin liittyen

Alkuperäinen vastaus	Pelkistetty ilmaus
<p><i>Kannattaa kysyä ennen suurten määrien lähettämistä, halu-aako vastaanottava kirjasto kyseistä aineistoa.</i></p>	<p>Ei tasapainoteta sopi-matta muuta kuin yk-sittäisiä niteitä</p>
<p><i>Toivoisin, että kirjastoja kehoitettaisiin rohkeammin poista-maan aineistoa. Älä lähetä huonokuntoista tai muutaman vuoden takaista vähän nuhjaantunutta bestseller-kirjaa toisen kirjaston riesaksi.</i></p> <p><i>Lisäksi suosituimmista kirjoista (esim. Risto Räppääjät, Tatut ja Patut yms.) voisi tehdä säännöllisesti lisätilauksia niin huo-nokuntoiset kirjat voisi rohkeammin poistaa.</i></p> <p><i>Jokaisen pitäisi raaskia poistaa ihan reippaasti ja kysyä myös uusintapainos mahdollisuuksia valintaryhmiltä, jos joku kirja nyt olisi pakko omasta mielestä pitää kokoelmassa.</i></p>	<p>Ei tasapainoteta huo-nokuntoista vaan poistetaan reippaam-min</p> <p>Pyydetään huonokun-toisten tilalle täyden-nystä jos teosta on saatavilla</p>
<p><i>Olisihan se mukavaa, jos oikeasti katsottaisiin koneelta mitä lähetetään.</i></p> <p><i>Olisi hyvä olla jokin työkalu, millä voisi helposti seurata to-dellista tilannetta. Pystyy toki nytkin, mutta on vaivalloista ja koskee lähinnä yksittäisiä nimikkeitä. Kokonaiskuvan hah-mottaminen on haastavaa.</i></p>	<p>Tarvitaan sähköisiä uusia työkaluja tasa-painottamisen tueksi</p> <p>Kehitetään tasapaino-tuslokia</p>

kaipaisin itse työvälineeseen selkeyttä vrt syndikaattiuutiset (upea)	
Kokoelmatyöhön tarvittaisiin rautalankaa, miten asiat tehdään nyt. Kokoelmia ei hoideta kuten 10 vuotta sitten. olen miettinyt että miten saada uudet opukset esiin; luokanmukainen aakkostus ei ole paras ratkaisu; tähän toivon ajatuksia ja kokeiluhengen tukemista keskitetysti ja koulutuksessa myös omien kokoelmallisten ajatusten tuulettamista tarvitaan vaikka erilaisuus on voima; yksittäinen kirja yksittäisessä kirjastossa ei ole enää kokoelmatyön sydän, eihän	Kokoelmatyötä täytyy arvioida, uudistaa ja kehittää
Kellutusohjelmaa tulisi muuttaa siten, että jos saavassa kirjastossa on jo kyseisen levyn kappale, lähtee levy takaisin. Paluu entiseen ja lisää aineistorahaa. Jatkakaamme!	Älykkäämpi kellutus Paluu entiseen tai eteenpäin vaan

3 a. Kuvaa lyhyesti miten toimit, jos huomaat ylitarjontaa (suhteessa paikalliseen kysyntään) yksittäisessä nimekkeessä

Alkuperäinen vastaus	Pelkistetty ilmaus
<p>saatan poistaa tai katson onko jossain puutetta; vrt. katson samalla kokonaisuutta ja hieman kiertolukuja</p> <p>Tarkistan tilanteen Sierrasta. Jos joka paikassa hyllyssä ja nollalainoja, poistan. Mikäli aluekirjastoilta puuttuu, saatan lähettää sinne. Tällaista tilannetta ei ole vielä tullut.</p> <p>Noukin kirjat, tutkailen, poistan ja kellutan harkiten. Puhkean puhumaan työtovereideni kanssa.</p> <p>Katson kirjan nidetiedoista tilanteen. Jos kirja liikkuu hyvin, sijoitan sen joko alkuperäiseen kirjastoon tai aluekirjastoon kysynnän mukaan. Jos niitä oikeasti liikaa, poistan.</p> <p>Ekaksi katson Helmetistä kuinka monta painosta kyseisestä on ja miten lainassa missäkin. Sitten Sierrasta lainauskertoja ja jos sekä painoksia on useampi, että lainakertoja vain muutama niin poistoon.</p> <p>Katson tilanteen Sierrasta ja lähetän kirjastoon mistä puuttuu. Mikäli joka paikassa on riittävästi suoraan poistoon.</p> <p>Tarkistan ensin, mikä kirja on kyseessä (uusi, vanha, millainen kunto) Sitten katson miten kirjaa on isoissa kirjastoissa (Sello, Omppu, Tapiola, Entresse). Jos kirja on uudehko (1-3 v vanha) ja kaikki ison kirjaston kappaleet ovat lainassa, laitan kirjan menemään sinne. Jos kirjaa näyttää olevan kaikkialla hyllyssä, poistan sen vaikka se olisi uudehko. Pieniin kirjastoihin en erikseen lähetä mitään sopimatta.</p> <p>otan pois ylimääräiset niteet; tsekkaan Helmetin tilanteen: pois / muualle / Pasilan varastoon</p>	<p>Poistetaan, mikäli kaikkialla näyttää olevan riittävästi suhteessa kysyntään</p>
<p>Tässä tilanteessa tarkistan, että onko nimikkeen sisältö vanhentunut. Jos on, niin poistan niteen. Mikäli ei ole, niin ohjaan niteet tasapainotukseen.</p> <p>Ensin katson paikalla olevien niteiden kunnon ja poistan, jos on poistokunnossa. Sitten tarkistan tasapainotuslokia.</p> <p>Poistan huonokuntoisimmat</p>	<p>Poistetaan sisällön ja kunnon perusteella</p>
<p>En ryhdy suinpäin toimeen vaan jaksan katsoa tilannetta.</p> <p>Tarkkailen jonkin aikaa lähtevätkö ne lainaan. Jos ovat jämähtäneet hyllyyn, lähetän toiseen kirjastoon (tilanne Sierrasta) tai poistoon.</p>	<p>Katsotaan, jos tilanne ratkeaisi itsestään</p>
<p>Lähetän "omistavaan" kirjaston, jos siellä ei hyllyssä.</p> <p>Lähetän levyn ylimääräiset kappaleet omistaviin kirjastoihin.</p>	<p>Tasapainotetaan omistajakirjastoon</p>

<i>lähetetään takaisin omistajakirjastoon</i>	
<i>Pikkukirjastoista voi esim. tuplakappaleet (muista kuin kaikkein kysytyimmistä kirjastoista) yleensä lähettää isompaan kirjastoon.</i>	Tasapainotetaan isompaan kirjastoon
<i>Katson Sierrasta mikä on tilanne isommissa kirjastoissa ja lähetän sinne.</i>	
<i>Olen pyrkinyt keräämään samalla kertaa usempia tuplia yms. ja laittamaan sitten täytenä laatikollisena menemään isompiin kirjastoihin, joissa on kovempi kysyntä.</i>	Sinne missä ei ole
<i>Katson Sierrasta mistä kirjastosta teos puuttuu ja lähetän matkalla tilassa kuorman mukana.</i>	
<i>Lähetän toisiin kirjastoihin, siten että kirjoja olisi suhteellisen tasaisesti ympäri Espoota.</i>	
<i>lähetetään sinne missä ei ole tai Selloon</i>	
<i>Yleensä laitan yksittäiset kappaleet (CD:t) toiseen kirjastoon, joko sen aiemmin omistamaan kirjastoon tai johonkin toiseen josta nimeke puuttuu. Laitan aineiston mukaan lapun tiedonannoksi mistä on kyse.</i>	
<i>Esim. useampia (paksuja) runojen tuplakappaleita olen lähettellyt yksitellen, sillä eivät mahdu hyllyyn meillä. Vaihdan omistajakirjaston ja laitan kirjan matkalla-tilaan. Lähetän toiseen isoon kirjastoon, jolta opus puuttuu</i>	
<i>Lähetän sovittuun kohteeseen. On etukäteen hyvin tiedossa mitä kertyy liikaa, ja on etukäteen sovittu mihin voi lähettää ilman erillistä sopimista.</i>	On tehty kestopimus
<i>Kauppaan aineistoa lokissa. Jos kukaan ei reagoi, saatan harkita, että kysyisin suoraan jostakin, mikäli arvelisin kyseistä nimekettä tarvittavan siellä.</i>	Tarjotaan tasapainotuslokissa
<i>Tarjoan logissa muille kirjastoille.</i>	
<i>Pyydän apua kollegalta, joka osaa neuvoa.</i>	Tehdään yhdessä

3 b. Entä miten toimit, jos huomaat ylitarjontaa (suhteessa paikalliseen kysyntään) jossain tietyssä luokassa/aihealueessa

Alkuperäinen vastaus	Pelkistetty ilmaus
<i>ihmettelen ketkä, minkälaiset lainaajat ovat tarjonnan aikaansaaneet: onko meillä muutakin tarjottavaa ao. aihealueesta kiinnostuineille asiakkaille; tuon aihealuetta enemmän esiin luokkajärjestyksestä</i>	Analysoidaan tulvan syitä

<p>Ajattelu ja keskustelu on aina viisasta. Pidämme silmällä tulvivia ja kuivuvia alueita.</p> <p>otan puheeksi</p> <p>Tutkin, onko liikaa ylipäättään kokoelmassa. Sitten toimin asiantuntijan tavoin.</p>	
<p>Poistan huonokuntoiset ja tarjoan Sierrassa.</p> <p>Tarjoan lokissa tai kysyn suoraan aluekirjastosta, onko tarvetta</p> <p>Tarjoan muille tasapainotuslokissa</p> <p>Voi tarjota muille kirjastoille tasapainotuslokissa.</p> <p>Tarjoan logissa muille kirjastoille.</p> <p>Lähtettäisin eri kirjastoihin liiat kirjamme.</p> <p>Selvitän onko jossain toisessa kirjastossa kysyntää ja jos näin on, laitan aineistoa sinne.</p> <p>Sovin isomman kirjaston kanssa nipun/ laatikon lähettämisestä</p> <p>Olen kerännyt aineistoa laatikkoon kyseisestä luokasta/aihealueesta ja lähetänyt laatikkona eteenpäin.</p> <p>Näistä voisi laittaa kellutus-logiin kyselyn, jos joku tarvitsee. Usein samoja aihealueita on jo tarjottu muualla, eli jäljelle jää poistaminen.</p> <p>Seppoon ilmoitus kyseisestä luokasta "Tarjotaan" kohtaan. Jos vastauksia muista kirjastoista niin hyvä, jollei niin karsimaan kirjaston hyllyä.</p> <p>Huonokuntoisen ja vähän lainatun aineiston poistoa voi harvita. Lienee vain hyvin harvoin sellainen tilanne, että tietyn aiheen aineistoa kertyisi liikaa jonnekin samalla, kun sitä puuttuisi muualta?</p> <p>Laittaisın ilmoituksen seppoon kellutus-sivuille. Epäilen kuitenkin toimiiko se toivotulla tavalla, koska toivomuksiin ei ole aina vastattu (saattaa olla, että jostain kirjastosta aineisto on huvennut, mutta ovat palautuneet tasaisesti muihin kirjastoihin).</p>	<p>Tarjotaan tasapainotuslokissa</p> <p>Otetaan yhteyttä kirjastoihin</p> <p>Poistetaan, jos kellään ei tarvetta</p> <p>Poistetaan, koska nähdään, että aiheen aineistoa on yleisestikin runsaasti</p>
<p>Tarkistan Sierran ja lähetän tasaisesti eri kirjastoihin</p>	<p>Tasapainotetaan yksittäin tasaisesti</p>
<p>Näitä tapauksia on ollut vain muutamia. Koskee meillä lähinnä taideluokkaa, jonka kirjoja siirrän takaisin Tapiolaan tai sitten 69 ja 33 luokkia, jotka siirrän toiveen mukaan Selloon. Matkakirjoja siirrän aina ajoittan Omppuun, koska he</p>	<p>Tasapainotetaan tiettyjä luokkia sinne, minne on sovittu yleisesti</p>

niitä pyytävät. Seuraan , jos joku pyytää jotain, ja toimin sen mukaan.

Tarjoan tasapainotuslokissa tai mikäli kyse ammattikirjallisuudesta mikä sovittu lähetettäväksi suoraan esim Selloon niin teen niin.

Lähetän sovittuun kohteeseen. On etukäteen hyvin tiedossa mitä kertyy liikaa, ja on etukäteen sovittu mihin voi lähettää ilman erillistä sopimista.

On tehty kestosopimus

Katson vähän, mikä luokka on kyseessä. Tietyt sovitut luokat (taloustiede yms.) on helppo lähettää suoraan Selloon. Muuten saatan vilkaista läpi tasapainotuslogin. Yleensä poistan huonokuntoisimmasta päästä tuplakappaleet ensiksi pois. Vielä ei ole tullut tilannetta vastaan, että hyllyyn ei yksinkertaisesti mahdu mitään. Sellainen tilanne on todennäköisesti joskus edessä niin mietin silloin erikseen mitä teen

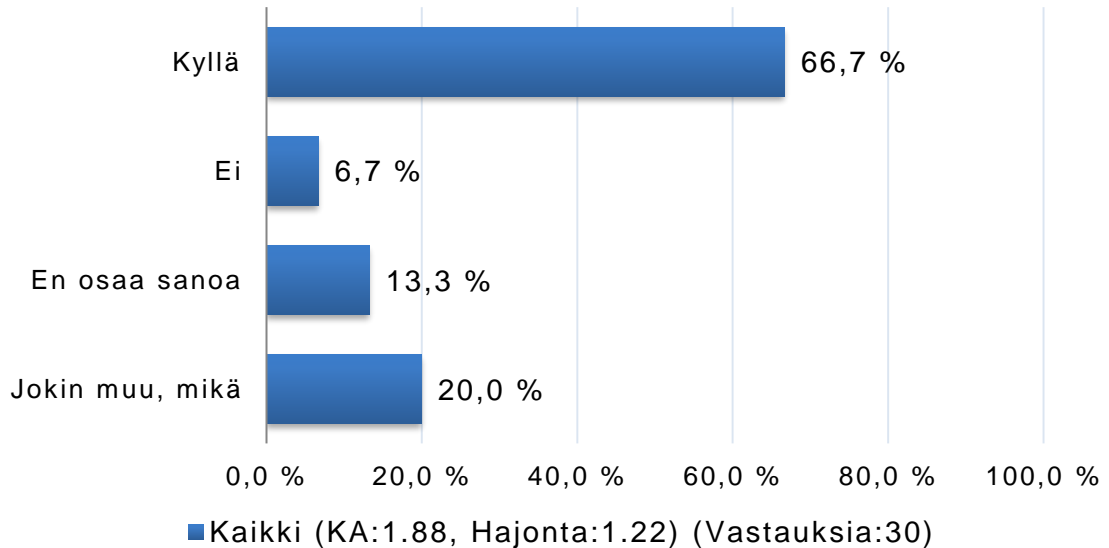
Mikäli aineisto on pysynyt pitkään samana, niin ehdotan että aineistoa vaihdetaan "päittäin" kaverikirjaston kanssa.

Ehdotetaan vaihtoa

ei kokemuksia

En ole huomannut.

4. Koetko, että pääset hyödyntämään kokoelmanhoidollista ammattitaitoasi tasapainotustyössä?

Jokin muu, mikä?

- kyllä ja en - haaste on ajan kanssa sämplääminen - tämä tuskin on uutta ammattikunnalle.
- En yhtään enempää kuin ennen tasapainotusta. Ja varsinkin keskitetty valinta on vähentänyt tunnetta osallistua kokoelmien luontiin.
- Tällä hetkellä teen hyvin vähän tasapainotustyötä tai ylipäättänsä kokoemanhoitoa.
- Tietenkin tämä on ihan perustyötä, mutta saa tässä käyttää päätäkin jos haluaa.:
- Haluaisi - vaan ei ehdi
- pääsen myös miettimään yhdessä muiden kanssa miksi meillä on kirjoja, minkälaista asiakaspalvelua tarvitsemme / tarjoamme, mikä on someilun ja fyysisen tilan käyttö aineiston lainautumisessa...

Perustele halutessasi

- Innostus uuden aineiston lukemiseen on kasvanut omalla vastuualueella, myös laajemminkin.
- Olen vasta aloittanut alan opinnot.
- Kiinnostus, koulutus, kokemus, keskustelu ja harkinta.
- Jotenkin vain ajan ottaminen tähän hommaan on vaikeaa. Kun lähtee hyllyille, ei koskaan tiedä, kuinka iso urakka siellä odottaa. Pitäisi varata kokonainen päivä (tai edes puolikas), että saa vietyä hommat loppuun.
- On ihana penkoa hyllyjen välissä, mutta myös turhauttavaa kun genret ei täsmää kirjoissa. Aina ei myöskään ole aikaa niin paljon kun haluaisi.
- Vaikeinta on selittää näitä muille työntekijöille esim sivareille ja harjoittelijoille. Heillä ei ole "silmää".

- kirjastoalan ammattitaidon on löydettävä paremmin asiakkaiden / kansalaisten pariin; me emme ole logistiikkoja vaan tiedon välittäjiä ja simplissiuskonsultteja kirjaston tärkein tehtävä on tukea ihmisen tiedon tarpeen täyttymistä, mutusta tietoon! demokratia, hyvinvointiyhteiskunta voi toimia vain jos ihmiset ovat asiantuntijoina omissa asioissaan

5 a. Arvioidaanko tasapainottaessa mielestäsi riittävästi poistonäkökulmaa?

Alkuperäinen vastaus	Pelkistetty ilmaus
<p>Näkisin tarpeen suurempiin poistoihin.</p> <p>Ei arvioida, huonokuntoiset olisi poistettava ja liikkakappaleet myös.</p> <p>Kärjistetysti voisin sanoa, että poistan mieluummin, kuin lähettelen mitään minnekkään. Meitä on monenlaisia.</p> <p>Enemmänkin voisi poistaa</p> <p>aavistuksen pelotavaa poistaminen edelleen on joillekin kollegoille - lienemmekö valmennettu niin että emme uskalla uskoa omaan arviontikykyyn ja ammattitaitoon</p> <p>Ei. Johtuu varmaan siitä, että uusia tietokirjoja tulee niin turkasen vähän, että säästetään edes jotain tarjotavaa. Romaaneissa, mitähän siitä sanoisi...</p> <p>Ei aina. Ei En osaa sanoa, tuskin, mutta itse pyrin siihen. En osaa vielä sanoa. En osaa sanoa. Ei.</p> <p>Toivottavasti</p>	<p>Pitäisi poistaa enemmän</p> <p>Uudempaa aineistoa pitäisi olla enemmän</p>
<p>Ei tarpeeksi ainakaan kirjojen kohdalla jota tiedän, että uusia painoksiakin on saatavilla. Myöskin tuntuu, että lähetetään mieluummin muualle kuin itse poistetaan.</p> <p>Tähän voisi kiinnittää enemmän huomiota. Huonokuntoista on aivan turha lähettää eteenpäin muualle.</p> <p>Ei välttämättä. Tuntuu, että on helpompi lähettää aineistoa pois kuin poistaa se itse.</p>	<p>Poistotyötä sysätään muualle</p>
<p>Ohjeistuksista huolimatta ihmiset poistavat ja säilyttävät aineistoa myös henkilökohtaisten taipumustensa mukaan, Jotkut säilyttävät liikaa, toiset poistavat liian helposti.</p>	<p>Sekä että</p>
<p>Kyllä. Kyllä. Sekä poistoa että Helmet -kokonaisuutta. Kyllä varmaan Luultavasti se osataan ottaa huomioon. Kyllä kyllä Kyllä. Kyllä.</p>	<p>Asia kunnossa!</p>

5 b. Tai otetaanko poistoja tehdessä riittävästi huomioon tarve/mahdollisuus tasapainotukseen?

Alkuperäinen vastaus	Pelkistetty ilmaus
<p>Otetaan ihan riittävän hyvin. Poistettavaa löytyy enemmän, kuin poistoja tehdään.</p>	<p>Poistaa ei voi koskaan liikaa</p>

<p>En usko, että vielä on ongelmaa tähän suuntaan. Kirjastolaiset pitää tiukasti kiinni kirjoistaan.</p> <p>uskon näin - kirjastojemme hyllyt ovat kovin toistensa näköisiä; onneksi saamme (tilasto) tietoa siitä mikä kulkee, minkä asiakas löytää / haluaa</p> <p>Ainakin meillä otetaan.</p> <p>Kyllä otetaan, sillä osaamme ajatella sekä suuria kokonaisuuksia ja pieniä yksityiskohtia. Syvyys, laajuus, merkittävyys, ajankohtaisuus, ajattomuus, kaikki tama monella kielellä. Tuo on pyrkimys, johon emme aina yllä.</p> <p>kyllä kyllä</p>	<p>Kokoelmat ovat melko samankaltaisia</p> <p>Tavoitteet ovat kovat</p>
<p>Tätä olen miettinyt paljon itse. Varsinkin kun poistan esimerkiksi muutaman vuoden takaista bestselleriä, mitä on monessa paikassa hyllyssä. Menisikö se sittenkin esimerkiksi lainaan jossain pikkukirjastossa, missä ei vielä sitä ole?</p> <p>Ei aina. Joskus olen huomannut poistettavan liiankin kärkeästi aineistoa, joka voisi mennä lainaan muualta.</p> <p>Ei varmasti oteta. Ongelmana on, että usein aluekirjastoissa on totuttu poistamaan katsomatta koko kenttää. Näin on ollut aina, tuskin kellutus on sitä muuttanut tai minun jatkuva aiheesta muistuttaminen.</p> <p>Harjoittelemista riittää tässäkin.</p> <p>ei varmaankaan Ei En osaa sanoa En osaa sanoa Ei. Selosta on aina poistettu liikaa!</p>	<p>Otetaanko lähikirjastoja riittävästi huomioon?</p>
<p>Pikkukirjastot ovat varmaankin tätä mieltä... isoissa massat on niin suuria, ettei jokaista opusta kykene tutkimaan kaikkien kirjastojen kohdalta ja isojen kirjat kuluvat niin huonoiksi, ettei niiden lähettelyssä ole paljoa järkeä.</p>	<p>Kyse on isoista massoista ja arviointi työllistää</p>
<p>Luultavasti alkuvaiheessa on poistettu turhan rivakasti miettimättä, että jossain toisessa kirjastossa meidän hyväkuntoinen poistokirja olisi voinut korvata puhkiluetun kappaleen.</p>	<p>Pitäisi huomioida mahdollisuus korvata puhkiluettu hyväkuntoisemmalla</p>
<p>kts. edellinen. Mutta jos aineisto poistetaan huonokuntoisuuden vuoksi, sitä ei voi arvioida mitenkään tasapainotuksen vuoksi vaan se on poistettava. Vanhentunutta aineistoa ei myöskään ole järkevä lähettää toisiin kirjastoihin. Vaarana on myös, että jotkut tekevät innokkaasti poistoja joistain kirjoista, joiden arvoa ei tiedetä. Tällä tavoin voivat jotkut vähemmän tunnetut klassikot joutua poistojen kohteeksi. (Klassikoillehan suodaan enemmän huonokuntoisuutta)</p>	<p>On mahdollista, että poistetaan harvinaisempia klassikkoja</p>
<p>Voi olla, että jossakin poistetaan suruttomasti sellaista, mikä voisi muualla liikkua. Tietenkin pitää olla tarkkana, ettei missään nimessä käytä toista kirjastoa oman kirjaston</p>	<p>Täytyy hyväksyä myös vanhempaa aineistoa</p>

"roskiksena". Kuitenkin kirjastojen, joissa on korkeat lainausluvut ja joiden asiakkaat lukevat monipuolisesti, on mielestäni hyväksyttävä kokoelmiinsa myös aineistoa, joka ei ole kaikkein menevintä ja uusinta. Asiakkaat äänestävät lainausluvuilla!

6. Pienessä kirjastossa jo yhdenkin asiakkaan tottumukset voivat luoda epätasapainoa. Kirjastoon palautuu esimerkiksi kahdeksan nimekettä sähkötekniikkaa tai englanninkieliselle scifille ei tunnu olevan muita lainaajia. Mikä olisi paras ja vaivattomin tapa toimia tällaisissa tilanteissa?

Alkuperäinen vastaus	Pelkistetty ilmaus
<p><i>aineiston tasapuolinen jako aluekirjastoihin</i></p> <p><i>Lähetää aluekirjastoon, mutta olisi hyvä katsoa mikä kirjasto on puutteessa.</i></p> <p><i>Lähetää ylimääräiset johonkin aluekirjastoon</i></p> <p><i>Lähetää ne lähimpään aluekirjastoon.</i></p> <p><i>Otetaan sivuun ja lähetetään takaisin lähtökirjastoon.</i></p> <p><i>takaisin omistajakirjastoon</i></p> <p><i>Pienen kirjaston täytyy lähettää kirjat pois. Ei siis hyllyttää tasapainoitus</i></p> <p><i>Lähetää osa isompiin kirjastoihin.</i></p> <p><i>Lähetää ylimääräiset niteet takaisin sinne kirjastoon, josta ovat alunperin tulleet, tai toki johonkin muuhunkin kirjastoon, missä niille voisi arvella olevan menekkiä. Jälkimmäinen vaatii hieman perehtymistä ja osaamista, esim. jos tietää jossakin olevan tietyn alan opiskelijoita, voi sen alan teoksia lähettää ao. alueen kirjastoon jne.</i></p> <p><i>Kahdeksan nimekettä on helppo tasapainottaa Sierran kautta eri kirjastoihin. Teen sitä itse, ja en koe sitä rasakaaksi. Yleensä poimin tasapainotettavat kirjat, mitä tiedän etteivät mene lainaan, pois jo palautuksen yhteydessä.</i></p> <p><i>Etukäteen sovittu iso kirjasto jossa on laaja kokoelma ja johon voisi aina lähettää. Esim sello tai ompu.</i></p> <p><i>Jos tämä tiedetään jo valmiiksi, minusta lähetetään vaan kirjat toisiin kirjastoihin. Jos taas ei tiedetä, eikö tämä epäsuhta pitäisi tulla ilmi hyllytyksen tai muun kokoelman tarkailun yhteydessä.</i></p> <p><i>On totta, että varsinkin palautuva aineisto ei todellakaan kerro mitään siitä kirjastosta halutaan lainata. En keksi tähän</i></p>	<p>Tasapainotus alue/omistajakirjastoon</p> <p>Kuten on sovittu etukäteen</p>

muuta toimintatapaa kuin päivittäisen käyttämisen ja edelleen lähettämisen. Sähkötekniikka lähtee esim. isommista kirjastoista helpostikin liikkeelle joten pienestä sen vaan lähettää pois jollei sitä oikein kukaan muu kaipaa. Aina voi tietysti myös kokeilla palautuneista laajasta määrästä pientä "näyttelyä" ja näin huijata muut asiakkaat kiinnostumaan teoksista.

viimeistään kahden kuukauden kuluttua laittaa eteenpäin - jos ei paikallisesti löydy lukijaa niin ei sitä kauaa kannata odotella

Tuollaiset erikoisuudet pitää lähettää tasapainotuskuormassa muualle, jos ne eivät ala lähteä varauksinakaan eteenpäin. Pienessä kirjastossa voi jättää kokeeksi kummallisuuksia vaikka palautuskärryyn asiakkaiden selattavaksi ja jos on esimerkiksi systeemi, että palautuva aikuisten musiikki jää palautuskärryyn ja lähetetään kerran viikossa muualle, voi spesiaaliaiheisilla tietokirjoilla tai marginaalimmalla kirjallisuudella olla sama systeemi.

Antaa olla vähän aikaa esillä, josko joku muukin kiinnostuisi. Jos ei tapahdu mitään parissa kuukaudessa, voi lähettää aluekirjastoon.

Antaa niiden olla hetken tarjolla muillekin ja lähettää ne sitten isompaan kirjastoon.

Jos huomaa, että jotain aineistoa tulee kokoelmaan yhden asiakkaan lainoina, eikä aineisto liiku sen jälkeen, voi aineistolajista riippuen kokeilla näytteillepanoa ja katsoa innostuisivatko muut sitä lainaamaan, mutta helpoimmin aineisto lähtee liikkeelle tiedustelemalla muiden kirjastojen tarvetta ja tasapainoittamalla aineisto tarvitsijalle.

Keskustelu asiakkaiden kanssa ja miettiminen. Yhteistyö toisten kirjastojen kanssa.

Pyritään selvittämään se, että minkä laajuista kokoelmaa on tarpeellista pitää hyllyssä. Asiakasta voidaan kehottaa varaamaan haluamansa nide ja niteen palautuessa voidaan se ohjata takaisin tasapainotukseen. Työtilojen lokikirjan kautta yli- ja alitarjontaa on mahdollista tasata.

Sähkötekniikkakirjat palauttaisin aluekirjastoon, tuskin lainaaja niitä montaa kertaa haluaa. Voisin tietenkin katsoa löytyykö tilalle jotain vastaavaa, mutta koska en tunne alaa, se jäisi varmaan tekemättä. Scifin suhteen on sama tilanne, niitä ei lueta uudelleen, mutta tilalle olisi hankittava jotain. Voisin tarjota vaihtopalstalla niitä, mutta sekään ei näyttänyt toimivan ainakaan scifin suhteen. Siispä pyytäisin aluekirjastosta niitä tai tilaisin itse. Näin tekisin, jos tuntisin hyvin genren

Voidaan kehittää systeemi, jossa vastaavanlainen aineisto on esillä jonkun aikaa (esim. kärryssä) ja jos ei lähde lainaan/varauksena niin tasapainotetaan sitten eteenpäin

Analysoidaan asiakastarpeita ja kokoelmaa

Mielestäni tällöin kyseistä aineistoa kannattaa lähettää ois isompiin kirjastoihin, mutta mikäli aineistolle on tilaa, niin isosta voisi kenties vaihdossa myös pyytää vastaavaa aineistoa tilalle

Ei ole kokemusta.

?

***Mistä löytyy kahdeksna nimekettä sähkötekniikkaa???
uutta ja pätevää???***

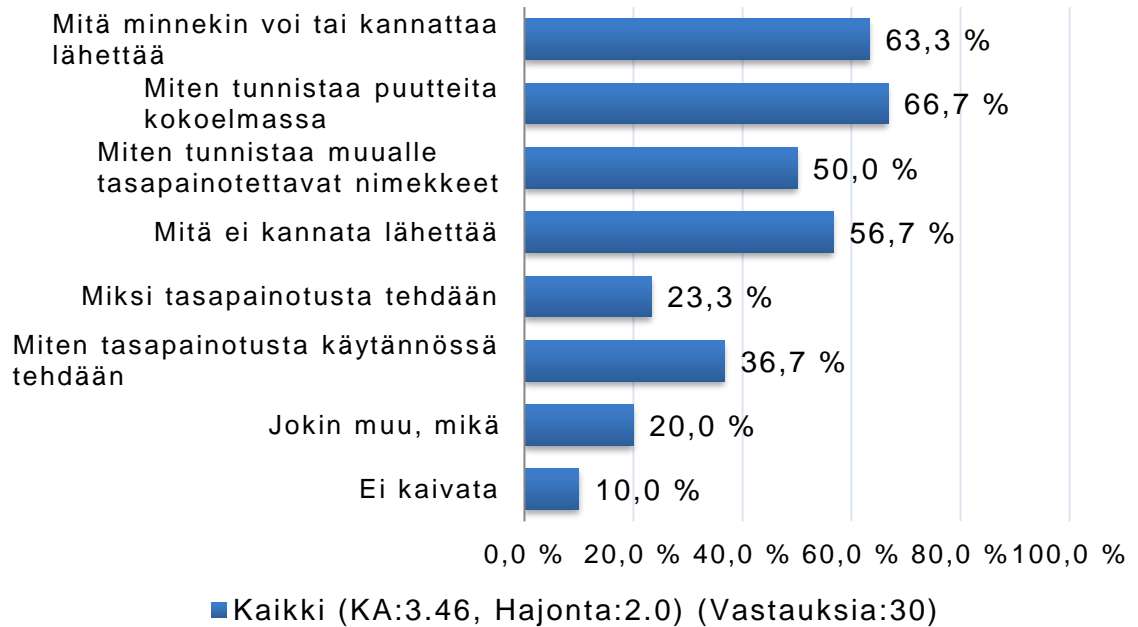
7. Sanotaan, että kellutus korjaa itse itseään. Miten ymmärrät tämän? Osaatko kertoa jonkun esimerkin?

Alkuperäinen vastaus	Pelkistetty ilmaus
<p><i>Ei kannata heti pyytää täydennystä tai lähettää pois. Tilanne voi muuttua. Italian matkaoppaat olivat lähes kaikki lainassa mutta seuraavalla viikolla tuli paljon palautuksia.</i></p> <p><i>Kannattaa katsoa tilannetta, kirjat saattavat lähteä lainaan vaikka ovatkin vähän aikaa hyllyssä. Entä jos alueella onkin joku toinen, joka on sähkötekniikasta kiinnostunut?</i></p> <p><i>Olisi hyvä antaa kokoelman myös elää hetken rauhassa ettei heti aleta tyhjentämään hyllyjä "muiden kirjoista" vaan kes-tettäisiin hetki tarkkailla tilannetta ennen kuin tehdään muu-toksia</i></p> <p><i>kysytyt lähtevät varauksina muualle</i></p>	<p>Kannattaa katsoa rau-hassa, tilanne voi kor-jautua itsestään</p>
<p><i>Työntekijöiden oletusten sijasta, millaisia asiakkaita ja tar-peita alueella on, asiakkaat pääsevät itse pääsevät muovaa-maan kokoelmaa näköisekseen.</i></p> <p><i>Asiakkaiden mukanaan tuomat kirjat kartuttavat sitä kokoel-man osaa mikä meidän kirjastossa on kysyttyä. Varausten mukana hyllyn lämmittäjät lähtevät sinne missä niitä tarvi-taan.</i></p> <p><i>Asiakkaat lainaavat muualta kirjoja, palauttavat ne tänne ja kirjat lähtevät taas lainaan, liikkuvat hyvin Eivät siis jää tänne seisomaan. Näin sen ymmärrän. Esimerkkinä matka-kirjat. Täällä asiakkaat matkustavat paljon ja lainaavat myös englanninkielisiä matkakirjoja. Niitä palautuu tänne ja koska kysyntää on ne lähtevät lainaan myös täältä, vaikeivat ole alunperin meidän kokoelmaa.</i></p> <p><i>En tiedä ymmärsinkö oikein, en ole ennen kuullut tätä sa-nontaa.</i></p> <p><i>Kirjastoissa, pienessäkin kirjastossa pitää antaa asiakkai-den määrittää kokoelma, eli sielläkään ei saa olla liian ah-kerä lähettämään muihin kirjastoihin nyssäköitä, elleivät hyllyt ole tukossa. Asiakkaita kannattaa entistä enemmän rohkaista varaamaan haluamaansa aineistoa. Varaaminen pitää saada ihan arkiseksi asiaksi. Liian monet lapset ja ai-kuisetkin tyytyvät siihen, että "no mä katson, jos se olisi joku kerta hyllyssä", mutta kuitenkin kyselevät samaa kai-paamaansa teosta viikottain sen sijaan että varaisivat. En osaa kertoa konkreettista esimerkkiä, mutta yleisesti näyt-tää siltä, että kirjastot alkaisivat tulla käyttäjiensä näköisiksi.</i></p> <p><i>Sellainen aineisto, mitä paikalliset asiakkaat haluavat lai-nata, tulee varausten kautta kyseiseen kirjastoon.</i></p>	<p>Kokoelma on asiak-kaan näköinen ja vaih-tuva</p>

<p>En ymmärrä. Pienet kirjastot hyötyvät kellutuksesta esim. uuden musiikkiaineiston osalta, jos asiakkaat osaavat varata aineistoa itselleen.</p> <p>Asiakkaiden lainaukset/palautukset tekevät kokoelman.</p> <p>Mikäli kellutettavat kirjat siirtyvät sinne missä niillä on suurin kysyntä, niin tällöin kokoelma pysyy asiakkaiden tarpeisiin suhteutettuna sopivana. Yhteiskokoelma pysyy elävänä kellutuksen ansiosta. Suositut kirjat kiertävät niihin kirjastoihin joissa niiden paikallisyhteisön tarpeet ovat myös suurimmat.</p> <p>esimerkkiä tokko osaan kertoa -näen toki että kirjastomme saa jonkin verran aineistoa, mitä tuskin "korvamerkitysti" tänne hankitaan. kellutuksessa koen HOUKUTTAVUUDEN elementin. haasteellisuuden myös.</p> <p>En ymmärrä sanontaa lainkaan. Jos tarkoitetaan että kelluvat kokoelmat korjaavat itse itseään, ymmärrän sen niin, että asiakkaat saavat kirjastoihinsa sellaiset kokoelmat kuin haluavat lainaamalla aineistoa ja palauttamalla sen kirjastoonsa eli kokoelmista näkee mitä asiakkaat suosivat. Ajan myötä kirjaston hankintoja tehdessä voidaan joiltain osin huomioida kokoelman erityispiirteitä. Toisaalta voidaan myös ajatella, että ei enää tarvitse miettiä mitä pitäisi hankkia, koska asiakkaat saavat omalla toiminnallaan haluamansa kokoelman, kunhan aineistoa hankitaan monipuolisesti koko kellutusalueen sisällä.</p> <p>Ihmiset varailevat teoksia "oikeisiin" paikkoihin, jos toiset ovat ne palauttaneet "väärin". Mutta mikä on kenenkin oikea... välillä tuntuu hullun hommalta taistella asiakkaita vastaan ja "korjata" heidän tekemisiään. Ehkä lastenosaston materiaalissa vaaditaan korjausliikennettä, mutta muissa ei niin suuresti.</p>	<p>Kokoelmat painottuvat sinne missä on suurin kysyntä</p> <p>Kokonaisuus ratkaisee</p> <p>Ei kannata harata vastaan</p>
<p>En ymmärrä. On selvää, että kokoelma muuttuu epätasapainoisemmaksi ainakin hetkellisesti. Tarkoitetaanko tällä, että pitkällä aikavälillä vääristymät korjautuvat vai että vääristymät vaihtelevat eri kokoelman kohdissa?</p> <p>Asiakkaat kuljettavat kirjoja suuntaan jos toiseenkin. Varrattu aineisto palautuu usein noutokirjastoon. Oikeastaan en oikein usko koko väittämään, mutta toivoo sopii, että näin käy.</p> <p>En ymmärrä oikeen ollenkaan. Paljon enemmän töitä se vaatii kokoelman parissa kuin ennen.</p> <p>Ei aina korjaa, jotkut kirjat voi jäädä seisomaan vaikka puoli vuotta (esim. Kreetan matkaoppaat talvella)</p> <p>En ehkä oikein ymmärrä, enkä osaa antaa esimerkkiä.</p> <p>En osaa sanoa tässä vaiheessa.</p>	<p>EOS</p> <p>On lisännyt työtä</p>

??	
<i>Ihmiset äänestävät jaloillaan ja kirjastopalautuksillaan / lainoillaan Voisimme käyttää vähemmän aikaa yksittäisten hyllyjen / luokkien / kirjojen sijainnin mietintään ja enemmän aikaa siihen että saisimme teokset lainaan</i>	Tärkeintä on saada teokset lainaan

8. Tasapainotus on uusi työ jota kehitämme yhdessä. Kaivattaisiinko lisää keskustelua, tiedotusta tai opastusta siitä...

Jokin muu, mikä?

- Muistuttaa kirjastoja seuraamaan tasapainotuslokia säännöllisesti.
- Sharepointin ohjeet ovat hyvät ja selkeät.
- Varmasti kaivataan aiheesta keskustelua, mutta itselleni nämä asiat ovat aika selviä.
- Harjoittelijoiden ja sivareiden ohjeistaminen.
- mikä on teoksen arvo yksittäisessä kirjastossa; miksi meidän pitäisi saada "jokaiselle teokselle lainaaja"

Missä, miten, milloin tms.?

- Näkyvyyden lisääminen tiimissä. Avointa keskustelua. (tätä voin pyytää; ja järjestynee tiimissäni -(ei siis ongelma) hyvä kysymys. eli HYVÄT KYSYMYKSET ohjaavat. Kiitos!
- Ihan kaikesta...
- Kaikista aiheista tarvitaan keskustelua ja koulutusta. Tiedotus sepossa, koulutus/tiedotuskiertue alueilla pari kertaa vuodessa.
- Toivon silti käytännön opastusta aiheeseen liittyen.
- Hauska kokous voisi olla paikallaan, sopivalla hetkellä.
- Kellutus & kokoelma iltapäivä; johdettua, mutta vapaata keskustelua yli aluerajojen, kaikilta osastoilta

- Kirjastoammattilaiselle pitäisi ylläolevat asiat olla ihan selviä, mutta nythän on niin, että aineisto-osaaminen on jäänyt taka-alalle. Tällä kyselyllä saatte varmaan jotain osviittaa, mutta aika vähän varmaan, koska kyselyyn vstaavat aineistoon keskittyneet. Kysymys onkin siitä mihin pyritään. Pitäsikö kaikkien olla kellutusosaajia? Sehän on nykyinen trendi, kaikki tekevät tai joutuvat tekemään kaikkea. Minusta riittäisi, että joka kirjastossa olisi, lähiksissä yksi ja aluekirjastoissa useampi kellutusvastaava. Tämä porukka sitten pohtisi näitä kaikkia kysymyksiä ja miettisi, mitä kellutusvastaavan työhön kuuluisi. Se miten työ sitten totetuisi kirjastoissa, riippuisi henkilökunnasta. Voitko delegoida työtä eteenpäin vai oletko yksin ja teet siis kaiken itse? Tärkeintä on, että joku asiansa osaava tekee työtä ihan ruohonjuuritasolla päivittäin. Kellutus on jokapäiväistä aramme.
- Eri kirjastoissa useita kertoja.
- Tasapainotukseen perehtyneet asiantuntijat voisivat kiertää eri kirjastoissa pitämässä perehdytyskoulutuksia. Mukaan myös pidempiaikaisia tilapäisiä työntekijöitä, koska heillekin annetaan usein tasapainotustehtäviä.
- Ehkä joku ns. sticky post johon jokainen kirjasto laittaa omalta osaltaan huomattuja "meiltä puuttuu jatkuvasti aihepiirit tutti ja potta; koko ajan liikaa liiketalouden kirjoja". "Ei kannata lähettää kirjojen" joukkoon toivoa tarkkuutta painosten seuraamiseen, ei vanhentunutta aineistoa jne. Helmet on musta hyvä apu aina siihen kun näkee kätevästi ja miten on lainassa sillä hetkellä.
- Ongelmana on ehkä se, että tietoa tasapanotuksesta kyllä löytyy, jos jaksaa etsiä. Aina ei vain ole aikaa tehdä sitä. Kokoelmatyöhön pitäisi varata erikseen aikaa. Lisäksi on hankalaa olla joka alueen asiantuntija. Tunnen itse lastenkokoelman aika hyvin, mutta esimerkiksi aikuisten kokoelmassa saattaa olla puutteita, mutta en vain itse huomaa sitä.
- Mieluiten keskustelemalla kuin niin, että joku sanelee ehdottomat totuudet siitä, miten kellutus hoituu. Etsitään yhdessä hyviä systeemeitä, ollaan oppimassa. Tarkkaillaan, miten kellutus toimii omalla painollaan ja opetellaan mestaroimaan sitä vain sen verran, kuin on välttämätöntä. Hyväksytään myös kirjoja ja monipuolisia kokoelmia rakastavien näkemykset.
- Alueiden kellustusvastaavat voisivat kirjoittaa tai koota ohjeita, tai syndikaatti.
- verkkokeskustelu olisi avian lumoavaa

